

FÓTONFÓT KIRÁLY

**VÁLOGATTA
DÖMÖTÖR ÁKOS**

**A VÁLOGATÁST ELLENŐRIZTE
DR. KATONA IMRE**

**A SZÖVEGET GONDOZTA
KISS ANNA**

TARTALOM

BABIKÓ ÉS RÓNÁNA
SZÉPMEZŐSZÁRNYA
GYAKORLAT TESZI MESTERRÉ AZ EMBERT
A TUDOMÁNYOS KOCSIS
A SZEGÉNY EMBER LÁNYA MEG A BÉKA
A VAK ÓRIÁS
FÓTONFÓT KIRÁLY
VASKALAPOS JÁNOS
A PAP MEG A BIKA
MIÉRT NINCSENEK SZENTEK A KÁLOMISTA TEMPLOMOKBAN?
MÁTYÁS KIRÁLY MEG A CINKOTAI KÁNTOR
HOGYAN VERTÉK MEG A SZALONTAIK A TÖRÖKÖKET?
HOGYAN ÁLDOZTA FEL MAGÁT EGY BETYÁR A BUJDOSÓ HONVÉDEKÉRT?
RÓZSA SÁNDOR A ZSADÁNYI BÍRÓVÁLASZTÁSON
ÓNODI, A KÉTKARDOS HUSZÁR
SÁRKÁNYMESE
A RIKÍTÓ MADÁR
A KIS KÁRÁSZ
MOLNÁR JÁNOS URAM, A KUTYA
AGÁRDI
NEMTUDOMKA
JÁNOS VITÉZ
VILÁGCSÚFJA
A FÉLIG NYÚZOTT KECSKE
A LÓ, A DISZNÓ, A FARKAS, AZ ŐZ MEG A KISKAKAS
A KECSKE
A TENGHERINÁDPÁLCÁS DIÁK
AZ ÉGIG ÉRŐ FA
A KIRÁLYFI, AZ ALMA ÉS AZ ARANYHAL
A KISKAKAS MEG A KIRÁLYNÉ
TÜCSÖK
A NAGYGAZDA FIA
A KIRÁLYFI MEG A VERES VITÉZ
A BOLOND SZERENCSEJE
CIGÁNYFURFANG
A NAGY FA
A VILÁG LEGSZEBB ASSZONYA
HUNCUT A BÍRÓ
A ZÖLD DISZNÓ
MARAD A HÁZBAN A RÉGI REND
HOPPON MARADT KÉRKEDŐK

BABIKÓ ÉS RÓNÁNA

Egyszer volt egy szegény ember. Kettesben élt a feleségével, míg el nem vitték katonának. Katona volt, fogságba esett, húsz év múlva került csak haza.

Jött, jött, közel ért a falujához, nagyon szomjas lett, lehajolt az Ördögárkába inni, és az ördög megfogta a szakállát. Kivallatta, honnét jön. Rimánkodott a szegény ember, hogy eresztené el, az meg azt mondta, csak akkor, ha odaígéri neki, amiről a házában nem tud. Három nap múlva megjelenik nála, s ha nem állja a szavát, meghal!

Estére a házához érkezett a szegény ember, beles az ablakon, és odabent egy szép szál fiatalembert lát sétálni. Gondolta, a feleségének másik ura van, de már mindegy, szállást kér éjszakára.

Az asszony, ahogy meglátta a torzonborz, öreg katonát, sírva fakadt, hogy az ő ura is oda van valahol húsz éve, és ez a szép szál fia már azóta született. De erre már a szegény ember is megmondta, kicsoda, lett nagy öröm, aludni sem tudtak tőle. Virradatra múltott csak el, akkor csapódott az eszébe, hogy az ördög biztosan a fiát akarja! Azontúl sosem látták jókedvűnek, harmadnap meg, hogy eljött az ördög, meg kellett vallania mindent úgy, ahogy volt.

- Nem baj, apám, elmegyek az ördöggel - köszönt el tőle a fia -, a jóisten magát is hazasegítette, majd én is megjövök! - S ment az ördöggel az Ördögárka felé.

Hogy odaérték, azt mondja az ördög, lépjen utána, de a fiú nem mert, mert az árok teli volt vízzel, az ördög kénytelen volt a hátára venni. Átalértek, s egyszer csak egy nagy ház előtt találták magukat. Azt mondja az ördög:

- Ez az én házam. Eztán itt laksz velünk, és majd Babikónak hívunk.

Odabent meg egy vén boszorka ült, s mellette egy gyönyörű szép lány. Azt mondja az ördög a lánynak:

- Rónána, adjál vacsorát Babikónak! Te meg, fiam, üljél le, s várj sorodra. Apád nekem ígért, de három parancsom, ha teljesíted, hazaengedlek.

Megmutatta, hol alhat, s vacsora után mind lefeküdtek.

- Jól figyelj! - azt mondja másnap reggel. - Van nekem egy darab erdőm, abban a fákat mind kivágod, rendbe rakod, estig elvégezd!

Kimentek az erdőbe, Babikó nekilátott az erdőt kivágni. Bizony már délfelé járt az idő, s alig jutott valamire. Hát az egész hogy lesz estig kivágva? Ahogy ezen tűnődik, hátranéz, megpillantja Rónánát.

- Mit búsulsz, Babikó?

- Nem búsulok, csak nagyon elfáradtam.

- Ülj le, pihenjél, nem több ez már, mint egyórai munka!

- Hogy lenne, hisz reggel óta csinálom, s meg sem látszik az erdőn!

- Bízd ezt énám, csak arra válaszolj, szeretsz-e engem, amíg csak élünk?

- Szeretlek biz, mióta a házatokba léptem, és ez ezután is így lesz.

- Nekem pedig van egy varázsgyűrűm, amit az ujjamon ha megfordítok, támad olyan vihar, hogy a fákat tövestül tépi ki, a másik fordításra meg egybegörgeti őket. Apámnak azt mondd,

hogy alig fogtál a favágáshoz, olyan vihar jött, téged is majd elsodort magával. De otthon rám se nézz, ne is szólj hozzám, rá ne jöjjön senki, hogy én segítlek!

Minden úgy lett, ahogy Rónána mondta.

Másnap újra munkát adott az ördög Babikónak. Kivittek a szántóföldre öt zsák kölest, széjjelszórták, és ráparancsolt, hogy estig zsákban akarja látni az egészet! De Babikó már hozzá sem fogott, várta Rónánát. Délfelé rettenetes nagy zúgás támadt, Rónána összeszedte a galambokat, azokat küldte segítségül, úgyhogy mire ő kiért, a köles felét már össze is szedték a galambok.

Harmadnap pedig azt mondta az ördög, hogy van neki egy jó darab szőlője, nyissa ki, messe meg, haza ne jöjjön, míg le nem szüretelt, a szőlő a borházban ki nincsen sajtolva, hordókban nincsen!

Baj van, gondolta Babikó, ezt már nem lehet estig elvégezni.

- Sose félj, lelkem Babikó! - vigasztalta Rónána. - Segítünk ezen is, csak a húségről meg ne feledkezzél!

Fordított egyet a varázsgyűrűn, s ki volt a szőlő nyitva, másikat fordított, szép kövér hajtások nőttek rajta. Délfelé már pirosan ért a szőlő, de a varázslatot nem tudta befejezni, az ördög megzavarta benne. Szerencsére Rónána észrevette, hogy jön, s nagy hirtelen eltűnt. Babikó meg azt mondta az ördögnek, hogy a szőlőnyitáshoz alig fogott hozzá, vihar kerekedett, a földet széthordta a szőlőről, majd meg olyan napos idő jött, hajtott a szőlő, de nagyon, alig győzte kötözni! El is hitte neki az ördög, otthagya Babikót, mivel az este messze volt még. De a boszorkány rátámadt az ördögre:

- Két napja nem látom itthon Rónánát! Az segíti a munkájában, eredj csak, nézz utána, ott leled őket együtt!

Ment az ördög, s most sem vett észre semmit. Babikó szüretel, Rónána meg sehol.

- Jaj, te vén hülye! - így a felesége. - Elhiszed, hogy egy közönséges ember ilyet tud tenni?! Menj utánuk, és zavard haza őket!

Csak hogy nem volt kit, mert Rónána okosabb volt nála.

- Nincs mit tenni, szöknünk kell, Babikó!

- De hova, merre?

- Bízd rám, én tudom! Gyere utánam, és mindenben azt tedd, amit én mondok!

Mentek, mendegéltek, nagyon messzire értek, mikor Rónána először megszólalt:

- Nézz vissza, lelkem Babikó, mert rettenetesen viszket a bal szemem! Jól megnézzed, kit látsz!

- Senkit, lelkem Rónánám, csak arra messzire egy gyereket.

- Jaj, te, az apám az! Hanem tegyük úgy, hogy én egy kipett-kopott szárazmalom¹ leszek, te meg ősz öreg molnár benne. S ha az apám azt kérdi tőled, amikor ideér, nem láttál-e egy pár cselédet² erre elmenni, válaszold azt, hogy amióta a malom felépült, te vagy a molnár, de azóta senkit nem láttál erre.

¹ Szárazmalom: lóval hajtott malom

² Egy pár cseléd: emberpár

Úgy is lett, az ördög meg, hogy nem volt miért továbbmennie, szépen visszafordult.

- Nem találtam meg őket, csak egy öreg, kipett-kopott malmot meg egy ősz molnárt benne, de az sem látott senkit.

- Jaj, vén bolond! A lányod volt, Rónána a malom, s a molnár Babikó. Szaladj vissza, ostorozd meg a malmot, visszaváltoznak, s zavard haza őket!

Csakhogy Rónána megrázkódott, visszaváltoztatta magukat, s már jól elhaladtak, mikor másodszor is megszólalt:

- Nézz már vissza, lelkem galambom, nagyon cseng a bal fülem, vagy apám, vagy anyám jön utánunk!

- Nem látok senkit, csak egy kisfiút.

- Jaj, az apám jön utánunk megint! Tudod mit, egy nagy tábla kenderré leszek, te pedig egy ostoros kisfiúvá, és ha az apám ideér, s megint azt kérdi, nem láttál-e egy pár cselédet erre elhaladni, mondd azt, hogy amióta a kendert elvetették, azóta őrzöd, de senkit sem láttál.

Így hát az ördög megint visszafordult, a felesége megint nekitámadt:

- Vén ütődött! Hát az a tábla kender Rónána volt, s a gyermek Babikó! Nem engedlek többet utánuk, magam megyek!

De már Rónána megint megrázkódott, s jó darabot haladtak, mikor megszólalt:

- Édes lelkem, nézz vissza már, nagyon ég a bal arcom!

- Sehol nem látok senkit.

- Nem lehet, valaki jön utánunk, nagyon ég az arcom, figyelj mindenfelé!

- Senkit nem látok én, lelkem Rónánám, csak fenn azt a nagy sasmadarat.

- Jaj, Babikó, az az anyám! Tudod mit, halastóvá változom, te meg vadruca leszel. Nagyon vigyázz, mert az anyám nékem nem tud ártani, de tenéked annál inkább! Ha közeleg, bukj le a víz alá, úgy tán megmenekülsz.

Úgy is történt, Rónána megrázkódott, halastó lett, Babikó vadruca, a sasmadár is odarepült közben.

- Itt vagytok, kutyák! Azt hiszitek tán, hogy elmenekülhettek?! Vigyázz, Rónána, még te sem jársz túl az eszemen!

Csapdosott a szárnyával nagyon, Babikó a víz alá bukott, de a fél szemét még így is kikapta.

- Hisz ez elég nekem, kutyák! - nyugodott meg, s visszarepült.

Rónána megrázkódik, Babikóra néz, s látja, hogy nincsen meg a fél szeme.

- Jaj, életem, egyetlen Babikóm, oda a fél szemed! De semmi baj, te ülj ide le. S még ha soká jönnek is, itt ne hagyj, visszahozom a szemedet!

Ezzel picike ökörszemmé változott, az anyja szárnya alá húzódott, s mindjárt meglátta, mi van a kötője zsebében. A nagy madár meg nem vett észre semmit, csak mikor hazaérkezett, s azt mondta:

- Na, te vén kutya, ha én elmegyek, hozok is valamit! Hát ide nézz! - Nyúl a kötője zsebébe, venné ki Babikó szemét... - Hé, ez a kutya kölkök már okosabb akar lenni nálam! Meglátjuk, de most nagyon elfáradtam, holnap utánuk nézek.

Rónána meg eközben visszatért, helyére tette a Babikó szemét, és már ott is voltak az Ördögárkánál.

- Na, Babikó, ha ezen túljutunk, anyáméknak nincsen hatalma rajtunk. Mégsem tudunk átjutni most, mert anyám mindjárt itt lesz. Ezért én csőszkunyhóvá változom, teli paprikával, te pedig azt árulod. Anyám ha jön, az ajtót jól bezárd, és csak azt mondd, nem engeded be, nincs itthon a gazdasszony.

Nem is tudott a vén boszorka mit tenni, csak szörnyen fogadkozott:

- Megállj, Rónána, nem leszel te boldog! Megteszem, hogy Babikó elfeled!

Átjutottak az Ördögárkán, Rónána kunyhót épített magának, ott várta, hogy érte megy Babikó, ha a szülei még a faluban élnek.

De az is lehet, hogy próbára akarta tenni Babikót. Az meg nyomban elfeledte Rónánát, ahogy hazaért.

Otthon találta a szüleit, lett nagy öröm, etették, itatták, aztán azt mondták neki:

- Jó, hogy hazasegített a jóisten végre! Megöregedtünk, ránk fér a segítség. Eredj el, fiam, vasárnap a bálba, nézzél magadnak való feleséget, mert tőled is csak múlik az idő!

De Babikó hiába ment a bálba, hiába nézegette a lányokat, egy se tetszett neki. Ha szőke volt, nem volt elég szép, ha barna volt, nem volt elég kedves, nem talált feleséget.

Bál után azt mondja a barátja Babikónak:

- Ide figyelj, van itt a közelben egy szép lány, nem messze a füzesnél van a kunyhója, de hogy ki legyen, nem tudom. Messziről figyelem, mert szóba sem áll velem. Neked tán sikerül.

De hiába kopogtak, nem jött válasz.

Erre Babikó az ablakhoz fordult, beszólt, hogy csak egy pohár vizet kérnek, mert nagyon szomjasak, s meglátta bent Rónánát!... Az égvilágon minden eszébe jutott!

A barátja meg csak nézte, hogy lettek ezek egy szóra ilyen szerelmesek, de sokáig nem csodálkozhatott, mert már vitte is Rónánát a szülei elé Babikó. Elmesélt mindent, aztán lakodalmat csaptak, hetedhét országra szóló lakodalmat, talán még most is van belőle maradék, de az már az ördögé.

SZÉPMEZŐSZÁRNYA

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon túl volt, az Óperenciás-tengeren is túl, a Korpahegyeken meg innen, volt egy borzasztó nagy hegy. Annak a borzasztó nagy hegynek a tetejében volt egy borzasztó nagy fa. A borzasztó nagy fának a tetejében volt egy borzasztó nagy vendégoldal, annak a nagy vendégoldalnak a tetejében egy borzasztó nagy petrencehordó rúd, annak a tetejében egy csupa rongy, ráncos szoknya, annak a kilencvenkilencedik ráncában volt egy kis könyv, annak is a kilencvenkilencedik lapján ez volt írva:

Megyek Peresre,
ülök deresre,
ott vannak a mesék
jászolhoz kötözve.
Én is kifogok
egyet belőle!

Na: egyszer volt, hol nem volt, volt egy király. Annak volt egy lánya meg egy fia. A lány olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem. Ahogy nőtt, növekedett, mind szebb lett, mind messzebbre jutott el a híre. Aztán mikor a tizennyolcadik évét betöltötte, elvitte egy kilencfejű sárkány a várába, s ott tartotta feleségnek.

Kihirdette a király, hogy aki a lányát a sárkánytól visszaszerzi, annak feleségül adja, s véle a fele királyságát. Kerültek is rá vitézek, de egy sem tudott feljutni a várba, mert kacsalábon forgott.

A sárkány meg mindennap kijárt vadászni, s egyszer, honnan, honnan nem, egy vitéz valahogy mégis bejutott a várba a királykisasszonyhoz. Elmenekülni meg már nem tudott, mert a sárkány a tizenkét mázsás buzogányát hat mérföldről hazahajította. Erre a vitéz felkapta a tizenkét mázsás buzogányt, s úgy visszahajította, hogy a sárkány elé esett. A sárkány lova megijedt, majdnem maga alá temette a gazdáját.

- Mitől ijedtél meg? Kutyák egyék meg a véred! Hollók egyék meg a húsdod! Tán attól a Szépmezőszárnyától ijedtél meg? - kérdezte tőle a sárkány, és sarkantyú közé kapta, vágatott hazafelé. Hogy hazaért, a lovat istállóba csapta, s ment felfele a királykisasszonyhoz. Mikor felért, mindjárt rákezdte:

- De idegen szagot érzek!

- A testvérbátyám jött látogatóba - felelte a királykisasszony.

- Hol van?

- A másik szobában.

- Akkor eridj, hívd ide!

Aztán kezet nyújtott a sárkány Szépmezőszárnyának.

- Hát te, sógor?! Hogy mersz te erre járni, amikor még a madárnak sem szabad?

- Nem vagyok én a sógorod, csak egy eltévedt vitéz, ki a félelmet keresi! - mondta amaz. - Hát meg is vívhatunk.

- Jól van, akkor induljunk.

Kapta a tizenkét mázsás buzogányát, Szépmezőszárnya pedig a kardját, kimentek az udvar közepére. A királykisasszony meg az ablakon leste, melyik lesz az erősebb. El volt készülve rá, ha látja, hogy Szépmezőszárnya gyengébb a sárkánynál, segítségére megy.

Az első csapásnál a sárkány mellévágott Szépmezőszárnyának, erre az fordult egyet, s visszakézből két fejét levágta. Mire a sárkány még nagyobb erővel fogott a küzdelembe, de a tizenkét mázsás buzogánnyal megint úgy mellécsapott Szépmezőszárnyának, hogy csak a válla hegyét érte az ütés. A kilencfejű sárkánynak meg már csak négy feje maradt. Ömlött a vére.

- Pihenjünk, azután majd folytatjuk a viaskodást! - tette le a buzogányt, és felkiáltott a királykisasszonynak, hozza le azt a két üveg italt, amit ő az asztalra kikészített. Mindegyik üveg másfajta volt, az övébe olyan italt öntött, ami erősíti, Szépmezőszárnyaéba pedig olyat, ami gyengíti. Igen ám! De a királykisasszony nagyon jól tudta, mi van bennük, pohárba töltögette, kicserélte őket, úgy vitte le a tálcán.

Kiálták, s akkor azt mondja a sárkány Szépmezőszárnyának:

- Mehetünk küzdeni!

Szépmezőszárnya meg észrevette, mikor megitta az italt, hogy hétszerte nagyobb erő van benne. A sárkány is, hogy ő meg gyengébb, de már nem tudott mit csinálni. Mikor meg már csak egy feje maradt, elkezdett rimánkodni. Odaad mindent, amit Szépmezőszárnya kíván, csak az életét hagyja meg! Még a titkát is elárulta. Meg is találta Szépmezőszárnya a hatvanhatodik szobában azt a kis skatulát³ az aranypálcával, amiben a sárkány tudománya volt. A sárkány ágyba feküdt, Szépmezőszárnya kihúzta a kardját, levágta azt az egy fejét is, ami még maradt. Aztán lement a kacsalábon forgó várból, s az aranypálcával megérintette a falát kívülről. A vár menten aranyalmává változott, s azt is beletette a skatulába, a skatulát meg zsebre vágta. Indult is, ment tovább félelmet keresni.

Megy, mendegél, egyszer csak talál egy hidat. Keresztül akar rajta menni, de egy ember elébe áll.

- Itt nem szabad átjárni senkinek, csak a tizenkét fejű sárkánynak! Jön is már, összevissza darabol, ha az útjában talál! Hanem fogadd meg a tanácsomat: bújj el a híd alá, s ha átalment a hídon, te is átalmehetsz!

De ahogy Szépmezőszárnya leért a híd alá, a sárkány lova már rátette a lábát a hídra, elhorkantotta magát, s visszalépett.

- Kutyák egyék meg a véred! Hollók egyék meg a húsd! Mitől rettegsz?! Tán attól a Szépmezőszárnyától?! Ha itt volna, rögtön megvívne veled!

Erre Szépmezőszárnya kilépett a híd alól.

- Itt vagyok! Vívhatunk, ha kedved tartja!

Na, a sárkány leugrott a lóról, neki Szépmezőszárnyának, hogy mindjárt el is nyeli, de ebből semmi nem lett, mert Szépmezőszárnya is olyan erővel támadt rá, hogy egy csapásra levágta négy fejét.

Megharagudott a sárkány, egymásnak estek, s hol Szépmezőszárnya vágta földbe derékig, hol az Szépmezőszárnyát. Már annyira volt a sárkány, hogy mikor egy csapat varjú szállt el a fejük felett, felkiáltott hozzájuk:

³ Skatula: doboz

- Nektek adok egy lovat meg egy embert! Segítsetek nekem!

Erre Szépmezőszárnya is felkiáltott nekik:

- Én egy tizenkét fejű sárkányt és egy lovat adok!

Hát a varjak Szépmezőszárnyának segítettek, s le is győzte a tizenkét fejű sárkányt. Ment az emberhez, aki a híd végén feltartóztatta, és megkérdezte tőle:

- Merre van ennek a sárkánynak a vára?

- Arra eredj, amíg rá nem találsz egy gyémántvárra. Libalábon forog.

Meg is találta, odaért, kirántotta a kardját:

- Állj meg, vár! Mert úgy beléd vágok, hogy széthasadsz!

Megállott a vár menten, kinyíltak a kapuk. Szépmezőszárnya bement, s ó, istenem, mit lát?! Gyönyörű szép asszony áll az ablakban, a napra lehet nézni, de arra nem! Kérdezi tőle Szépmezőszárnya, hogy hol a férje.

- Az én férjem a tizenkét fejű sárkány. De már menj is, mert hazaérkezik, és menten összevissza darabol!

- Nem jön az haza, mert már elpusztítottam. Csak azt mondd meg: hol tartja a skatulát, amelyikben a gyémántvessző van?

- Nem tudom, nem jártam minden szobában. Hanem - azt mondja - van itt a vár túlsó végén egy kis épület, egy térdig érő szakállú ember lakik benne, az talán meg tudja mondani, mivel száz esztendeje is megvan annak, hogy ott lakik.

Indul Szépmezőszárnya megkeresni az emberkét, bemegy a konyhába, nem lát senkit, bemegy a szobába, ott sem, kiabál összevissza, benéz a sutba,⁴ kiránt egy pokrócot, hát alatta fekszik a kis ember!

- Kelj fel! Tán megijedtél, hogy elbújtál előlem? Nem bántalak, csak a vár titkát áruld el nekem.

- Elárulom, csak hagyd meg az életem, mert a tizenkét fejű sárkány meg a kilencfejű is a fiam volt.

Ezzel belenyúlt a nadrágja zsebébe, kivette belőle a skatulát a gyémántpálcával.

- Ezzel a pálcával megérinted ezt a libalábon forgó várat, egy gyémántalma lesz belőle, úgy már viheted, ahova akarod.

Mikorra Szépmezőszárnya felért a szép asszony szobájába, már az asztal is meg volt terítve. Amíg ettek, Szépmezőszárnya kikérdezte, hogy melyik király lánya, s hol találja az apja királyságát, ebéd után meg azt mondta neki:

- Maradj itt!

Azzal ő a várat kívül megérintette a gyémántpálcával, hogy gyémántalma legyen belőle, és a gyémántpálcával meg a skatulával együtt zsebre vágta, lóra ült, s ment is abba a városba, ahol az aranyalmában lévő királykisasszony apja lakott. A palotával szemben letette az aranyalmát a földre, megérintette az aranypálcával, hogy újra kacsalábon forgó aranyvár lett belőle. Azzal továbbment, vitte a gyémántalmát a másik városba, ahol a szép asszony apja lakott. Ott letette a gyémántalmát, s megérintette a gyémántpálcával.

⁴ Sut: zug, szöglet a szobában, a kemence, tűzhely mellett

Másnap reggel a király meg felébred, s látja, hogy a palotájával szemben libalábon egy gyémántvár forog! Nem akart hinni a szemének, lement elé, hogy jobban lássa, hát az ablakon meg az ő lánya néz ki! Azt sem tudta, hogy szaladjon fel hozzá örömeiben, de a vár forgott.

- Hogy tudnék bejutni?

- Várj egy kicsit, mindjárt jön a vitéz, aki engem megszabadított a tizenkét fejű sárkánytól - szólott le hozzá a lánya.

Jött is Szépmezőszárnya, hogy elköszönjön a szép asszonytól. Rászólt a várra:

- Állj meg!

Csak hogy a szép asszony meg szerelmes lett ám Szépmezőszárnyába, kérlelte, hogy maradjon ott a gyémántvárban vele.

- Nem lehet - mondta Szépmezőszárnya -, nekem már van kit szeressek.

- Legalább azt mondd meg, daliás vitéz, mivel tartozom, hogy a lányomat megmentetted! - törülgette a szemét a király.

- Semmivel, mert kötelességem volt - felelte rá Szépmezőszárnya, és ment is vissza a másik királylányhoz.

- Na, szívem szép szerelme, te az enyém, én a tiéd, ásó-kapa válasszon el bennünket egymástól!

A király meg tudakolta fűtől-fától: ki lakhat szemközt a forgó aranyvárban? De hogy a vár megállott, megismerte a lányát az ablakban, akit a kilencfejű sárkány elvitt. Mégsem mert hinni a szemének, csak mikor az átszólt neki:

- Kedves édesapám! Megjöttem a párommal, aki visszahozott engem!

Na, erre már az öreg király is áttopogott az aranyvárba, ölelte, csókolta a lányát, még sírni is rákezdett, nem győzte dicsérni Szépmezőszárnyát:

- Vitézek vitéze! Áldjon meg az isten, amiért ezt az egyetlenegy lányomat megmentetted! Legyetek boldogok, míg éltek a világon! Neked adom a királyságom is, váljon jó király belőled!

GYAKORLAT TESZI MESTERRÉ AZ EMBERT

Volt egyszer egy király. Elhatározta magában, hogy megnősül. Fiatal volt, került is neki feleség, gyönyörű szép s igen okos.

Mikor elmúlt a lakodalmuk, kimentek megnézni a gazdaságot meg a hegyeket. Puskát is vitt magával a király, és ahogy ilyen-olyan kismadarak leszálltak a fára, mind lelődözte őket. A felesége nem szólt egy szót sem, de nem is dicsérte, így hát bosszús lett a király.

- Miért nem dicsérsz, hogy mind eltaláltam?

- De hiszen semmi ez, édes uram, gyakorlat teszi mesterré az embert!

Erre már a király nagyon megsértődött, nem szólt többet a feleségéhez, el is akarta küldeni a háztól. Jól van, azt mondja a királyné, őneki csak egy kérése van, hogy a tehenet az istállóból adják neki. Menjen, vigye a tehenet, vigyen, amit akar, csak tűnjön el, mert őneki ilyen asszony nem kell, dühöngött a király. Az asszony meg fogta a tehén kötelét, és elindult vele.

Nem messze, ugyancsak a király birtokán lévő hegyek közt egy sziklaodúban kovártélyt⁵ is ütött a tehénnel. A tehén meg hasas volt, és amikor megellett, a királyné minden reggel a nyakába vette a kisborjút, felvitte a hegy tetejére, meg visszahozta a sziklaodúhoz. És mindennap bírta a borjút, még egyéves korában is.

Majd mikor a másik évben a király vadászatot rendezett a birtokán - sok veszedelmes vad is volt ott -, látnak valamit a vadászok a hegyoldalon. Mintha borjú volna, de két lábon megy! Nem tudták kinézni, mi az, nem sejtették, hogy az asszony cipeli a borjút.

- Nahát, miféle szörnyeteg! Menjünk már arra!

De hogy odaértek, nem volt ott semmi, csak valami asszony lábnyoma. Elindultak rajta, és megellették a sziklaodút. Kiszólt egy nő a sziklaodúból, hogy nem mehet ki, mert nincsen ruha rajta. Beadtak hát egy kabátot neki, hogy kijöhessen, s kiszedték belőle, hogy az ő nyakában látták a borjút az imént.

A hercegek, bárók, grófok tanakodni kezdtek, hogy az nem létezik, a borjú egyévesnél is idősebb, ember azt el nem bírja.

- Csakhogy én, amióta az anyja megellette, hozom-viszem a hegy tetejére s vissza. Gyakorlat teszi mesterré az embert!

Erről a király azonnal ráismert, odaszaladt, ölelte, hogy ez senki más, mint az ő felesége! Szól a tehénnek, hát az is engedelmesen jön ki a hangjára!

Vége is lett a vadászatnak menten, rendelte a király a hintót, borjastul tehenestül vitte haza az ő okos, szép asszonyát, s még máig is együtt élnek boldogságban, ha közben meg nem haltak.

⁵ Kovártély: szállás, lakás (kvártély)

A TUDOMÁNYOS KOCSIS

Az egyszeri gróf négyes fogattal hajtatott Egerbe. A káli templomot meg akkor tetejezte két ács, és az ácsok a templom tetejéről messzire ellátnak. Azt mondja az egyik ács a másiknak:

- Nézd, milyen négyes fogat száguld amott!

Mire a másik ács:

- Majd én megállítom! Nem megy el innen a templomajtótól, ha én nem akarom!

- Vigyázz, te, mert tudományos kocsisok vannak, akik többet tudnak nálad, még ráfizetsz!

Erre megint a tudományos ács, hogy:

- Ugyan mit tudna egy hajtó kocsis?

Aztán mikor a négyes fogat odaért, megállt, sehova nem ment a templomajtón túl a négy ló.

- Mi van, János, miért nem mennek a lovak? - kérdi a gróf a kocsisától.

- Mennek ezek, méltóságos úr, mindjárt.

Leszáll a kocsis a hintóról, odamegy a hintó hátuljához, előkotor valahonnan egy patkószeget, az ostorra, a suhogó elejibe köti, visszaül a hintóra. Suhint az ostorral egy irgalmatlan nagyot, elragadja a négy ló a hintót!

- Mi volt ez, János?

- Semmi, méltóságos úr. Csak az az ács, aki a templomot tetőzi, tudományos. Én meg többet tudok nála.

- Hogyhogy?

- Hát csak úgy, hogy a hintó hátuljában van az orvosság, méltóságos úr.

- János, csak nem valami robbanószer vagy mi?!

- Dehogyan, méltóságos úr! Egy ócska patkószeget. A suhogó elejibe kötöttem, s a templom tetején kivágta az ács egyik szemét.

Erre a gróf már parancsot adott, hogy menjenek vissza a templom elé, látni akarja, igazat beszél-e.

Épp akkor vezette le a barátja a tudományos embert.

- Ugye megmondtam, hogy az a kocsis többet tud, mint te!

- Na - mondja a gróf -, forduljunk meg, János, mehetünk Egerbe.

Mikor meg onnan jöttek visszafelé, hallja a gróf, hogy a hintó alját nagyon súrolja valami.

- Te János, hol megyünk?

- Szárazbőnél - azt mondja -, a nyárfák tetején, azok súrolják a hintó alját. Erre a gróf már úgy megijedt, ki akart ugrani, de a kocsis megfogta, hogy nagyon magasan vannak. Ráadásul, hogy a kastély elé értek, az egyik ló felbukott. Nézi a gróf, odaszól a kocsisnak:

- János, ez a ló megdőglött!

- Tudom - feleli János. - Már Egerben megdőglött, csak nem akartam szólni.

- Micsoda?! - Beszalad a gróf a kastélyba, meséli, hogy járt a János kocsissal, többet se hová nem megy vele.

Másnap Szolnokra indult volna a gróf gyűlésbe a többi gróffal, és a másik kocsissal fogatott be. A négy ló meg csak kerüli, kerüli a kastélyt, sehogy nem akar előtte megállni, addig kerülgette, felakadtak a csikóaklon.

- Eredj, János, akaszd ki őket - adta meg magát a gróf -, mert úgy látom, csak veled kell Szolnokra mennem!

De útközben mégsem bírta megállni, hogy meg ne kérdezze:

- Nem lesz baj, János?

- Már hogy lenne, méltóságos úr, eddig sem volt soha semmi baj.

És ahogy a Tiszát elérték, Jánosnak már nem kellett komp se. Úgy hajtott át a víz tetején, mintha országúton menne, hajtott Szolnokra, a városháza elé. A többi gróf már tartotta a gyűlést, s hogy vége lett, átmentek a vendéglőbe. Mind a kocsisával hencegett, a János grófja meg csak hallgatott, s mikor látta, hogy mindenki elmondta, amit a kocsisáról tud, rákezdte ő is:

- Olyan kocsisa egyőtöknek sincs, mint nekem. Ez Egerből a nyárfák tetején hajtotta el a lovakat, ide pedig a víz tetején jöttünk.

- Ugyan! Hát az már nem igaz!

Fogadtak, vagy hatan felültek a hintóra, Jánoshoz meg így szólt a gróf:

- Csak ahogy szoktunk, János. Menjünk hazafelé!

János jól tudta, miről van szó, hajtott egyenest a Tiszának. A többi gróf már nagyon fogta a hintó karfáját, a víznél leugráltak, úgy lesték, mi történik.

Mikor átalértek, a gróf átkiáltott a többi grófnak a vízen:

- Miért nem jöttetek?

- Csak eredj hazafelé, csak eredj hazafelé, Gyu-u-urka! - hozta a választ a szél.

A SZEGÉNY EMBER LÁNYA MEG A BÉKA

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy szegény ember. Olyan szegény volt, hogy egy héten csak egyszer evett. Nagyon unta már a szegénységet, törte a fejét éjjel-nappal, mitévő legyen.

Volt ennek a szegény embernek egy lánya is, egy kutyája meg egy macskája. Egyszer, amint a lánya ott játszik a tó partján, egy béka ugrik a tóba mellőle. Csakhogy az ügyesebb volt, elkapta a béka hátsó lába kiskörmét. Sírt-rítt a béka, hogy engedje el, de a szegény lány inkább hazavitte.

Nagyon megörült a szegény ember, igen tetszett neki a béka, naphosszat csodálták, csak azt nem tudták eltalálni, mit adjanak enni neki. Nem volt egyebük, mint száraz kenyér, tört a lány belőle, megetette. Hát, uramfia, olyan nagyra nőtt a béka, mint a kemence! Erre már gondolkodóba estek, megijedtek tőle nagyon.

- Meg kéne ölni.

- Nem tudjuk - mondta a lány. Hát ahogy így beszélnek, egyszer csak megszólal a béka:

- Hozzátok fel a pincéből a bort!

Hozta volna a szegény ember, csakhogy nem volt neki bora.

- Lenyellek benneteket, hogyha nem adtok bort, kenyeret meg szalonnát!

- Jaj, irgalmazz! - könyörgött a békának a szegény ember. - Nincs nekem borom, se kenyerem, se szalonnám, adnék, ha volna!

- Dehogysis irgalmazok! Lenyellek benneteket kutyástul, macskástul! - Erre hamm, be is kapta mindet.

Tele gyomorral indult el a tóhoz. Beleugrott. Olyan nagy hullámot csapott, hogy elöntötte mind a házakat. Fájt a béka hasa kegyetlenül, kínjában lenyelt a tó fenekéről egy aranygolyót, és kifeküdt a partra. Olyan forrón süttött rá a nap, hogy kipukkadt a hasa.

A szegény ember meg nagy boldogan jött ki belőle, hozta a lányát, kutyáját, macskáját meg az aranygolyót. Az volt az első dolga, hogy azon túladjon. Dúsgazdagon mentek haza.

Ha az aranygolyón túl nem adtak volna, az én mesém is tovább tartott volna.

A VAK ÓRIÁS

Egyszer volt egy szegény juhászlegény. Ennek a juhászlegénynek volt harminchárom birkája meg három selyemkosa, de girhesek voltak, mert az országban nem termett semmi széna.

Elhatározta a juhászlegény, hogy ő nem hagyja a birkáit éhen megdöglenni, elhajtotta őket, ment messzire, hetedhét országon is túlra.

Ahogy egy nagy rengeteg erdőn hajtotta a birkáit keresztül, benn az erdő közepén meglátott három boglya szénát. Ugyan kié ez a széna? Ő megveszi, megfizeti a gazdájának, jótartja vele a jószágokat. Ezzel széjjel is szórta a boglyát.

Hát odajön ám egy nagy óriás, akkora, hogy a sapkája majdnem az eget járta. Messziről kiabál:

- Te emberízik, hol jársz itt, ahol a madár se jár? Hogy merted a szénámat megétetni?!

- Édes bátyám, megfizetem én a széna árát!

- Ne fizess nekem te semmit se - azt mondja -, hanem máris vágj le tizenhárom birkát meg egy selyemkóst! Készítsd el sóval meg paprikával!

Nem volt mit tenni, levágta a tizenhárom birkát meg a selyemkóst. Sírva nyúzta meg őket, azután feltett a tűzre egy üstöt, hogy megfőzi. Az óriás meg elténfergett valahová. Csak amikor megfőtt a hús, akkor került elő. Kivett a csizmaszárából egy kanalat, belemerítette, mind egy falásig megette az ételt. Meg se kottyant neki.

A juhász meg, hogy no, nem bánja, pusztuljon a birkája mind, csak széjjelhányja a másik boglya szénát is.

- Hohó, te emberízik! Mind egy falásig megeszem a birkádat! Még egy selyemkóst főzz meg!

Igen ám, de a fiú megint éhen maradt, mert az óriás mind egy falásig megette a húst.

Azt gondolja erre a fiú: „Le kell vágnom a harmadik kóst is! Vesszen a többivel! Éhen csak nem lehetek!”

Az óriás meg hogy jóllakott, lefeküdt a tűz mellé. Feje a tűz mellett, Makó-Jeruzsálemnél meg a lába. Édesdeden elaludt. A fiú közben főzte a birkát, mikor megfőtt, s feljött a forró zsír a tetejére, kanalát belemerítette. Zsupsz! - a szeme közé öntötte az óriásnak. Mind a két szeme kisült. Fel is ugrott nagy ordítva. Le akarta taposni a juhászt, de az könnyen elszaladt előle.

- Na, te fiú, ha már megettem a juhaidat, meg is ajándékozlak! Itt van ez a gyűrű - azt mondja.

- Húzd fel az ujjadra! Fordítsd meg az ujjadon, s csak azt mondd: „Hipp-hopp, ott legyek, ahol akarok!” S ott is leszel, ahol akarsz.

Az meg még csak nem is vonakodott, próbálgatta ujjára a gyűrűt, nem ment fel, csak a kisujjára. Aztán mikor a kisujján volt, elkezdett füttyölni onnan: „Erre, erre, vak óriás! Erre, vak óriás!” Bárhová szaladt, az óriás utána. Mit csináljon? Húzkodta a gyűrűt, de nem jött le. Csak füttyölt: „Erre, erre, vak óriás!” Előkapta hát a bicskáját, s leszabta a kisujját.

Közben, ahogy szaladtak, egy nagy, feneketlen tóhoz értek. A gyűrűt behajította a tóba, s az még onnan is füttyölte: „Erre, vak óriás! Erre, vak óriás!”

Az óriás meg, zsupsz, bele a feneketlen tóba! Elnyelte a víz.

A juhászlegény ekkor úgy gondolta, hogy se nyája, se félnivalója, elmegy haza. Megházasodik. Nyája nincs, de pénze van, mi baj lehetne most már?

Elkezdett a falujában járni egy lányhoz. Megkérte, és már indultak is a lakodalomba. De előbb esküdni mentek, és oda külön indult két csoportban a násznép. Ahogy mennének be a templomba, megfogja a juhászlegényt egy medve, aki az óriásnak a bátyja volt.

- Megálljatok - azt mondja -, te a bátyámat elpusztítottad, de én itt vagyok, s el nem szöksz előlem, mert ha elszöknél is, utolérlek, ízzé-porrá szaggtalak! Megkegyelmezek viszont egyelőre, ha elköszönsz a menyasszonyodtól, s világgá indulsz! Hanem jól vigyázz, ha még egyszer szemem elé kerülsz, nem úszod meg elevenen!

Mit csináljanak? A menyasszony szép selyemkendőjét kettészakították. Egyik fele a vőlegénynél maradt, másik felét megtartotta a menyasszony. Nem lett lakodalom.

Ment a fiú megint hetedhét országon által, még az Óperenciás-tengeren is túlment. Akkor ott bejutott egy rengeteg nagy erdőbe. Abban a rengeteg nagy erdőben egy kis kunyhót talált. Egy ősz öregember ült benn, s olvasott egy akkora nagy könyvet, mint egy zsák búza. Százéves is volt már, ha nem több, az az ember.

Ráköszönt a juhászlegény:

- Jó estét, öregapám!

- Jó estét, fiam! Hol jársz te itt, ahol még a madár se jár?

Elmondta, hogy mi minden baj érte, s mi veszedelem a girhes birkáiért, a selyemkosaiért, hogy járt az óriással meg az óriás bátyjával, aki ha rátalál, ízekre szedi menten.

- Ne félj te semmit, fiam, feküdjél le, majd én megajándékozlak reggel valamivel, amitől meg ő tart.

Felkel a fiú másnap, útnak akar indulni.

- Figyelj ide, fiam! - azt mondja búcsúzóul az öregember. - Adok neked egy gyűrűt.

Megijed erre a juhászlegény, eszébe jut a hiányzó kisujja.

- Ejnye, fiam, csak nem félsz a gyűrűtől? Hiszen ezt nem kell az ujjadra húznod! Itt lakik nem messze a bátyám. Kétszáz éves. Estig odaérsz. Hátha ő is ad neked valamit. Ne ijedezz, fogadd el! A világban hiába kódorogsz segítség nélkül, hallgass rám, és indulj.

Ezzel el is köszönt a legény tőle, ment, s amikor este lett, elért egy másik erdőbe, egy másik kunyhóhoz. Ott is üldögélt egy ősz öregember, térdig ért a szakálla. Az is olvasott egy akkora nagy könyvet, mint egy zsák búza, hogyha nem nagyobb.

- Szép jó estét, öregapám! - köszönt rá az ajtóból.

- Jó estét, fiam! - azt mondja az is. - Hol jársz itt, ahol még a madár se jár?

Elmondta neki is szép sorjában, hogy s mint járt.

Az öregember csak hallgatta, majd így szólt:

- No, fiam, te csak feküdj most le! Reggel meglátjuk, mit tegyünk.

Reggel aztán jóltartotta, s ő is adott neki egy gyűrűt, úgy indította el.

- Egy napi járásra lakik ide a bátyám, háromszáz éves, az is tud segíteni.

Volt is olyan szakálla, hogy a földet verte.

- Jó estét, öregapám! - köszönt rá a fiú.

- Jó estét, fiam! Mi járatban volnál?

Elmondta megint, mi járatban van, hogy járt az óriással, mint járt, és most meg a medve elől szalad.

- Rendben van, fiam, adok én is neked egy gyűrűt. Három is van nálad, most már, fiam, ne félj senkitől. Hanem indulj el a hármassal. A hármassal dombján aztán este lesz rád. Vakard meg egy kicsit a homokot, terítsd le a kabátod, aztán fekj le. Reggel, mikorra felkelsz, ebből a három gyűrűből három olyan nagy kutya lesz, mint egy-egy kemence. Ne ijedj meg tőlük, az egyiket szólítsd Mindentudónak, a másikat Világonátlátónak, a harmadikat Földnehezének!

Úgy is lett.

Ahogy szólt a kutyáknak: - Mindentudó! Világonátlátó! Földneheze! - lábra is állnak sorra.

„No, már akkor csak csinálunk egy kis pénzt! Csak beállunk szolgálni!” - gondolta magában a legény, s beállítottak egy tanyára egy öregasszonyhoz, egy vén, vasorrú boszorkányhoz.

Azt mondja neki a juhász:

- El akarok szegődni, anyám!

- Jó helyt jársz, fiam! Megfogadlak! Semmi más dolgod nem lesz, csak fognod kell egy nyulat mindennap. Meg kell sütnöd, aztán megesszük, s akár alhatsz is aztán.

Úgy is volt. Reggel a fiú elment nyulat fogni. A medve meg arra szédelt a tanya körül.

- Nem látott egy ilyen meg ilyen jöttment juhászlegényt erre felé? - kérdezte.

- Már dehogynem! - mondja a vasorrú öregasszony. - Nálam van szolgálatban.

A medve már örült, hogy akkor most elpusztítja.

- Vigyázz, te! Van neki három kutyája, olyan egy-egy, mint a kemence! Hallod?! Inkább ássunk lyukat a konyhaajtónál, aztán amikor bejönne a házba, oda lerántod.

Ástak is olyan nagy lyukat, hogy a medve ki sem látszott belőle, s befődték nádszállal.

Igen ám, de Világonátlátó mindent kifigyelt. Kapta magát, előreszaladt. Ráfeküdt a lyuk előtt a földre, ott lapult a konyhaajtó előtt, se ki, se be nem tudtak járni tőle.

A legény meg sehogy sem értette a dolgot, s rákiáltott:

- Kuss, te! Világonátlátó! Kuss el onnan!

Csak hogy az meg se moccan, hát kénytelen volt az ablakon bemenni. Megsütötte a nyulat, s lefeküdt aludni.

A vasorrú bába meg a medve megint csak tanakodni kezdtek.

- Mit csináljunk? Hogyan fogjam meg? Járjon az eszed, mert ha nem tudom elpusztítani, téged szedlek ízekre mérgemben! - dohogott a medve.

- Ej, te! Holnap bújj el a kandallónál! Oda ássunk lyukat! Aztán mikor odamegy lefeküdni, vagy amikor ott süti a nyulat, megfogod a lábát, lerántod, s könnyen megölheted! A kutyák meg se tudják!

Dehogynem!

Jönnek hazafelé, hozzák a nyulat, Mindentudó meg belefeküdt a sárba.

- Mi van ezzel? - mérgelődik a gazdája.

Hazamennek, a kutya megrázza magát a kandallónál, a tűz kialszik benne.

- Kuss ki, Mindentudó!

De hiába csinál akármit a fiú, Mindentudó nem megy sehova onnan. Nem lehet sehogy a kandallóhoz férni.

- Na, most aztán mit csináljunk vele?! - támad a banyának a medve.

- Kitalálom én! Sose aggódj!

És már rá is kezdte:

- Hallod, fiam? Ezeket a kutyákat ne vidd most már magaddal, hadd pihenjenek! Van itt egy csűr, zárjuk be őket!

Az meg rálett, nem gondolt semmi rosszra, s másnap ott is maradt a három kutyája a csűrben.

Mikor aztán a fiú elment, hogy a nyúl után nézzen, a medve egy jókora malomkövet hengergetett a csűr ajtajába a boszorkánnyal. Odarakták, hogy a kutyák erővel ki ne rontsanak.

A fiú meg, ahogy fogott egy nyulat, ballagott vissza. De a medve is indult már elébe!

Meglátja a medvét. Mit csináljon?

Körbenézett, és felszaladt egy fára. Onnan aztán kiabált a kutyáknak:

- Mindentudó, ne!

A kutyák aludtak, de Mindentudó elkezdett fülelni.

- Baj van, a gazdám nagyon kiabál!

- Hej, csak álmodtál, te!

Megint kiált a fiú:

- Mindentudó, ne! Világonátlátó!

- Hallottátok? A gazdám minket szólít!

Megint kiáltja:

- Földneheze!

- Halljátok? Most meg engem szólít! Menjünk!

Világonátlátó máris a csűrajtónak ugrik, a kő megmoccan. Nekiugrik Mindentudó is: rögtön megreped.

Földneheze is nekiront; na, ekkor szerteséjjel esik a kő. Szalad kifelé a három kutya.

Hát látják, hogy a gazdájuk a nyúllal fennszorult a fán!

Mindentudó meg Világonátlátó nekiugrik a fát kerülgető medvének, szaggatják, ahol érik, csakhogy az leharapja a körmüket. Ráugrik ekkor Földneheze is, szerteséjjel szakítja a medvét.

Jön a gazdájuk lefelé a fáról, indulnak egyenest a boszorkányhoz, ízzé-porrá szaggatják azt is, eldugdosott kincseit összeszedik, s odébbállnak, indulnak vissza a három öregemberhez.

Legelőbb is a háromszáz éveshez, akitől legutoljára kapta a gyűrűt a juhászlegény.

- Öregapám, nagyon szépen köszönöm a hozzám való jószágát, itt a három kutya, derekasan szolgáltak, de most már csakugyan nincs kitől félnem, elhoztam vissza őket.

- Fiam - azt mondja -, menj csak velük hazafelé! Aludj megint a dombon, ahol máskor is aludtál. Feküdj le, és reggelre mind a három kutya eltűnik.

Úgy is lett. Reggel, mikor felkelt, egy falka birkát látott együtt legelészni, öröm volt még rájuk nézni is!

Terelgeti őket ott a dombon, s kezdi gyanítani, hogy a három selyemkos mintha egyenesen Mindentudó, Világonátlátó meg Földneheze volna! Csudamód megörült, hogy így fordult a dolog, nagy örömmel hajtotta őket haza a falujába.

A faluban meg csak nézték, hogy meggazdagodott, amíg oda volt!

Igen ám, de a lány meg addig-addig várta a vőlegényt, hogy elkezdett jegyben járni mással. Éppen indult véle a násznép esküvőre.

Odamegy a juhászlegény, nem szól, csak leszúrja a kampót.

Néz rá a lány, kínálgatja kaláccsal. Nem eszik. Hanem kér egy pohár bort tőle. Hozza, de még most sem ismeri meg, csak amikor a legény megissza a bort, és a fele selymekendővel megtörli a száját.

Ekkor aztán világossá lett minden, volt nagy öröm, lett még nagyobb mulatság, a menyasszony is alig bírta magával.

- Hazajött a juhász! Most jött meg az igazi vőlegényem!

A násznépnek haza se kellett menni, kínálgathatták a kalácsot, bort tovább, megtartották végre az esküvőt, s még máig is boldogan élnek mind, ha meg nem haltak.

FÓTONFÓT KIRÁLY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy király. Ez a király addig-addig, hogy eladta minden vagyonát, s elitta.

Na, gondolta, most már se ruhája, se semmi, kimegy az erdőbe, felkötöti magát.

Ahogy megy az erdőben, nézeget felfelé, egy varjút lát lábánál fogva lógni madzagon. Annyira károgott, hogy a király felmászott a fára, s valami nehezen leoldotta onnan. A varjú meg a fején átbucskázott, s azt mondta emberi beszéddel:

- Na, te király, jótett helyébe jót várj!

- Ugyan, te varjú, mi jót várhatnak tőled?

- Ne félj semmit, hozok neked ruhát!

A varjú átbucskázott a fején, berepült a városba, ide-oda csattogott a szemétdombon, összehordta mindenünnen a rongyot, lett belőle egy öltözet ruha, fót hátán fót. Így lett a királyból Fótonfót király.

Mennek aztán, mendegélnek a varjúval, beérnek egy másik városba. Ahogy megint keresgél a varjú, talál egy aranykrajcárt.

- Várj csak! - mondta Fótonfót királynak. - Egy kis dolgom akadt.

Berepült a királyhoz, hogy adjon kölcsön egy vékát Fótonfót királynak, szeretné megmérni a pénzét. Elvitte a vékát, az aranykrajcárt beleragasztotta, úgy repült vissza vele.

- Ó, szent isten, micsoda gazdag egy király ez, hogy vékával méri az aranyat! - hüledeztek a várban. A varjú meg csak erre várt.

- Itt a gazdám, de nem akar bejönni, úgy sietett, hogy rendesen fel sem öltözött.

- Ha csak ez a baj, a legszebb ruhámat vigyék ki Fótonfót királynak! Mondjátok neki, hogy várom vacsorára! - adta ki a parancsot a király, s Fótonfót király már azon kapta magát, hogy ott ül az asztalnál a királykisasszonnyal szemben.

- Ne törődj semmivel, kérd meg a lányt! - biztatta a varjú.

- Nem lehet, nincs hová vigyük!

- Te csak kérd meg, elintézem én azt is!

Megesküdtek, de a király, a bárók, grófok, hercegek szerették volna látni, hová viszi a feleségét. Befogattak máris, robogtak a hintóval, de hogy hová, azt csak a varjú tudta.

- Arra gyertek, amerre én repülök! - hagyta meg Fótonfót királynak.

Repült a varjú át egy aranyréten. Ott egy aranyménes legelt, a varjú mindjárt megkérdezte:

- Ki ménese vagytok?

- Potrompotrom nagysága ménese.

- Mondjátok azt, hogy Fótonfót királyé! Táltosok jönnek, mind agyonrugdálnak!

- Mondjuk mi, csak agyon ne rúgjanak!

Repül tovább a varjú, arrébb gyönyörű szép aranygulya legelt.

- Ki gulyája vagytok? - azt kérdi.
- Potrompotrom nagysága gulyája.
- Mondjátok azt, hogy Fótonfót királyé! Táltosok jönnek, mindenkit felfalnak!
- Mondjuk mi, csak életben maradjunk!

Hátravoltak még az aranybárányok. Aztán a varjú berepült az aranyerdőbe, Potrompotrom nagysága kastélyába.

De jönnek közben a lakodalmas népek, megállítják a lakodalmas hintót.

- Kié ez a gyönyörű ménes?
- Hát a felséges Fótonfót királyé!

Fótonfót király meg majd kövé meredt, hogy őneki hogy lenne ménese?!

„Jó gazda ez!” - gondolta az apósa.

Mennek tovább, meglátják a gulyát.

- Kié ez a rengeteg fényes marha?
- Hát a felséges Fótonfót királyé!
- Nahát, milyen gazdag emberhez adtam a lányom! - ámult az apósa.

Odaérkeztek az aranybárányokhoz is.

- Kié ez a temérdek drága bárány?
- Hát a felséges Fótonfót királyé!

„Na - gondolta az apósa -, ez valóban mérheti vékával az aranyat!”

A varjú meg az erdőben, Potrompotrom nagysága kastélyában lármázni kezdett:

- Bújj el, nagysága! Baj van, jönnek a táltosok!
- Miféle táltosok?
- Már itt dobolnak!

Hát csakugyan erősen verték a dobót Fótonfót királyék, muzsikáltak, nagy zenebona volt, a nagysága megijedt, s hirtelen belebújt a szénakazalba. Gyufát dugott a kazalba a varjú, bennégett Potrompotrom nagysága. A királyi násznép meg visszafordult a kastélytól, hiszen már mindent láttak, lesz miről mesélni odahaza, Fótonfót király meg a felesége éljenek boldogan!

Egy ideig nem is volt semmi baj.

Később is csak a varjú miatt.

Mert azt úgy szerette Fótonfót király, hogy külön szobája volt neki. Hazament, s máris a varjút kereste, több időt töltött nála, mint a feleségénél. Aztán mikor megsokallta az asszony, ráparancsolt a szolgálóra, hogy étessék meg.⁶ Hát megdöglött a varjú. Fogta az asszony, és a ganéba elásta.

⁶ Étessék meg: mérgezzék meg

Fótonfő király hazajött, és máris kereste a kedves varjúját. Kiásatta azonnal a ganéból, megsiratta, aranyládikót csináltatott neki, abba tette. De mikor el akarta temetni, a varjú átbucskázott a fején, ahogy szokta.

- Nem döglöttem meg, épp csak próbára tettelek! Álltad a próbát. Én most elmegyek, éljetek boldogul!

Ha a varjú Fótonfő királytól el nem szállott volna, az én mesém is tovább tartott volna.

VASKALAPOS JÁNOS

Volt egyszer egy szegény öregasszony, volt neki egy nagy, rongyos fia, úgy hívták: Vaskalapos János. A szomszédok is mondogatták, hogy ne tartsa már tovább, küldje valamerre szolgálni, meg az is unta már az otthonlétet, hát kérte az anyját, készítsen neki útravalót.

Az úton aztán találkozott egy másik szolgafiúval, látja, hogy alig vánszorog, kérdi tőle:

- Mi bajod van?

- Szolgáltam egy gazdánál, de olyan rossz gazda volt, hogy aki nála szolgált, s nem úgy dolgozott, ahogy ő akarta, szíjostort vágatott a hátából, és elzavarta a háztól.

Azt mondja erre Vaskalapos János:

- Hol lakik ez a gazda, mert én elszegődnék hozzá.

- Találsz arra egy szép magas házat, ott lakik, de el ne szegődj hozzá, hacsak nem akarsz a mi sorsunkra jutni!

- Meglátjuk - mondta Vaskalapos János, és illedelmesen beállított a gazdához.

- Mi járatban vagy?

- Szolgálatot keresek. De mondja meg előre, mi a dolgom.

- Itt nálam nem sok a dolog - mondja a gazda -, csak az udvart kell rendben tartani, meg a földet meg ami még akad. Mit kérsz ezért?

- Nem kérek én egyebet, gazduram, csak azt, hogy ha rendesen kitöltöm az időmet, üthessek egyet a kisujjammal a gazduram fejére.

Erre a gazda nagyot nevetett.

- Mást kérjél! Van itt gabona, minden! Kérhetsz akármit, az idődet úgysem töltöd ki nálam.

- Majd elvállik, kitöltöm-e vagy sem.

Másnap az udvart szépen rendbe tette. Csak nézett a gazda. Harmadik napon meg felpakolták az ekét a szekérre, befogták az ökröket a szolgálóval, s kimentek szántani.

- Ennivalót nem teszek, majd viszem utánatok - mondta a gazda.

Jól van, befogtak, elkezdtek a szántást, a szolgáló hajtotta az ökröt, János meg az ekét tartotta. Jó magasan járt már a nap, de még a reggeli sem érkezett meg.

- Nem szokott ez a gazda korán kijönni az ennivalóval - szólott János.

- Azt várhatjuk, mert sose jön ki - mondta a szolgáló.

- Ne búsulj, van itt ennivaló.

Kiérték szépen a föld végére, az egyik ökröt rögtön fejbe vágta.

- Na, látod, most már van mit ennünk, szedjél tűzrevalót.

Tüzet gyújtottak, nyársra húzták, meg is ették az ökröt ketten. Ebédre meg a másikat. Indultak hazafelé este, a szolgáló kinyitja a kaput, látja a gazda, hogy csak két ökrrel jöttek, kérdi Jánost:

- Fiam, hol van a másik két ökör?

- Azokat biz megettük. Enni kellett valamit, hát megettük.

- Jól van, fiam - felelte rá a gazda.

Odabent mondja is a felesége:

- Na, most akadtál béresre, ez téged tanít meg, nem te őt!

S elkezdtek nagyban tanácskozni, hogy mi legyen, mert ez tönkreteszi őket.

- Hallod, gondoltam én valamit. Próbáljuk meg, küldjük el őrletni az ördögök malmába - javasolta az asszony.

A szekeret másnap megrakták búzával, befogtak négy ökröt, és indult János az ördögök malmába. A gazdája azt remélte, hogy oda sem talál, csakhogy ő meglelte a malmot, s bekiáltott:

- Nyissátok ki az ajtót, örölnivalót hoztam!

Az ördögök pedig nagyot nevettek odabenn.

- Nem eresztünk be, mérgeledj egy kicsit!

Ő meg nem szólt kétszer, hanem berúgta az ajtót. A sánta volt ott éppen az ajtónál, elkapta, és megrázta jól.

- Jaj, ne bánts, inkább mondd, mit akarsz!

- Parancsolj az embereidnek, hogy hordják a búzát befelé, töltsék a garatba máris! De nekem finomlisztet csináljatok, mert mindnyájótokat kikergetlek innen!

Na, behordták, a garatba töltötték, de a malom kerekét megkötözték, hogy ne bírják forgatni az ökrök. Hej, megdühödött az ökrökre János, kidobálta őket a kerengőből, belekapaszkodott a hajtórúdiba. Erre az ördögök is jobbnak látták eloldani a kereket, nehogy a malom összedőljön. Ő meg felrakodott a szekérre, feltette az ökröket is, elkezdte húzni hazafelé. Mikor feleútjára ért, eltört a szekér tengelye. Visszaszaladt a malomhoz, megint megrúgta az ajtót. Mondják az ördögök odabent:

- Baj van! Visszajött! - De nem nyitottak ajtót, hát berúgta megint. Megint a sánta ördögöt kapta el az ajtónál.

- Összetörlek, ha nem adsz segítséget!

- De hát mi baj? Mi történt már megint?

- Eltört a tengelyem, s nincs, aki tartsa a szekeret, míg hazahúzom.

Jól van, adott neki négy ördögöt, azok emelték a szekeret, amíg a kapuhoz értek. Akkor beszól a gazdának, hogy nyisson kaput.

- Nyitja az ördög! - szól ki a gazda.

- Az ördög nem nyithatja, mert az tartja a tengelyt!

- Ez kipótolja azt is, ami a többiből hiányzott - mondja a gazdának az asszony. - Most akadtál béresre, még az ökrök is fenn vannak a szekéren!

- Hát ezeket, fiam, minek raktad fel?

- Mert unták a menést.

Nem volt mit tenni, behordatták az ördögökkel a zsákokat.

- Gyere vacsorálni!

Esznek, a gazda kérdi tőle:

- Hogy lelted meg a malmot?

- Úgy, hogy nem tud nekem olyat mondani, hogy én meg ne találjam.

Mikor aztán egyedül maradtak, azt kérdi az asszonytól a gazda:

- Mit csináljunk? Mindenünkből kipusztít!

- Panaszold be a papnak.

- Ugyan, asszony, hát mit tehet a pap a szenteltvízzel ellene? Akkor már a bíró inkább tehet. Majd szólok neki, hogy a hegyen a nagy száraz kutat hordassa tele terméskővel, aztán aközben már történhet valami vele.

Másnap, mikor megindult a dobos végig a falun, hogy mindenki, akinek szekere, ökre, lova van, jöjjön az ókúthoz követ hordani, Jánossal is befogatták az ökröket. Öt-hat ember már ott erőlködött a kőnél, görgették szekérre az apraját.

- Ez is munka? - kérdi tőlük János, azzal fogott egy ménkű nagy követ, feltette a kocsi-derékba.

Háromnál többet viszont az ökrök nem bírtak el, megdühödött rájuk, s kezdte őket feldobálni a szekérre.

- Mit csinálsz, fiam?! - rémült meg a bíró.

- Nem akarják húzni a szekeret hegynek fel, hát én nem vesződöm velük, felhúszom magam.

Odafent meg elkezdtek tanakodni: kit küldjenek le a kútba, a követ kinek adogassák?

- Lemegyek én, de jöjjön ám a kő, ne ácsorogjak odalenn sokáig! - tolt a földre a többieket János.

A bíró meg a gazda összenéztek, ezt akarták, a többi megy magától, agyonveri a kő előbb-utóbb!

De ő kapkodta, ahogy dobták, s tette is a talpa alá, telt, telt a kút, ő meg kiáltozott:

- Jöjjön a kő, mert nincs mit rakjak!

- Még a végén épségben kikerül! - szörnyülködött a bíró, s kitalálta, hogy a hegyen túl a roskadt templom legnagyobb harangját húzzák ide, tegyék a kút szájára. Töméredek jószág vonszolta nagy kínnal. János meg, hogy lenn hiába kiabált, ami kő lent volt, mind egymásra rakta, kinézett, mi a baj fent.

Meglátta a harangot, abból aztán megértette, hogy az életére törnek.

- Bíró uram, mit akar a haranggal? Maradt nekem a nagyapámról vaskalapom!

S hogy nagy nehezen rátolták a kútra, lármázni kezdett a harang alól:

- Olyan sötét van, nem is látok semmit!

- Nem kell, hogy láss, onnan fel nem jössz többet! - indult haza a bíróval a gazda.

Mikor már úgy gondolta, hogy mind elmentek, felemelte a harangot, és kimászott alóla.

- Na - mondta -, én ehhez a gazdához nem megyek vissza, széjjelnézek a világban egy kicsit!

Épp egy nagy erdőn ment keresztül, s látja, hogy egy ember úgy nyövi fel tövestül a fákat, mint az asszonyok a kendert. Ráköszön:

- Látom, hogy jó erős ember vagy! Van-e nálad erősebb?

- Van, de ha itt volna, csak kiállnék vele!

- Tudod, hogy hívják?

- Tudom hát. Vaskalapos Jánosnak.

- Az én vagyok.

- No, gyere, birkózzunk meg!

De János mindjárt földhöz vágta Fanyüvőt.

- Úgy látom, tényleg te vagy az, mert te vagy az erősebb - mondta Fanyüvő. - Hanem hová indultál?

- Világot próbálni.

- Na, akkor én is veled tartok.

A két erős ember így indult el együtt, s ahogy mennek, találnak egy vashámort. Odaérnek, látják, hogy egy ember úgy gyúrja kézzel a vasat, mint az asszonyok a tésztát. Azt mondja neki Vaskalapos János:

- Jó erős ember lehetsz, vasat gyúrni életemben nem láttam! Van-e nálad erősebb a világon?

- Tudtommal csak egy: Vaskalapos János. De azért ha itt volna, megbirkóznék vele!

- Na, hát itt vagyok.

De meg se tudta Jánost mozdítani.

- Fogjunk kezét - azt mondja -, látom, hogy te vagy az erősebb. Hadd mehessek veletek!

Ment a három nagyerős ember, felért egy hegytetőre. Ott meg azt látja Vaskalapos János, hogy egy ember a sziklákat gömbölygeti, mint a gyerek a sárgolyót, s gördíti le a hegyről. Kérdi tőle:

- Van-e nálad erősebb a világon?

- Egy biztos van, Vaskalapos Jánosnak hívják, de ha itt volna, csak megpróbálnám lebírní!

- Akkor gyere, mert én vagyok Vaskalapos János!

De nem bírta vele az sem.

- Hová mentek? Mert ha világot, szerencsét próbálni, én is veletek tartok.

Ez a négy erős ember aztán addig bolyongott az erdőben, míg találtak egy rozszant malomházat.

- Na, ez jó lesz kovártélynak - mondják -, tovább nem megyünk. Ennivaló is akad bőven! - A malom félig volt köleskásával.

Legelőször Fanyüvő maradt otthon köleskását főzni a többieknek. Ott fűtőréssz a tűznél, mert nagyon jó kedve volt, hogy végre jóllakhat, s mikor a kása majdnem megfőtt, a kéményből leszólt egy kis arasz ember:

- Jaj de fázom!

Visszaszól neki a kása mellől:

- Hát gyere le melegedni, ha fázol!

Az meg, hopp! - leugrott a tűzhely szélére.

- Eszem én ebből a kásából!

S a kis arasz ember lekapta a húsz körméről Fanyüvőt, és a tűzről mind megette a kását. Na, hát mit csináljon, főzni kell újat. Hozzá is fogott, de félfőzésben sem volt, mikor a többi megjött az erdőből.

- Hát te csak ilyen rossz kását tudsz főzni? - mondogatták. - Hiszen ez meg se főtt!

Másnap Vasgyúró maradt otthon, harmadik nap meg Hegygömbölygető, s mind a Fanyüvő sorsára jutottak. Egyik sem merte elmondani, hogy egy kis arasz ember tette csúffá őket.

Negyedik nap azt mondja Vaskalapos János:

- Itthon maradok kását főzni, és fogadom, hogy ma jó kását esztek!

Amazok csak nevettek. Majd meglátják, mit csinál a kis arasz emberrel, mert az többet tud nála is.

Le is szólt a kéményből:

- Jaj de fázom!

- Gyere le melegedni, hogyha fázol!

Leugrik a tűzhely szélére.

- Eszem én abból a kásából!

- Hát akkor - mondja neki János - te etted meg a többitől a kását. Hanem éntőlem nem eszed meg!

Nekiugrott a kis emberke, de ő elkapta, és a malom oldalához vágta. Aztán kivitte, s szakállánál fogva egy fához kötötte. Megjön a többi nagygyűró, dicsérik, hogy milyen jó kását főzött, ő nem is szólt, míg jól nem laktak, de tovább már nem bírta:

- Szégyellhetitek magatokat, hogy egy kis arasz ember ette meg tőletek a kását!

- De hát mi lett vele?

- Fához kötöttem a szakállánál fogva.

- Mutasd, hadd lássuk!

De nem volt sehol, mert elhúzta magával a fát. Egy lyuknál leltek rá a fára meg a rácsomózott szakállra.

- Menjünk le, nézzük, honnan jár fel! - S egy jó erős kötélén Fanyüvő már indult is lefelé.

- Ha szólok, hogy húzzatok fel, akkor húzzatok ám azonnal!

Vaskalapos János már tudta, hogy egynek sem lesz bátorsága lemenni, de hagyta, hadd próbálkozzanak. Fanyüvő félútról kiabált vissza, hogy meggondolta magát, ott lenni bűdös van. Vasgyúró kicsivel tovább lement. Hegygömbölygetőről meg már azt hitte, különb a többinél, úgy kellett a kötelet engedni utána. De mikor meglátta a kígyókat odalenn, az is rángatta a kötelet, hogy bűdös van. Akkor azt mondja Vaskalapos János:

- Na, eresszetek le. Nékem nem lesz bűdös.

Leengedték.

Mikor már annyira leért, hogy a kígyók ágaskodtak utána, megfogott egyet, az egyből kinyúlt, s mint ostorral, véle csapkodta el a többit. El is kúsztak, mehetett szabadon. Akkor látta, milyen szép hely ez itt, ez az alsó világ. Jó sokáig bolyongott benne, amíg talált egy öregembert, aki két ökörrel szántott. Egy lány volt az ostorosa, de az nagyon rítt.⁷ Kérdezi az öreget, hogy miért rí a lány.

- Tudod, fiam, idelelni csak egy kút van, s az is az Araszember kútja. Aki itat belőle, annak minden itatáskor adni kell valakit, hogy elpusztítsa. Hát most a lányomra került a sor. Még ráadásul dühös is, mert valaki a fenti világon csúnyán elverhette, a szakálla is oda lett.

- Na - azt mondja erre Vaskalapos János -, éppen őt keresem. Ne búslakodjon, nem kell a lányának meghalnia. Itt vagyok én, megvédem, csak mondja meg, hol van az Araszember.

- Űl a kútjában, várja, hogy itassak.

- Honnan lehet azt tudni, hogy most már jön felfelé?

- Füstölni kezd a kút, aztán nagy lánggal égni, akkor jön ki.

- Na, menjünk, itassunk meg. Előbb én félrehúzódok a kúttól, tegyen úgy, mintha ott se lennék. Lányom, te meg ne sírj, mert téged már nem fog bántani!

Jó sok vizet felhúztak, megittattak, kezd a kút füstölni, a lángból mászik felfelé a kis ember, nagyon mérges a szakálla miatt, mert már útközben rázendít:

- Hol van, akit az itatásért hoztál?!

- Itt vagyok, mi bajod? - áll elébe Vaskalapos János.

Ahogy meglátta, hát még dühösebb lett.

- Mit keresel itt az alsó világban?!

- Téged kereslek, meg akarom tudni, mért etted el a három cimborámtól a kását!

Erre az Araszember nekiugrott, de ő elkapta, s odaverte a kútághoz, addig verte hozzá, míg vége lett.

- Köszönöm, fiam - hálálkodott az öreg -, megmentetted a lányomat, de ezzel nincsen vége a bajnak, mert ennek a világcsúfjának van három sárkány fia. Három királylányt hozott le nekik fentről az apjuk, s még azok is itt vannak. Látod azt a három kastélyt? Abban raboskodnak szegények.

- Ne féltsen engem, ha az apjukat legyőztem, velük is elbírok. Elveszem a királylányokat tőlük - felelte neki Vaskalapos János, s kezdte sorra venni a kastélyokat. Mikor az elsőbe bement, ment szobáról szobára, s az egyikben ott varrogatott aranytűvel a legidősebb királylány. A hétfejű sárkány meg mikor meglátta Vaskalapos Jánost, nekitámadt:

- Hogy mertél te lejönni az apám országába?! Nem tudod, hogy ezért az életeddel fizetsz?!

- Én soha! Az apádból is kipüföltem a szuszt!

Meglátott egy kardot a falon, lekapta a szegről, s nagy hirtelen leszelte a sárkány összes fejét. Azt mondja a királykisasszony:

- Köszönöm, te legény, hogy megmentettél, megszolgálom, ha már odafenn leszünk. Ennek az aranytűnek meg aranyollónak nem tudom, mi hasznát veszed, de azért fogadd el ajándékba tőlem.

⁷ Rítt: sírt

Megköszönte, fogta a kardot, s a kilencfejű sárkánynak már annyi ideje sem volt, hogy megkérdezze, mit keres az apja országában. Benyitott az ajtón, és lekasabolta. Itt is kapott aranytűt, aranyollót.

A harmadik, a tizenkét fejű sárkány már kinn várta a kastélya előtt.

- Gyere csak, ha van bátorságod! Nekem annyi erőm van, mint a másik két testvéremnek együttvéve!

- Nem félek én tőled sem! - mondta János. De a legkisebb királylány titokban a fülébe súgta:

- Dobd el a kardot, azzal nem bírsz vele! Kihozom az övét!

Azt már látta, hogy ez a lány a legszebb, gondolta, ezt kéri meg feleségül, csak jussanak fel innen. De előbb a sárkányt kell kardélre hányni, az aranytűt, aranyollót újfent zsebre tenni! De végzett is azonnal.

Az öregember a lányával még mindig szántott, mikor visszaért.

- Na, öregapám - mondja neki -, ez az ország a tiéd lehet, én felmegyek a három királylánnyal.

A lyuknál rákötötte a legidősebb derekára a kötelet, s megrántotta. A cimborái felhúzták a lányt, s máris összekaptak rajta, kié legyen. Csak mikor kiderült, hogy másik kettő is van, engedték le gyorsan a kötelet. Úgy gondolták, mikor Jánosra kerül a sor, félúton elvágják a kötelet, s megosztognak a dicsőségen is.

Sok időbe tellett, amíg ezt kisütötték, annyiba, hogy már ő is gyanút fogott odalenn, követ csomózott a kötélre maga helyett. Visszaesett a kő, és ebből már tudta, hanyadán áll.

De hogy menjen fel innen?

Kezdett esni közben a kénköves eső is, odahúzódott egy fa alá, hát fentről nagy madársipogást hall. Felnéz, látja, hogy két csupasz madár ázik fenn a fészekben.

- Még elpusztulnak! - ijedt meg. Gyorsan a kalapja alá vette őket. Aztán hogy elállt az eső, s épp rakja vissza őket, megjön suhogva az öreg madár.

- Kívánj akármit a jószágodért!

- Nincs nékem csak egyetlen kívánságom, szeretnék már feljutni innen, mivelhogy semmi dolgom itt. Elpusztítottam az Araszembert, a fiait lekasaboltam.

- Hála neked, mert akkor itt nem esik többet kénköves eső! Én pedig viszlek a felső világra, csak egy ökör húsát pakold fel a hátamra két akó vízzel, s máris mehetünk. Jobbra tekintek, húst teszel a számba, balra tekintek, vizet öntesz, etetsz-itatsz, míg fel nem érek véled.

Elment hát János az öregemberhez, mondja neki, hogy kéne egy ökör, mert egy kis bajba került.

- Vigyed mindet!

- Egy is elég. Meg két akó víz is kéne.

Összeszedték, ami kell, felpakoltak, indult vele a madár felfelé. Aztán addig tekingetett jobbra húsért, hogy mind elfogyott, saját combjából kanyarított János, úgy érték fel nagy nehezen.

- Pihenjünk - mondta a madár, majd azt kérdi tőle: - Miféle hús volt ez a legutóbbi, ilyet én még nem ettem.

- A combból kellett kivágnom, mert már nem maradt az ökörből. Mind elkérted, s féltem, hogy nem jutunk fel.

- Nem kellett volna - mondta a madár. Felöklendezte a húst, s a helyére ragasztotta. Azzal lerepült az alsó világba, János meg elindult az aranytűkkel, aranyollókkal a zsebében a városba, ahol a királylányok laktak.

A város szélén betért egy öregasszonyhoz, és kovártélyt kért tőle. Az öregasszony szívesen fogadta, ő meg ahogy kipihente magát, megkérdezte tőle:

- Hát a királykisasszonyok megesküdték-e már?

- Dehogy, fiam, nem lehet velük boldogulni. Állítja mind a három, hogy nem az a megmentőjük, aki hazahozta őket. Meg hogy addig nem lesz lakodalom, amíg nekik olyan ruhát nem varrnak, amelyet a lenti világban viseltek.

- Nahát, öreganyám, menjen csak a királyhoz, jelentse neki, hogy megjött a szabó, amelyik tud olyan ruhát varrni! S meg is varrja hamarosan.

Megörültek a hírek a királykisasszonyok, jól tudták, az üzenet mit jelent, ő meg ahogy az öregasszony meghozta a sok drága holmit, szétszította háromfelé, mindre rátette az aranytűt meg az aranyollót.

- Olló, szabjad, te meg, tű, varrjad!

S vihette is az öregasszony a királynak a ruhákat, s már fordult is az üzenettel, hogy:

- Jöjjön a szabó is!

Ahogy János a palotába ért, a legidősebb lány elébe lépett, s megcsókolta az orcáján. A másik kettő ugyanezt tette. A király meg korholni kezdte őket:

- Mit műveltek? Hogy tehettek ilyet a vőlegényetek szeme láttára?!

- Hogyne tennénk, mikor ő mentett meg bennünket - mondták egyszerre, s odaálltak egymás mellé, hogy válasszon közülük.

Így jutott Vasgyúronak a középső, Hegygömbölygetőnek a legidősebb, mert János a legkisebbet választotta.

- Na - mondta Fanyűvőnek a király -, neked már nem jutott belőlük, neked adom a legnagyobb erdőmet, az is valami!

És máris olyan lakodalmat csaptak, alig bírták kipihenni a végén, akkora dárídó volt. Akkor azt mondja Vaskalapos János:

- Felséges apám, tudja-e, hogy szolgálgyerek voltam, és a gazdám még most is tartozik a béremmel? Adjon kíséretet, hogy elmehessek érte!

- Nem kell az neked, fiam, miért mennél? - ellenkezett a király.

De hogy elmondta János, milyen gazda volt az, hogy hasított szíjostort a szolgálai hátából, hogy őt is el akarta tenni láb alól, belátta, az imént rosszul szólott.

Felkerekedett hát a leendő király egy csapat katonával. Hírnököt is küldött, hogy jön látogatóba, s egy ilyen és ilyen nevű gazdánál száll meg éjszakára. Örült mindenki, legjobban a gazda, aki nem tudta kitalálni, mire ez a nagy megtiszteltetés. Meg is kérdezte, ahogy módja lett rá.

- Annak köszönheted a megtiszteltetést, hogy én voltam a János szolga, és most jöttem a béremért!

- Ó - azt mondja -, felséges uram, nincs szükséged már neked arra!

- De még nagyon is, hát csak emlékezz, hogy miben is egyeztünk meg!

Azzal odaállította maga elé a gazdát, s úgy ráütött a kisujjával, hogy menten odalett. Ugyanígy járt a gazda felesége, aki még a gazdán is túltett a gonoszságban, neki sem kegyelmezett Vaskalapos János.

- Hívjátok csak a bírót is elő! Hadd ütsék egyet arra is, ne higgye, hogy az igazságra csak úgy rá lehet tenni a harangot! Meg hogy soha többé nem kerül elő alóla!

Azóta is emlegetik a népek, hogy volt, mikor a rengeteg vagyont szétosztotta János a szegények között. Csak a mesének szakad itt vége.

A PAP MEG A BIKA

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egy pap. Annak igen nagy háza meg portája volt, sok szép szénája, minden a legnagyobb rendben. A szomszédnak meg volt egy igen szép bikája. Alighogy kiengedte jártatni, szaladt a tisztelendő szénaboglyájához, s széjjeldúrta.⁸

Egyszer már nagyon mérges lett a pap, s eltökélte, hogy megveri. Tudta, hogy nem lesz könnyű dolga vele. Kötelet szerzett, hogy azt a szarvára dobja, úgy megy rá bottal. Aztán meg azt gondolta, fél kézzel alig lehet ütni, inkább felmegy a boglyára előle, akkor két kézzel nekiláthat. Igen ám, de a kötél másik vége nem lehet szabadon, mert akkor meg egyet üt rá, s elszalad! Rákötötte a derekára, s várt.

Jön a bika, egyenesen neki a boglyának, dúrja, hányja, a pap meg odafentről szarvára dobja ügyesen a hurkot, fogja két kézzel a botot, és ráver. A bika ijedtében megugrik, lerántja a papot, kiszalad a kapun, végig az utcán, hátán a pappal.

- Hova megy, tisztelendő úr? - kérdezik nevetve a hívei.

- Azt csak a bika tudja! - feleli ijedten a pap.

⁸ Széjjeldúr: széttúr

MIÉRT NINCSENEK SZENTEK A KÁLOMISTA TEMPLOMOKBAN?

Valamikor réges-régen nemcsak a pápista⁹ templomokban voltak faragott szentek, hanem a kálomistáké¹⁰ is tele volt velük.

Történt egyszer egy ilyen falusi templomban, hogy a pap a szobrok mögé dugta el az aludttejet. Tehéntartó gazda lévén, tudta, hogy a nyári melegben a legjobb csemege a hűvös aludttej.

Volt ennek a templomnak egy minden hájjal megkent harangozója. Ahogy törölgette a szobrokról a port, észrevette a hűvösre tett aludttejes köcsögöket, máris hozott otthonról egy edényt, és a sok aludttejnek leszedte a fölét. Főzött is otthon a felesége olyan tejfölös-túrós csuszát, hogy megnyalták mind a tíz ujjukat utána.

A papnak feltűnt, hogy a tejföl hiányzik, gyanút fogott. A következő napokban lesni kezdte a harangozót, s bement hozzá a templomba, mikor az javában lopta a tejfölt. Annyi ideje volt még a huncutnak, hogy az edényt eldugja, s a tejfölös ujját a szent szájához törölje.

A pap azon nyomban felelősségre vonta, elősorolta, hány köcsögről lopta le a tejfölt, de a harangozó védekezett:

- Nézze csak meg, tisztelendő uram! Ennek a szentnek itten csupa tejföl a szája, biztos ez ette meg!

Látva a tejfölös szájú szentet a pap, szörnyű haragra gerjedt, mindet kidobálta a templomból, még a harangozó is segített neki.

Azóta nincsenek szobrok a kálomista templomokban.

⁹ Pápista: katolikus

¹⁰ Kálomista: kálvinista, református

MÁTYÁS KIRÁLY MEG A CINKOTAI KÁNTOR

A cinkotai kántor a kocsmában iddógált, mikor Mátyás király bement, s a kántor mellé telepedett. Azt mondta, ő Mátyás király íródeákja, rendelt is mindjárt tíz icce¹¹ bort. A kocsmárosné akart is, nem is hozni neki, gondba esett, hogy a fiatal deák ki tudja-e fizetni. Azt mondja Mátyás:

- Hozza csak nyugodtan, van sárga csikó! - Már hogy van neki aranya.

Két szál cigány épp arra vetődött, rázendítettek a muzsikára. Ittak mindnyájan, jókedvük lett. Mátyás elhívta táncolni a szép kocsmárosnét. Tánc közben mondta neki, hogy ha majd fizetni kell, azt mondja, elveszett a sárga csikó, de ezt csak képleg¹² mondja.

Tánc után, hogy most már fizetne, keresi a deák a sárga csikót, nincs sehol. Biztos tánc közben vesztette el, mondják, s kezdik négykézláb keresni, még a kántor is, de nincs sehol. Na, mondja erre a szép kocsmárosné:

- Itt marad a deák zálogba!

„Ments isten!” - gondolta a kántor. Szerette a szép kocsmárosnét, s féltette a deáktól. Kitalálta, hogy hazamegy pénzért. Csakhogy a kántornak otthon sem volt pénze, s az apja mentéjét zálogosította el.

Mátyás király, látva a kántor nagylelkűségét, azt mondta neki, hogy ő a király legkedvesebb embere, feltétlen látogassa meg. A kántorné meg szidta, hogy nem volt elég a mente, most még az út is fel Budára! De a kántor nem engedett, a kántornénak is menni kellett véle.

- Nagy ember az - magyarázta a kántor -, őt szereti a király legjobban!

A palotában egy katona várta őket, vezette Mátyás király szobájába. A király az elzálogosított mentét vette magára, s a kántor meg a kántorné csak nézték, hogy kerül Budára, a deákra a mente.

De a katona máris egy másik szobába vitte őket, itt már a királyon a saját mentéje volt, teli arannyal, gyönggyel, ott ült a trónusán, grófok, bárók, hercegek álltak körülötte. Akkor már a kántorné is tudta, kihez jöttek valójában. A király felállt, és az ő drága mentéjét akasztotta a kántor nyakába.

- Ez a nagylelkű ember még az apja mentéjét is zálogba csapta értem!

Biztatta, kérjen tőle, amit akar.

- Aranyat, ezüstöt kérj! - súgta a kántorné, de a kántor, italos ember lévén, csak azt kérte, hogy Cinkotán kétszer akkora legyen az icce, mint máshol.

Mátyás király nevetve ígérte meg neki, megvendégelte, s útnak bocsátotta őket.

A kántorné még kint is duruzsolt, hogy mért nem kért aranyat, ezüstöt, csak mikor kikutatta a mentét, hallgatott el. Mert teli volt minden zsebe arannyal.

¹¹ Icce: kb. 8 dl-es ürmérték

¹² Képleg: képletesen

HOGYAN VERTÉK MEG A SZALONTAIK A TÖRÖKÖKET?

A török vezérek Gyulán időztek, onnan engedték széjjel a csapataikat rabolni, pusztítani. Egy ilyen csapat éppen Szalontára akart jönni. Este kívül letáboroztak, úgy gondolták, majd éjszaka jönnek be, mikor mindenki alszik.

Csak hogy volt Szalontán egy török ruha. Belebújtattak egy embert, aki tudott törökül, hogy kémlelje ki, mi készül.

Kilopózott az ember, meg visszalopózott, s meghagyta, hogy gyermek, asszony hordjon össze rossz tepsit, kapát, kaszát, ami van, azzal menjenek a törökre.

Verték össze a sok tepsit, mindenféle vasat. A csordakútnál épp egy darucsapat álldogált, az is felkerekedett a nagy lármára, fent krúgatott a levegőben.

A törökök rémülten kiabálták:

- Fuss, török, ha futhatsz, még az égből is támad a magyar!

Szaladtak a Hajdúlápos felé, a kákás, mocsaras, zsombékos helyen aztán a magyarok utolérték és lekaszabolták őket. Gyilkosrétnek hívják azt a helyet, s ha ott szántanak, most is csontokra akadnak.

HOGYAN ÁLDOZTA FEL MAGÁT EGY BETYÁR A BUJDOSÓ HONVÉDEKÉRT?

Amikor a mi dicsőséges szabadságharcunk elhanyaglott, sok-sok honvéd kényszerült bujdosásra. Haynau, a véres kezű minden igaz magyart halálra keresett, s aki meg tudott menekülni tőle, erdőkben, nádasokban, hegyek közt bujdosott, vagy országhatáron túl.

S csak nem lett jobb, mert Haynau után is akadtak idegen szívűek elegen, a gyűlölt Bach-huszárok¹³, akik zsandárnak a legrosszabbak voltak, és a becirkerek,¹⁴ akik segítettek nekik, mivel hol nyíltan, hol meg alattomban szimatoltak a gyanúsak után.

Ilyenek elől menekült titokban Zsadány felé két honvéd: egy őrnagy és egy közvitéz. Merthogy Zsadány határában akkor nádrengeteg suhogott a szélben, a híres Sárrét. Akkora, hogy három megyét is megfeküdt, s még a negyedikből is egy darabot.

A falutól nem messze kezdődött a nádrengeteg, és csak a keresztben futó Körös miatt szakadt meg. Zsadány, Dobai, Iráz látszott a kis szigetről. A rideg csordák világában, mikor a jószág sokszor még télen is kinn maradt, itt húzódott meg pihenni meg delelni. S velük persze a rideg pásztorok.

De éltek itt vízi emberek is, azok is mind isten szabadjai: halászsok, pákászsok,¹⁵ csíkászsok,¹⁶ darvaszsok meg réti méhészsok sokan, és vetődött közéjük sokszor betyár is, ha a pandúrokkal meggyűlt a baja, s el akart tűnni a puskacsó elől. Mint Dobos Gábor, a híres sárréti betyár is nemegyszer. Megesett az is, hogy többedmagával jött el ide, mert jóféle halászlét kívánt a gyomra, vagy csak a tűz mellett jobban esett tűnődni a keserves, beborult világról.

A régiek így mondják legalábbis.

Nem is egy ilyen szigetről meséltek a vízi emberek, akik a nádasok jó ismerői voltak. Komádi határában is volt egy ilyen, s tán ott is húzódtak meg bujdosó magyarok.

Ez a mi két vitézünk is régen lakta már azt a másik szigetet. A tél fagya ellen úgy védekeztek, hogy nádtövet, kákatövet, tehenganét tüzeltek, a vízi emberek meg értették a módját, hogyan kell a nádkunyhót sárral kívül-belül jól betapasztani, hogy a szél kívül maradjon, és csak a füst találjon nyílást magának, ha tüzelnek odabenn. Márpedig tüzelni kellett, mert a tél nem kímélte az embert.

Volt egy öreg pákász, bizonyos Józsi bácsi nevezetű, aki bundát is szerzett nekik valahogy, igaz, jó ember volt, hányszor vitt a környék népétől nagy titokban, dugva küldött szalonnát, kenyeret, zsírt! Mert az emberek, a szegényebbje is, jó szívvel voltak a bujdosók iránt, volt, hogy télen el sem fért a kunyhóban már a sok kóstoló.

Úgy voltak az emberek vele mind, hogy amíg azok ott rejtőznek a honvédruhában, nincs vége a szabadságnak sem.

De nem verték dobra persze, kik lapulnak a nádas dombján, mert a becirkereknek mindenütt voltak kopóik, s júdáspénzért hajlandók lettek volna elárulni bárkit. De az erre legeltető rideg

¹³ Bach-husár: a Bach-korszakban (1849-59) Magyarországra helyezett idegen hivatalnok

¹⁴ Becirker: kerületi főnök Magyarországon a Bach-korszakban

¹⁵ Pákász: lápos vidéken halászáttal, vadászáttal, madarászáttal foglalkozó ember

¹⁶ Csíkász: csíkra halászó halász

pásztorok meg a betyárok egytől egyig kemény emberek voltak, az eszük meg mindig előtte járt a kopóknak. Jól ismerték a rejtekhelyeket, aztán ha kellett, segítettek is. Mondják, hogy még bort is vittek a betyárok az orosi csárdából ki a szigetre kulacsban. Mondják, a szabadság volt az istene a betyárnak is.

Régi mondás az is, hogy amit két-három ember tud, azt már igencsak mindenki tudja. Így szimatolták meg a zsandárok is, hogy itt valahol találhatnak valakit, ha keresnek. Hárman voltak, s a nádasig merészkedtek. Az orosi csárdából kiforduló egyik betyár, a Pista észrevette, hogy baj van, s valósággal belekötött a puskás, fitető¹⁷ zsandárokba.

Arra sem hagyott időt már magának, hogy a csárdába visszamenjen segítségért, meg tán nem is volt ott több betyár, meglehet, hogy csak egymaga ivott a csárdában.

Nekilódult lóval a zsandároknak, előkapta a puskáját, és odakiáltott nekik:

- Na, hé, tán minket kerestek! Ebadta kutyák! Nem bújunk mi előletek, gyertek, ha mertek!

A három osztrák erre visszafordult, motyogtak ott valamit egymás közt, és megindultak ők is a betyár felé. A nádas szélén vigyázó pásztorok jól látták, mire megy ki a dolog, s az egyik szaladt a két bujdosóhoz, hogy hagyják ott a kunyhót, húzódjanak a nádas mélyébe, ahová idegen már nem ismeri az utat. Aztán szép csendesen visszaállott a társa mellé, s nagy pipával őrizgette tovább a jószágokat. Erre várt a betyár, s elkezdett szép csendesen visszafelé kocogni a lóval, de az osztrákok rákiáltottak:

- Petyár! Odd meg magad!

Csakhogy nem termett még a földön olyan betyár, aki erre a szóra eldobja a puskáját, akkor sem, ha hárman vannak egy ellen, hanem szép csendesen megfordítja a lovát, s visszacéloz! Egy zsandár máris lefordult a lóról, elterült, mint a sózsák. A két másik rálőtt, a lábát, a vállát érte a két golyó. Közel voltak a zsandárok nagyon, nem volt idő puskára tölteni, de ott volt még a hosszú csövű pisztoly a nyeregkapában, és megint lefordult a lóról egy zsandár. A harmadik már menekülés közben, vaktából lőtt a sebesült betyárra, s most a nyakán találta a golyó. Megszédült tőle, rádőlt a lovára, az meg vitte be a nádasba, holtan esett le a hátáról. Akkor a ló megállott, felnyerített olyan keservesen, hogy a pásztorok, akik mindent láttak, s olyanok voltak végig, mint a szikla, megborzadtak bele.

Ölükben vitték a betyárt a honvédek kunyhójáig, a két zsandár meg ott maradt kinyúlva, szétgurult sapkákkal a gyepen.

Visszaóvakodtak a honvédek is, nézték a csupa vér betyárt megilletődve. Bajtársak közt esik meg az ilyesmi, hogy az egyik az életével menti a másikat.

Szeme van a nádasnak: ez is nagyon régi mondás.

Mindenünnen gyűltek az emberek, alig fértek el már a szigeten, és mégis olyan nagy csend volt, hogy csak a vízimadarak kiáltása hallott. Józsi bácsi meg, az öreg pákász épp valamilyen faluból hozott élelmet nagy vászonsztyűben.¹⁸ A lövöldözésből is tudta már, hogy nagyobb a baj, mint máskor, s úgy állt ott a betyár fejénél, mintha élete végéig ott akarna állni, levett süveggel. De végül is az őrnagy belefogott a búcsúbeszédbe.

De nem úgy beszélt, mint ilyenkor szokás. Mindenki helyett mondta, amit mondott, nehéz életű szabad emberekről, akikben a szabadság óhajta a szív nemességével ikertestvér.

¹⁷ Fitet: keres, kutat, szimatol

¹⁸ Sztyű: kisebb zsák- vagy nagyobb zacskószerű tarisznya

Zúgott az ima, azután a zsoltár: „Az embereket te meg hagyod halni...” Pacsirta vitte szét a dallamot az ő vékonyka hangján, a madár is megérzi, mikor énekeljen.

Esteledett már közben, vékonyan feljött a holdvilág is.

Ott a szigeten ásták meg a sírt, és könnyezett még a keményszívű is. Leengedték a gyékénykoporsót a földbe, és illendően ráhordták a halmot. Szép kis fejfát szúrtak a fejéhez, rajta írás:

„Itt nyugszik Pista, a betyár, élt harminc évet, meghalt a hazáért.”

Aztán ahogy telt-múlt az idő, hozott valami jót is. Garibaldiék nagyon szorongatták már Ferenc Jóskát, egyezkedni kellett a magyarokkal, szabadultak a bujdosó honvédek. Ez a kettő is.

Egyszer visszajöttek négylovas hintóval meg egy nehéz diófa koporsóval, abban vitték Pista betyárt az őrnagy falujába, családi sírboltba. Erdélyi székelyek voltak a mi bujdosóink, az egyik orvos, a másik ezermester. Nevük azóta feledésbe ment, de mesélik a bujdosásukat, ahol a betyároknak is csak a híre maradt meg, meg a három megyét megfekvő, suhogó nádasrengetegnek is.

RÓZSA SÁNDOR A ZSADÁNYI BÍRÓVÁLASZTÁSON

Zsadányban a szabadságharc után bizonyos Szabó Ferenc volt a bíró, akit nemsokára Szabó István váltott fel. Na de hogy? Igen nagy lármával esett a választása.

Ahogy ilyenkor szokott lenni, mert nagy az öröm a győztes pártban, esznek-isznak az emberek, dicsérik a választást.

Meghúzza ez nagyon a bíró bugyellárását, kiüríti még a ládafiát is, mikor a kortesek meg a barátok barátai, a fő-fő szóvivők begyűlnek a bíró uram házába, és forgatják így meg úgy, hogy mi volt a választáson.

Mert hát nem ment simán, hogy is ment volna, az ellenpártnak is voltak hangos emberei, kik aztán nemcsak szóval, hanem füttykössel, fokossal is voksoltak.¹⁹

- Ez volt az, amit nem lehetett tűrni, fel kellett kötni a gatyát, ha bíró uramat akartuk a helyére tenni! Mert hát oda való, de teljesen, mindenki tudja - így beszéltek Szabó István házában.

Meg aztán ilyenkor kell elhencegni a dagadással, töréssel, kéküléssel, miket az ellenpárt okozott a keményebb fejeken. S bíró uramnak, aki most már Isten és a fél falu nevében mindenki nagy hatalmú bírása lett, akinek a kezében ott díszeleg majd a barnára érett, göcsörtös nádpálca, amivel a duhajkodóknak hébe-hóba odacsap, nem szabad sajnálnia most semmi földi jót a megtépett, megrokkant, berekedt jó embereitől.

A birkának, malacnak ott a helye a megterített, hosszú asztalon, tálakon persze, elváltozva szépen, és a bornak sem szabad kifogyni ma este a hordóból. Mert a hordó sem a pincében feszíti világba az abroncsot, hanem fenn a pitvarban. Ki győz ilyenkor fel-le szaladgálni boroskancsóval, mikor jönnek-mennek a jókívánságokkal.

A nagyházba²⁰ behozni azért nem lehetett, mert kiszorítaná a mulatozókat. Pedig bíró uram megparancsolta, hogy nem kell nagy lármát csapni, szépen mulassanak a győztes atyafiak, el ne jusson a zaj Szabó Ferenc uram házába is, ahol most úgyis nagy a szomorúság. Már csak egy-két savanyú szájú kortes szomorkodik bor mellett a letűnt bíróval egy asztalnál.

De azért mégis elhallik ide az új bíró házából a kurjongatás meg a recsegő dudák hangja, mintha szúnyog döngné az ablakot. Egyik-másik legény itt az asztalnál, kiknek amúgy is túl sok már a vére, elmegy Szabó István uram kerítéséig. Az utcaajtóig nem mer elsettenkedni, csak a nyitott ablakon át kiabál be:

- Könnyű bírónak lenni, hogyha a betyárok választották be kendet, a falu csak tette, amit mondtak!

- Micsoda?!

Lett nagy zshivajgás odabenn. Szaladt ki a fiatalabbja, ki fokossal, ki bottal, ki mit kaphatott kézhez, hogy az acsarkodót ráncba szedi, de annak most is gyorsabb volt a lába, elszaladt, mint a böjti szél.

Szabó István uram ugyan csitítgatta őket:

¹⁹ Voksol: szavaz

²⁰ Nagyház: nagyszoba

- Ejnye már! Hagyjátok, hadd szaladjon, utóvégre Szabó Ferenc uram atyámfia, rokonom is, mire ez a nagy láрма?!

Lassan-lassan nyugszanak a kedélyek, elül a zaj, táncol a fiatalság, pedig a tánchoz kétannyi hely kéne, de azért csak mulatnak.

Akkor beront egy legény, siet a bíróhoz.

- Bíró uram, itt a vezér, a gazda, Rózsa Sándor! Itt áll harmadmagával a kapu előtt!

Bíró uram szelíd-komolyan feláll a lócáról, megrántja magán az ünneplő kabátját, és a feleségével meg a törvénybíróval kimennek a kapuba. Ott megállnak. Sötét van, csak a csillagok ragyognak odafenn, szemben meg három emberszobor lovastul. Egyszerre most mind megelevenedik, három kalap lendül le a fejükről.

- Adjon isten jó estét, bíró uram! Adjon egészséget a hivatalához! Töltse a hivatalát békességben, szívünkben kívánjuk!

- Hozta isten kendteket is, gazda! Adjon isten kegyelmeteknek is jó erőt, egészséget! - A kalap visszakerül a fejre. Invitálják Rózsa Sándort a házba a betyárjaival, s a kisbírónak lelkére kötik, hogy a lovaktól egy lépést nem tehet, kösse őket az istállóba, de ott maradjon velük!

Odabent illendően köszöntenek mindenkit. Sándor, a félelmetes „gazda” inkább kicsiny, mint közepes ember. Izeg-mozog a szemöldöke, jár a szeme, mint a sasnak, sosem pihen. Egyenes tekintetű, szembenéz, ha szól valakivel. Az a szép kék zsinóros ruha rajta, sötét csizma, hogy bejött, úgy köszönti mindenki, mint a gazdát. Bicskára vette közben a birkapaprikást, annyit azért megjegyez róla, hogy Szegeden paprikásabban készítik a húst, mint itt szokás, Biharban.

Szép takarosán szurkodik a húst, és ami fő, mértéklettel iszik. Figyeli a táncolókat, egy szót sem veszteget hiába. Annyit kérdez csak meg a bírótól, hogy esett-é baj a bíróválasztáson.

Elmondják, hogy volt némi kiabálás, verekedés is, de nagyobb baja nem esett senkinek sem.

- Így a jó. Nem kell bántani egymást, mind egyforma szűrt viselnek kegyelmedék.

De végül valaki csak elbőki, hogy imént Szabó Ferenc uram egy embere bekiabált, hogy a betyárok segítségével lett bíró Szabó István!

Rózsa Sándor nem szól, csak a szemöldöke jár alá s fel, s azt kérdi, mikor végighallgatta:

- Semmi több nem volt?

- Több semmi.

Odahajol erre az egyik betyárjához, egy hatalmas, tagbaszakadt emberhez, mond neki valamit, s az kimegy. Egy óra múlva zörgés, dobogás, kiabálás vegyül a táncba meg muzsikába. Vagy tizenkét darutollas betyár hajt a kapun be vagy kétannyi embert, köztük Szabó Ferencet, a volt bírót. Ki a házban, ki a pitvarban áll meg, ki csak a ház előtt. A betyárok eltűnnek, mint a kámfor, Rózsa Sándor pedig csendet parancsol.

- Bihari magyarok, szólok kegyelmetekhez! Úgy hallottuk, hogy ellenünk vádaskodtok azzal, hogy a bírót mi választjuk! Azzal, hogy sokadmagunkkal kinn tanyázunk a falu mellett, amíg a választás tart. Feleljenek kegyelmetek!

Süket csend, még a légy is hallik a lámpa körül.

- Szabó Ferenc uramnak pedig meg kell nyugodnia abban, hogy a nép talált nálánál jobb bírót. A nép meg lássa be, hogy széthúzással az urak kutyája marad, márpedig úgy nem lesz boldogulása, akárhogy is igyekszik!

Jár a szeme, villog emberről emberre, mutatkozik a képükön, hogy kínos maguknak számot adni erről, itt, a Sándor előtt.

- Előhozattam Szabó Ferenc uramat, hogy előttünk béküljenek ki Szabó István urammal, igyanak mindenki előtt egymás egészségére, a legény pedig, aki az ablakon bekiabált, álljon elő!

Most lett csak síri csend.

Végre előállt ifjabbik Tarr Sándor, s azt mondja:

- Én volnék az.

- Nem baj, öcsém. Állod még a szavad? Mert ha nem, megkövetheted a zsadányi népet, akit megbántottál. Miért volna szüksége rá, hogy mi, betyárok segítsünk neki a bíróválasztásban?! Meg aztán, édes öcsém, a betyár is olyan ember, mint bárki más, csak éppen vadásznak rá. Ezt fogd fel!

Megszégyellte magát a legény erre, a boroskancsót szépen körbeadták, s béke lett a régi meg az új bíró között, mindenki előtt, hangos szóval is. Aztán hajnalig mulatott a két huzakodó párt muzsika, jó bor mellett, ők maguk is megkönnyebbültek tőle.

Rózsa Sándor pedig harmadmagával, úgy, ahogy jött, el is ment az asztaltól. Odakinn lóra ült, kísérték a legények a falu végéig őket, és azóta emlegetik a bíróválasztást, hogy Rózsa Sándornak kellett igazságot tenni. Aki pedig megmondta, hogy egyforma szűrt visel Zsadányban mindenki, ha bíró, ha nem!

ÓNODI, A KÉTKARDOS HUSZÁR

Egyszer a régi világban hallottam az apámtól, hogy egy Ónodi nevű ember, a másik nevét nem tudom, miféle, hazajött a harctérről a lovával. Kétkardos huszárnak ismerték a harctéren.

Na, hát a kocsmában aztán elkezdte magyarázni az embereknek, hogy ő milyen vitéz huszár volt. Csakhogy az emberek nem nagyon hitték a hőstetteit.

Addig beszélgettek ott borozgatás közben, míg azt találta mondani Ónodi, hogy ő, ha felülhet a lovára, karba teszi a két kezét, s az utcán akármennyien vannak kétoldalt hordófával, husángokkal, más ilyenekkel, úgy, karba tett kézzel ellovagol az emberek közt, és aki leüti, vagy ha csak a ló farkát is meg tudja csapni, fizeti a fogadást.

- Micsoda?!

- Még hogy karba tett kézzel a lovon!

- Ez már lehetetlen!

Fogadtak egy ötvenliteres hordóba.

Ónodi meg elment haza, a lovát felnyergelte. Az emberek meg a megbeszélt helyen felálltak kétoldalt az utcán, intettek, hogy jöhet.

Ónodi ekkor karba tette a két kezét, nekiengedte a lovát, s végigszaladt vele az emberek közt. És mire azok csaptak volna a nagy rudas hordófával, husángokkal, a ló már messze járt tőlük. A farka hegyét sem érte el a csapás.

Hanem akkor megfordította a lovát Ónodi, s bizony az örült a legjobban, aki a garadján²¹ be tudott előle mászni, mert különben elgázolta volna a ló. Tán meg is eszi! Veszedelmes lett, amikor a gazdája futtából visszafordította.

Megnyerte Ónodi a fogadást, az emberek nem győzték eleget dicsérni. Visszamentek a kocsmába, kifizették a hordó bort, csapra ütötték, rákezdték inni.

Addig-addig, hogy nekibátorodtak, s elmesélték, hogy a sarkadi határon - amit most Törökcsapásnak hívnak - van vagy százötven lovas török. Járnak be a faluba éjszakánként innen-onnan rabolni. Senkinek nem lehet nyugta tőlük. Ónodi meg ráfelelte, hogy majd ő elzavarja őket.

- Egyedül?

Hitték is, nem is, de hát nagyon mondta, hogy hazamegy a két kardjáért, s máris elbánik velük.

Haza is ment. Felkötötte a két kardot, és meghagyta a mulatós társaságnak, hogy csak messziről nézhetik, mit csinál. Lóra ült, és megindult arra, ahol a törökök táboroztak.

Amikor a törökök meglátták, hogy egy magyar huszár jön egyenest feléjük, lóra kaptak. El akarták fogni, mert úgy tett, mintha nem is törődne a világgal, fel sem emelte a fejét. Na, végre meglátta, hogy jönnek. És mintha megrettent volna, megfordította a lovát, gyia, vágatott visszafelé!

A törökök utána.

²¹ Garád: felhányt földből és sövényből álló kerítés

Na de egyszer megfordult ám a lovával Ónodi, kézbe vette a két kardot, és kezdte aprítani őket, mint a tököt, s mikor érezte, hogy most már pihenni kell egy szusszanásnyit, megint megfordította a lovát, mintha menekülne. A jobb lovasok most is vágattak utána, de ő megint fordított a lován, s vissza, egyenest rájuk! Rendesen vagdalta őket két karddal a lóról.

Kezdték a törökök maguk is belátni, hogy ez az ember elpusztítja őket mindőjüket, hát visszairamodtak, Ónodi meg utánuk, ahol érte, lecsapta őket, végül aztán ő is elunta már, és hagyta, hadd fussanak.

Leengedte a két kardot, s visszajött.

Azóta nevezik Törökcsapásnak azt a helyet a sarkadi határban. Ónodi meg visszaült a hordóhoz a népekkel mulatni.

SÁRKÁNYMESE

Valamikor régen, a zsadányi rétek alján, ahol a Kalára-árok beleszalad a Holt-Körösbe, élt egy pákász. Három szeme volt. A harmadik szeme épp a homloka közepén, ezzel látott át a nádason. Ha egy farkas jött a kunyhója felé, úgy meglátta, mintha sík földön jött volna. Keresztüllátott a felhőkön, a ködön is, nem volt titok előtte.

Ennek a pákásznak, akit öreg Andrásnak hívtak, volt egy gyönyörű, fehér arcú lánya. A szeme olyan kék volt, mint a jácintvirág, a haja, mint a kukorica selyme. Amikor az beült az apja csónakjába, a sok hal, rák, teknősbéka, vidra mind körbevették, s hallgatták az énekét. Még a nap is meggondolta magát, s kisütött, ha ő énekelt, és messze, a legmélyebb vízből a tizennégy fejű sárkány is kidugta az egyik fejét.

Ez a sárkány, ha szépen süttött a nap, kifeküdt a zsombéokra, nyújtózkodott a beste, de beérte kecskebékákkal is, egy-egy tehénnel, disznóval, lóval, ha arra kóboroltak. Embert nem bántott soha. A pákász lányát, Gyöngyöt meg annyira megszerette, hogy egyszer, mikor a legszebben dalolt, elvitte magával.

A sok apró állat rémülten szaladt a pákászkunyhóhoz, lett nagy sírás-rívás, keresték Gyöngyöt, de apja-anyja hiába ment csónakkal utána, a sárkány felborította őket, s azt mondta a kint lévő fejével:

- Ha még egyszer utánajösztek, megeszlek benneteket!

Ezzel otthagya a síró-rívó öregeket, mohából, gyepből, árvalányhajból csodaszép kunyhót csinált Gyöngynek, a nyálával kívül-belül bekente, úgy ragyogott, mint az üveg, ha rásütött a nap. Ennivalót is ő hozott neki, vadrucát, halat, sulymot²² a szájából, tüzet fújt rá, úgy sütötte meg, Gyöngy mégis napról napra fogyott, hervadt, mint a dérütötte rózsa.

A sárkány egész nap csak nézte a lányt, biztatta, hogy énekeljen neki, de hiába.

Így telt el majd egy esztendő, mikor az öreg András elbeszélte nagy szomorúságát a csikósbojtárnak, Jancsinak. A bojtár nagyon régen szerette a szép Gyöngyöt, de az öreg mindig azzal hitegette, hogy csak akkor adja neki, ha számadó lesz belőle. Pedig igen hozzávaló volt a bojtár.

Most meg nagyon elbúsulta magát, s ahogy így búsult, odaszaladt hozzá a kedves sötétpej csikaja, amelyiken ember még sosem ült, és megkérdezte tőle:

- Mit búsulsz, édes gazdám?

Elmondja erre nagy bánatát Jancsi, mire a csikó:

- Sose búsulj! Adjál nekem estére három villa friss szénát, három rocska abrakot s hozzá három lapát eleven parazsat! Úgy odaviszlek Gyöngyhöz, hogy a sárkány észre sem veszi! De a vasvillát kend be vasfűvel, s hozd magaddal!

Megörült a beszédnek Jancsi bojtár, szaladt máris az öreg Andráshoz, hogy mire feljön a nap, ő is meghozza Gyöngyöt, de végre adja neki feleségül, ne hitegesse, ahogy szokta!

- Minden úgy lesz, édes fiam. Ha ő szeret, hát viheted. De várj, megnézem az egyik szememmel, itt a homlokom közepén, hogy fent van-e még a sárkány. Ha már jó mélyen alszik, akkor indulj!

²² Sulyom: állóvizek, mocsarak felszínén tenyésző, ehető termésű növény

Visszament hát Jancsi a csikájához, megetette három villa szénával, három rocska zabbal s három lapát eleven parázzsal. A vasvillát bekente jól vasfűvel, el ne törjön, ha ütésre kerül a sor. Felült a sötétpej csikájára, s nekiindult az éjszakának.

A sárkány aludt, szörnyű messzire hallott a hortyogása, Gyöngy meg kinn sírt a kunyhója előtt.

Ment a csikó, a lába nem érte a földet, sem a vizet, úgy állt meg a sárkány előtt, az még fel sem ébredt. Jancsi meg a vasvillát beleütötte a szívébe, és már vitte is Gyöngyöt, ültette a csikóra maga mögé!

Jól tette, hogy sietett, mert a sárkány szörnyen kínlódott, mindent összetört, összetiport, összeégetett maga körül, hajnalig vergődött, míg elfolyt minden vére. Zsadánya, Komádiba is behallatszott a bömbölése.

De volt nagy öröm András pákászéknál! Megtartották a lakodalmat. Minden pásztoember ott mulatott, a menyasszony meg énekelt, gyönyörűség volt hallani. Máig is élnek mindnyájan, ha meg nem haltak közben.

A RIKÍTÓ MADÁR

Volt egyszer egy végtelen gazdag király, és volt neki három legény fia.

Egyszer azt álmodta a király, hogy ha ő meghallaná a rikító madár hangját, megfiatalodna. Mondta hát a fiainak, menjenek mindenfelé a világban, tudják meg, létezik-e a rikító madár valahol. És amelyik elhozza, hogy ő hallhassa a hangját, annak a fiának adja a királyságát. Ha meg ketten hozzák el, mindketten fele-fele királyságot kapnak.

A két öregebbik fiú együtt indult el. Mentek hetedhét országon keresztül, érdeklődtek mindenfelé a rikító madárról, de nem hallott arról senki. Meggondolták végül a dolgot, hogy ők nem szédelgik össze a világot egy madárért, s haza is mentek. A király még örült is nekik, de hiába, nem vitték a rikító madarat.

A királynak voltak tudósai, akik jósolgatták, hogy a legkisebb fia még úton van, s az jár majd szerencsével.

Várta a király, várta, teltek-múltak az évek.

A legkisebb fiú meg vándorolt egy óriási nagy erdős-hegyes vidéken, s elveszett benne. Már be is sötétedett, gondolta, erre senki nem lakik, mikor valami világosságot vett észre. Odamegy, s látja, egy ház ablaka világít. Illedelmesen bekopogtat, és egy vasorrú öregasszony nyitja ki az ajtót. Meglátja a fiút, s megijed, hol jár ez itt! Az ő fia a hétfejű sárkány, az erdejébe senki nem teheti a lábát, mert rögtön megeszi.

- Máris jön, gyere, hadd bújtassalak el! Bújj a padka alá!

Hazamegy a hétfejű sárkány, kérdi az anyját:

- Ki járt itt? Förtelmes emberszagot érzek!

Az asszony addig-addig mondta, hogy itt nem járt senki, míg a sárkány meg nem nyugodott. Akkor megvacsorázott, s újra elment őrizni az erdejét. A királyfi meg elmondta az öregasszonynak, mi járatban van, hogy a rikító madárról nem tud-e valamit. Mondja az öregasszony, hogy soha életében nem hallott rikító madárról, hanem az ő erdejükön túl él egy tengerparti róka, az tán tud valamit.

- Én meg neked adom ezt a sípot, és amikor a tengerparthoz érsz, fújjál bele, előkerül a róka, s mindent megtesz, amit mondasz neki. Olyan róka az, hogy sok mindent tud.

Napok múltával a fiú csakugyan odaért a tengerparthoz, széjjelnézett, és eszébe jutott a síp. Belefűjt, hát csakugyan ott termett előtte a róka, s mindjárt azt kérdezte, mi a kívánsága. Mondja, hogy az apja mit álmodott, és a rikító madarat akarja neki hazavinni. Azt felelte a tengerparti róka, hogy itt jó helyen jár, tudja, kinek van ilyen madara, de az a király odaát lakik, túl a tengeren. Fogja meg a farkát, és átalúszik véle.

A róka a királyfival beleugrott a vízbe, s hipp-hopp, máris ott voltak, még vizesek se lettek. Vezette a királyhoz, ő meg eltűnt.

- Ha szükség lesz rám, fújjál csak a sípba! - mondta még a róka.

A fiú szépen bement a királyhoz, előadta, ki az ő apja, elmondta azt is, mi járatban volna, s látta is, hogy egy aranykalitkában egy tarka madár hintál. Mondja a király, hogy ezt hívják rikító madárnak, de a világon nincsen olyan gazdag király aki ezt meg tudná fizetni.

- Hanem - azt mondja - hetedhét országon túl él egy, annak van két lova. Az egyik ezüstszőrű, a másik aranyszörű. Azért a két lóért már elcserélném a madarat.

Míg a királyfi gondolkodik rajta, hogy kéne a lovakat megszerezni, bemegy a királyhoz a szép, aranyhajú lánya. Megtetszett neki rögtön, de mint afféle vándor királyfi, nem mert szólni róla. Inkább azt mondta a királynak, elmegy, s ha tudja, elhozza a lovakat.

Ment a rettentő hosszú úton, s akkor jutott csak eszébe a síp. Belefűjt, máris ott termett a róka. A királyfi elmondta, hogy miként járt.

- Meglesznek a lovak, attól ne félj! - mondta a róka, s odaértek egy szemhunyas alatt.

Látja ám a királyfi, hogy katonák őrzik az istállót.

- Ne törődj vele, csak gyere utánam! Láthatatlanná változom, és máris elhajtjuk tőlük a lovakat.

De a róka csinált még valamit, mert az istállóban is maradt két ló, az istálló előtt is állott kettő. Ezeket be is kötötték az ólba, a benti kettőt pedig elkötötték.

- Ülj rá az egyikre - mondta a róka -, s vissza se nézzünk!

- És a katonák hova lettek?

- Azok vannak az istállóba kötve, nem tudnak azok semmit tenni most már.

Míg a királyfi odajárt, az apját nagyon faggatta a királykisasszony, ki volt s mi volt, hová lett a legény, mert szerelmes lett nagyon. Az meg egyszer csak megjelenik a két lóval! A király majdnem a nyakába esett örömében, adta is a kalitkát, de a királyfi most sem mert a lányról mondani semmit. Majd csak odakint fűjt bele a sípba, hogy tán a róka kieszel valamit.

- Mi baj van? - kérdi.

- Nagy baj. Szerelmes lettem a királylányba, de az apja biztos nem adná nekem.

- Jól van - azt mondja a róka -, elszöktetjük. Láthatatlanul bemegy a szobájába, visszaváltozol, s jön, hogyha akar.

Kis idő múlva látja, hogy jönnek ki egymásra borulva.

„No, ez rendben van - gondolta a róka -, de akkor már a lovakat is visszük! Átalviszem a túlsó partra őket, énram aztán már nemigen lesz szükség.”

Úgy is történt.

Jósolták már a jósok is:

- Jön a legkisebb királyfi haza, szerencsével járt, nem is egyedül jön!

A két idősebb fiú meghallotta, irigyek lettek az öccsükre, és megbeszélték, semmi áron nem engedik, hogy előkerüljön.

Volt a királynak a hegyekben egy kastélya, senki nem lakott benne. De az út az előtt vezetett a várig, hát a testvérek lesbe álltak.

Ahogy a legkisebb királyfi megpillantotta őket, örömmel ugrott le az ezüstlóról, de azok elkapták, s a királylánnyal együtt bezárták a kastélyba, a lovakat az istállóba kötötték. Végül levágták az egyik vadászkutyájukat, a szívéből, májából szedtek össze, s felkapták a rikító madárral a kalitkát.

Otthon azt mondták, valami vadállat tépte széjjel a testvérüket, a véres valami maradt csak belőle, és a kalitka a madárral.

De a király nem örült a madárnak. A madár is nagyon borzolta a tollát, gyász borult az egész palotára, csak a tudósok bizonygatták:

- Él a királyfi! Nem is olyan messze!

Addig bizonygatták, hogy a király katonákkal kezdte kerestetni, s meg is találták a kastélyban, még a két lovat is. Zeneszóval vonultak haza.

Meglátja a madár a királylányt, rákezdí örömében a beszédet! Szalad a király a tükörhöz, nézi magát. Hát, uramfia! Fiatal!

Megbüntették a két nagyobb fiút, nekikészültek a lakodalomnak, s a király azóta is fiatal, ha a madara él még.

A KIS KÁRÁSZ

Volt egyszer, hol nem volt, az Óperenciákon túl, volt egyszer egy szegény ember meg egy szegény asszony. Öregek voltak, és a faluban ők voltak a legszegényebbek.

Eljárt halászni a szegény ember, s egyszer amint húzza a hálót, egy kis kárászt lát benne.

- Na, ha belejöttél a hálomba, te kis kárász, én meg hazaviszlek, odaadlak a cicának.

- Hallod-e, te szegény ember - szólalt meg az emberi hangon -, ne adjál oda a cicának, hanem jótettedért jót várj!

- Micsoda?! - Fogta a kis kárászt, visszalökte a vízbe.

Az öregasszonynak meg az volt az első szava otthon, hogy:

- Na, hé, fogtál-e valamit?

- Nem én, semmit, de nagyon megjártam.

- Na, hogy?

Elmondja, az öregasszony meg kezdi jártatni az eszét. Azt mondja:

- Eredj vissza, szólj a kis kárásznak, a jött helyébe kérjél bíróságot magadnak!

Visszament a szegény ember, kiabálni kezd ott, ahol halászott:

- Kárászó, márászó! Kárászó, márászó!

Felugrik a kis kárász.

- Mit parancsolsz, kedves gazdám?

- Azt parancsolom, hogy a faluban én legyek a bíró!

- Menj csak haza, majd vasárnap reggel a községházán megválasztanak!

Megy a szegény ember haza, kérdi a felesége tőle:

- Na, hé, miben jártál?

Elmondta. És vasárnap csakugyan jött a kisbíró a szegény emberért, hogy megválasztották bírónak.

Bíró volt aztán három esztendeig, sose kellett halászni mennie, megélt a bírói fizetésből urasan. De a felesége egyszer megint azt mondja:

- Hallod, ez az utolsó hivatal a faluban, eredj a kis kárászhoz, kérd meg, hogy te legyél a főjegyző!

Ment a szegény ember, és megint kiabált:

- Kárászó, márászó! Kárászó, márászó!

Ugrik a kis kárász.

- Mit parancsolsz, kedves gazdám?

- Azt parancsolom, hogy a faluban én legyek a főjegyző!

- Eredj haza nyugodtan, holnap meg is választanak!

Megy haza, kérdi a felesége:

- Na, mit mondott?

- Azt mondta, holnap megválasztanak főjegyzőnek. De ennél most már állapotjunk meg.

Az asszony elhallgatott, éltek pár évet, s megint gondolt egyet:

- Hallod, hé, jó ez nekünk, itt a legutolsó kis faluban? Mért ne lennél inkább szolgabíró?

Megint megy a szegény ember, megint kiabál azon a helyen:

- Kárászó, márászó! Kárászó, márászó!

Ugrik a kis kárász megint.

- Mit parancsolsz, kedves gazdám?

- Azt, hogy én legyek a szolgabíró.

- Menj csak haza, mert megválasztanak!

Mondja otthon az asszonynak:

- Hallod, most már ennél a hivatalnál megmaradhatunk.

- Jól van - hagyta rá a felesége, de elment öt-hat év, és megint rákezdte:

- Hallod, nem látom jónak ezt a hivatalt. Főispán legyél, az az első ember a városban!

Hát az ember megint kiállt a partra, megint kiabált:

- Kárászó, márászó! Kárászó, márászó!

- Mit parancsolsz, kedves gazdám?

- Azt parancsolom, hogy főispán legyek!

- Menj haza, sose aggódj, annak is megválasztanak!

Öt-hat év múlva már megint mondja ám az asszony:

- Hallod, hé, mit gondoltam?

- Na, mit?

- Legyél király!

Az ember megint kiabált a parton:

- Kárászó, márászó! Kárászó, márászó!

Ugrik a kis kárász megint.

- Mit parancsolsz, kedves gazdám?

- Azt parancsolom, hogy én legyek a király!

- Na, ha azt parancsolod, az leszel! - felelte a kis kárász neki, és királyt csinált belőle.

De az asszony már megint csak duruzsolt:

- Hallod, hé! Minden országnak van királya, mondd a kis kárásznak, hogy a napot meg a holdat te vezessed!

Az ember megy a partra, kiabál:

- Kárászó, márászó! Kárászó, márászó!

- Mit parancsolsz, te szegény ember?
- Azt, hogy én vezessem a napot meg a holdat!
- Eredj csak haza, koplalj tovább! Köszönd a feleségednek, aki se bírót, se jegyzőt, se szolgabírót, se főispánt, se királyt nem tartott elég érdekesnek a hivatalában! Isten nem lehetsz!

MOLNÁR JÁNOS URAM, A KUTYA

Egyszer egy pap szerelmes lett egy asszonyba. De nagy hiba volt köztük, mert az asszonynak férje volt. Az asszony azonban bűvös-bájosságot tudott, és elhatározta, hogy majd ő elegyengeti a bajt.

Egy vesszővel rálegyintett az urára, és azt mondta:

- Hét évig legyél komondorkutya!

Molnár Jánosnak hívták az urát, s így Molnár János uramból kutya lett. És az asszony máris azon volt, hogy elűzze a háztól.

Elindult Molnár János uram, összevissza szédelt az országban. De ahogy jött-ment, egy helyen egy csapat birkát látott.

Oda tartott hát.

Észrevették azonnal a juhászok, hogy egy rém nagy komondor tart feléjük, számárhátra ültek, hogy a kutyákkal elfogassák. Igen ám, de hiába acsarogtak rá a nagy juháskutyák, Molnár János uram mind elkapta őket, szétdobálta. Mikor pedig odaértek a szamarakon a juhászok is, odament egyenesen a számadóhoz, és leült előtte.

Megörült erre a számadó.

- Aj, de gyönyörű nagy állat! Elbír ez a farkassal is!

Szólott neki, s visszaindultak.

A hodályokhoz²³ érve aztán eljött az ebédidő is, nekiláttak enni. A kutyáknak is enni adtak a kutyaedényekbe, de Molnár János uramnak nem kellett az ennivaló belőle.

- Még ilyen úri kutya! - beszéltek egymás közt a juhászok, Molnár János uram meg odament hozzájuk, s hozzáfogott velük ebédelni. Mert hogy ki ne felejsük a meséből, a kutya most is úgy viselkedett, ahogy ember korában, épp csak beszélni nem tudott.

Leszállott az este, a juhászok körülfojták a birkát a kutyáikkal, de elaludt az őrszem, aki őrizte volt a nyáját, s jöttek a farkasok hordani a birkát. Épp csak Molnár János urammal nem számoltak. Mert ahogy ugrott ki egy farkas a birkával, ráugrott, és fojtotta meg a farkast.

Majd mikor megvirradt annyira, hogy az őrszem felébredt, látja ám, hogy amott az erdőben rengeteg birka van csomóba rakva!

Költi fel mindjárt a többi juhászt, a számadót. Mennek mind oda.

- Hú, biztosan a nagy kutya fojtotta meg őket!

Csak mikor már jó közel érnek, ugrik a birkacsomóhoz Molnár János uram, s húzkodja ki a farkasokat alóluk. Merthogy ő hordta egybe a farkasokat, s takarta be őket a döglött birkákkal.

Lett erre nagy öröme a számadónak, a juhászoknak is, hogy micsoda farkasfogó kutyájuk van nekik. Híre is ment, hogy ennél meg ennél a számadónál egy óriási nagy, híres kutya van.

Így jutott el a híre a királyhoz, az meg tüstént felkereste a számadó juhászt, hogy szüksége volna neki is ilyen bátor kutyára. Nem mondta, mért, és a számadó azt felelte, hogy nem adja semmi pénzért.

²³ Hodály: juhakol

A király meg nem alkudozott vele, fogta magát, visszaült a hintóba, hogy otthon majd elrendeli, hozzák erővel a kutyát a palotába. Mert a királynak volt egy felesége, s éppen állapotos. Már a harmadik gyerekkel, de kettőt elloptak tőle még az első éjszaka, hiába volt az udvar katonákkal teli.

Szóval, ott ül a király a hintóban, egyszer csak valami nagy kiabálást hall a kocsis, megfordul, s jelenti a királynak, hogy szalad a nagy kutya utánuk, a juhászok meg lármázva, számárháton mögötte.

A király erre megállította a hintót. A kutya, ahogy odaért, beugrott a hintóba, leült a király mellé, s elhajtottak haza.

Ahogy megérkeztek, már tele volt az udvar mindenféle katonasággal. Molnár János uram pedig bekerült a királyné szobájába a doktorok meg a bábaasszonyok közé, és elbújt az ágy alatt.

Így jött el az este, az éjszaka.

A király nagyon eltörődött az úttól meg az izgalomtól, helyet készítettett magának a szomszéd szobában, s lefeküdt. De előbb még parancsba adta a katonáknak az erős őrizetet.

Hát egyszer jön ám egy vén bűvös-bájos asszony, a boszorkány. Fújja veszettül az álomszelet! Dőlnek a katonák tőle erre-arra, gázol be rajtuk keresztül egyenest a pólyához. Oda is befújta az álomszelet, ott is aludt mindenki. Nyúlt volna éppen a kisgyerekért, ott feküdt az anyja mellett az ágyon.

Molnár János uram meg kibújt az ágy alól, s elkapta a boszorkányt. Borzasztó nagy harc kezdődött közöttük. Fújta ám az álomszelet Molnár János uramra, na de annak nem ártott vele, annyira nem, hogy a király is felébredt a zajra.

Jön a király, bukdosik át az alvó katonákon, kezdi rugdosni őket, költögetni. Addig rugdosta őket, kiabált, míg sikerült felébreszteni őket, s megfogták a vén bűvös-bájos asszonyt.

Kezdték vallasni máris, bevallotta, hogy a másik két gyereket is ő vitte el, azt is kiszedték belőle, hová. Valami lyukba rejtette őket. Most is ott vannak még.

Elindult a király katonasággal értük. Mentek jó sokáig; és mikor közel értek a nevezetes helyhez, kérdezte a király a katonáktól: ki menne le önként abba a lyukba? Akad-e bátor? Nem vállalta senki.

Egyszer csak a komondor, Molnár János uram beugrott a lyukba, s úgy eltűnt benne, mintha ott se volna, de máris hallatszott a gyerekvisítás, hozta kifelé a nagyobbik leányt a lyukból.

Meztelen volt a kislány, nem volt azon semmi ruha. Molnár János uram visszabújt, s kihozta a másikat is.

Úgy vitték haza az anyjukhoz őket, a boszorkányt is velük. A palotában aztán megfürösztötték a gyerekeket, a legszebb ruhákat adták rájuk, s tanígtatták beszélni őket, mert szegények beszélni sem tudtak. Végre aztán rendbe jött minden, még a boszorkány sem tett több gonoszságot, megfogadta, sosem jön ezután erre a vidékre, s bajt máshol sem csinál. Elküldték isten hírével.

Majd egyszer ebéd közben, ahogy Molnár János uram is ott ebédel a királyi asztalnál, roppant nagy rémületet okozott, még a királyt is úgy kellett felmosni. Az történt ugyanis, hogy Molnár János uramról letelt a hét esztendő. Visszaváltozott emberré. Ebéd közben!

Elmondhatta végre Molnár János uram, hogy lett belőle kutya, meg hogy lett belőle megint ember. Kérte a király, maradjon nála, de ha nem marad, akkor is magával vihet annyi aranyat, ezüstöt, amennyit elbír, merthogy igencsak megszolgált érte.

Elbúcsúzott akkor a királytól, királynétól, minden gyerektől, s elindult haza a maga lánykájához.

Hát amikor hazaér, éppen vasárnap délelőtt, csak a leánygyerek volt benn a szobában. Molnár János uram abban a percben megismerte, ám az nem is sejtette, hogy az apja jött meg.

Kérdi tőle Molnár János uram, hol van az anyja. Mondja is a kislány, hogy a templomban az apjával. Aztán nem érdeklődött tovább, várta, jöjjenek haza együtt a templomból.

Ahogy ott várakozik, félrenéz, s meglátja a vesszőt, amelyik ebet csinált belőle, kézbe fogja. Bejön a felesége, rálegyint.

- Amíg élsz, legyél számárkanca!

Rálegyint a papra is.

- Te meg, nyavalyás, számárcsödör legyél!

Azonnal megrázkódtak, s mind a kettő átváltozott számárnak. Kötőféket tett a fejükbe, s bevezette az istállóba őket.

Másnap egy kereskedőforma ember ajánlkozott, hogy megveszi a szamarakat tőle. Azt mondta erre Molnár János uram, hogy csak úgy adja el, ha egyebet nem ad nekik enni, mint kádárforgácsot.

Az meg is ígérte.

Elvitte aztán a két szamarat, másnap már kocsiba is fogta őket, hajtotta, ütötte-vágta, s az üres forgácstól meg elkezdtek girhesedni. Azt sem tudom, megvannak-e még, vagy felfordultak tőle.

Valami biztos lett velük.

AGÁRDI

Debrecenben, aratás idején történt ez az eset. Sok földje volt Agárdinak, jó búzavetése, kiderült, hogy aratáshoz fel kell fogadni néhány aratót.

Megparancsolta hát a János kocsisának, fogjon be, elmennek az embervásárra aratót fogadni. János befogott öt lovat, mert a nemzetes úr ötös fogattal járt a tanyára is, elől három ló, a hámfánál kettő, és nyeregből hajtott a kocsis.

Így mentek ki az embervásárra, de már nem leltek egy szál embert sem, mindenki elszegődött, aki arra való volt. A Csapó utca végén volt egy csárda, ott is leszálltak, hátha találnak lézengő embert. Négyet találtak is. Négy cigány hevert a csárda árnyékában. Agárdi meg is szólította őket:

- Akartok-e dolgozni, morék?²⁴

- Hogyne akarnánk, instálom!²⁵ - válaszolták a cigányok.

- Aztán értitek-e az aratást?

- Voltunk mi már ilyen munkában, instálom! - állították a cigányok.

- Na, jól van. Egy napra kaptok egy forint ötven krajcárt meg kosztot. Üljetek fel a szekérre, szombaton visszahozlak benneteket!

A Miklós utcában volt Agárdinak két háza egymás mellett. Mondja a cselédeknek, hogy még négy embernek pakoljanak élelmet a kocsira, enni is adjanak nekik, mert viszi a tanyára őket. Ha ettek, indulhatnak.

A tanyán rég dolgoztak már az emberek, a cigányok is hozzáfogtak ímmel-ámmal, inkább az árnyéket meg a kutat keresték. Agárdi bő gatyában, fél szemmel figyelte őket, mondta is magában:

- Na, ezekkel sokra megyek, akár vannak, akár se!

Jött a szombat, az embereket haza kellett vinni a városba. Felcihelődtek a cókémókjukkal együtt, a cigányok is kinéztek maguknak egy szekeret, de Agárdi leintette őket:

- Ne legyetek ott egymás hegyén-hátán, majd hazaviszlek négyötöket a magam szekeren, hátul a faroskasban.²⁶

De közben a kocsisnak is kiadta a parancsot:

- Kösd ki a faroskast az eperfához! Érted?

Hogyne értette volna!

Fenn ülnek a cigányok hátul, a nemzetes úr elől az ülésen, a kocsis a nyeregben, kicsapja az ostort, megkapja az öt ló a szekeret, a cigányok a kassal levágódnak! Óbégatnak az elnyargaló szekér után:

- Nemzetes úr, elmaradt a kas!

²⁴ More: cigány férfi

²⁵ Instálom: kérem szépen

²⁶ Faroskas: a szekér vesszőből font tartozéka

Agárdi meg visszakiabált:

- Hozzátok haza, már nem fordulok vissza!

A négy cigány elébb elagyabugyalta egymást, de hogy jól kicivakodták magukat, megegyeztek, hogy a kast mégis beviszik Debrecenbe, mert fizetés nélkül maradnak.

Agárdi kiöltözve állott ki pipázni a kapuba, várta a cigányokat. Jöttek is, már az utca végénél cipelték a kast. Azon tanakodtak, hogy is hívják a nemzetes urat, akinek a házát keresik. Egyik a másikra utalt:

- Mondjad már, te, olyan hosszú kutyaneye van!

Agárdi bevárta őket.

- Kit kerestek, hé!

- Nemigen tudjuk, instálom, olyan hosszú kutyaneye van.

- Nem Agárdi az, te?

- Az, az, instálom.

- Itt lakik, ni, a másik házban.

A cigányok megköszönték az útbaigazítást, Agárdi meg bement, visszavette a bő gatyát megint, és a másik háznál fogadta őket.

- Na, hé, hazahoztátok a kast? Jól tettétek, menjetek a tornácra, egyetek!

A cselédeknek odakiáltott:

- Hozzátok a vacsorát!

Korpaciberét hoztak, de éhesek voltak a cigányok, jól belaktak belőle.

- Hozzátok a többi! - kiáltotta Agárdi.

A szakácsné hozta a nagy tál töltött káposztát, a cigányok meg összenéztek.

- Úristen, miféle ember ez? Nemhogy ezt hozatta volna előbb! - és szinte szakadásig ették magukat.

- Jöhet a többi, ami még van! - kiáltotta Agárdi.

Hozták a finom szabógallért,²⁷ tele túróval, jól beszórva zsíros tepertővel.

- Úristen! - a cigányok csak sopánkodtak.

Agárdi hagyta, hadd rakják tele az ingük derekát tésztával, azok meg csak pislogtak:

- Jó lesz a rajkóknak!

- Na, hé, jóllaktatok-e? - kérdi Agárdi.

- Jóllaktunk, instáljuk, elég volt nagyon is!

- Ne hálálkodjatok! Hátravan még a kancsó bor, igyatok. Ha meg ittatok, táncoljatok, szeretem, ha jókedve van az embereimnek.

²⁷ Szabógallér: derelyeféle

Ott várakozott három zenész, azok rároppantottak, emezeknek meg táncolni kellett, hullott a gelebükből²⁸ a szabógallér. Agárdi meg lekapott a szegről egy karikást.

- Né, azt a rézfán füttyülő mindenségit! Ti meg egészben eresztitek ki magatokból az ennivalót! Erre-arra, disznóadta!

Nyakuk közé csergetett a karikással.

A cigányok egymást taposva szaladtak kifelé a kapun, s mikor már az utca végén jártak, kiáltott csak utánuk:

- Hé, a pénzeteket meg itt hagytátok!

- Egyen meg véle a fene!

²⁸ Geleb: kebel

NEMTUDOMKA

Egyszer régen volt egy király, fiatal volt ő is, a felesége is. Esztendőre szép kis fiúgyermekük született. Oltalmazták, a szélről is óvták, de még fel se nőtt, háborúba kellett mennie a királynak.

A királyfi menni akart utána. Volt egy ügyes kis lova, mindig azon lovagolt, az anyja sokszor megdorgálta érte, de ő nem adott rá semmit, készülődött az apja után.

Egyszer aztán egy félkezű tábornok hozott a királytól üzenetet. A királyfi elborzadt tőle meg a háborútól, s abbahagyta a nagy készülődést. De a tábornok túl sokat volt náluk, annyira, hogy egyszer azt mondja a kis ló a királyfinak:

- Hallod-e, édes gazdám, nem vettél észre semmit? Mert a királyné a tábornokkal nagyon jóban van. El akarnak pusztítani téged. Ne egyél, ne igyál többet velük, megleszünk együtt, még aludni is megalszol, ahol én.

Mikor aztán az istállóban sem volt tőlük maradása, felnyergelte a kis lovat, s az máris felkapta magával a levegőbe, s elrepültek.

Messzi országok felett jártak, egy idegen országba, a franciákhoz jutottak.

- Na, édes gazdám, megyünk a királyhoz - mondja neki a kis ló -, ott majd felfogadnak valaminek. De jól vigyázz, bármit is kérdenek, mindenre csak azt mondd: nem tudom! Itt van egy síp, ha bármi bajod lenne, csak fújj bele, s jövök segíteni.

Ezzel a lova eltűnt, ő meg meghajtotta magát a palotaőrző kapus előtt. Az kérdi tőle:

- Mi járatban vagy?

- Nem tudom.

- Akkor biz én sem tudok rajtad segíteni.

De a királyfi nem tágitott, míg csak be nem engedték a királyhoz.

- Felség, jó lesz nekem kertészbojtárnak - szánta meg a kertész.

Volt a királynak három lánya is, azok meg sokat sétáltak a kertben. Kérdezgették a királyfit, de az csak azt mondta mindig: nem tudom. Nevettek rajta, s elnevezték Nemtudomkának.

De a legkisebbik sokat töprengett, hogy lehetne beszélni véle, mert nagyon megszerette.

Egyszer jött is rá alkalom. Az apjuk bejelentette, hogy az ünnepen mindenkinek menni kell a templomba, hát a kertész rábízta a kertet Nemtudomkára, nehogy valami történjen, amíg a templomban vannak.

A legkisebb királykisasszony elbújt, Nemtudomka meg megfújta a sípot, s ott termett a kis lova azonnal.

- Mi baj, édes gazdám?

- Nincs semmi, csak járjuk össze a kertet!

Felült a kis lova hátára, és mikor már csak a kopasz föld maradt, szállt le a lóról. A kis ló meg eltűnt.

- Gyönyörűségem! Hisz te tudsz beszélni! - ugrott a nyakába a királykisasszony.

- Tudok hát, de ha a titkomat elárulod, ezt az egész országot úgy taposom tönkre, mint a kertet!

- Hogy árulnám el, akit szeretek?!

- Akkor tudd meg azt is, hogy királyfi vagyok. De bújjunk el, mert jönnek haza a templomból!
- ugrott be egy teknő alá.

A kertésznek szeme-szája felakadt, mi lett az ő szép kertjéből, kereste Nemtudomkát mindenfelé:

- Hol vagy, te rossz féreg?

Az ráfelelt a teknő alól:

- Nem tudom.

Na, kirántotta onnan.

- Ki járt itt? Azt csak tudod?!

- Nem tudom - azt mondja.

Jelenti a királynak, nézze meg, mivé lett a kertje! Hát annak is felakadt szeme-szája. Nekitámadt Nemtudomkának:

- Délután megint templomba megyünk, s ha a kertet helyre nem állítod, míg onnan hazaérünk, felhúzatlak egy fára! Megértetted?!

- Nem tudom.

- De én tudom majd, meglásd!

Aztán ahogy a palota üres lett, belefűjt a sípjába Nemtudomka, ott termett a kis ló, s kérdezte mindjárt:

- Bántottak-e?

- Nagyon kis híja volt.

- Szerencsájuk, hogy nem bántottak mégsem!

Akkor felült a kis lova hátára, háromszor körbelovagolt a kerten, s háromszor szebb lett minden, mint volt. A legkisebb királykisasszony meg most is kileste, odaszaladt hozzá megint.

- Ásó-kapa válasszon el bennünket, tenálad nincs különben ezen a földön!

- De a titkomat ne áruld el ám! S magad gyere, ha beszélni akarsz velem, másoknak én Nemtudomka vagyok.

De érkezett három testvér királyfi, hallották, hogy a francia királynak is van három igen szép lánya, így hát eljöttek lánykérőbe. A két idősebb lány hamar szerelmes lett a kérőkbe, csak épp a legkisebb nem állt velük szóba sem.

- Hogy mennék én ilyenhez?! - válaszolt nyersen a szép szavakra.

- Hogy beszélhetsz így egy királyfiról?! - támadt neki az apja.

- Csak mert nem adnám érte Nemtudomkát!

Ekkor jött rá az apja sok mindenre, s olyan mérges lett, hogy rángatni kezdte.

- Na, hogyha néked Nemtudomka kell, összecsaplak a tyúkólba vele!

De a tyúkólból drága szép szoba lett egyetlen sípszóra. Gyémánt sütt felülről. Boldogan éltek Nemtudomkával, könnyen hagyták, hogy a két nővér gúnyolódjon rajtuk.

Elmúlt a lakodalom, a két sógor vadászni ment, hívták Nemtudomkát is, de csak csúfságból:

- Na, gyere vadászni te is, udvari bolond!

- Nem tudom - válaszolta.

De elment a sógorai után ezüstös szép ruhában, s benn az erdőben mondja neki a kis ló:

- Itt vadásznak valahol a közelben.

Lőtt egy szép aranyőzet, s a lövésre előkerült a másik két királyfi. Nem ismerték fel, meghajtották magukat előtte, hogy még ilyen szép vitézt sose láttak.

- Nem veszitek meg ezt az aranyőzet? Nektek adom a jegygyűrűtökért.

Azt mondja az egyik a másikának:

- Adjuk oda.

Felpakolták az őzet, ő meg a jegygyűrűket zsebre tette, s mire a két sógora hazaért, már az udvart sepregette.

- Látod, milyen szép vadat hoztunk?

- Nem tudom - válaszolta vissza, ahogy szokta.

- Nem is tudsz semmit, nyomorult!

Az öreg király meg egyfolytában dicsekedett, hogy a két vő micsoda jó vadász, Nemtudomka pedig elmesélte otthon a feleségének, mivel hencegnek, mit adtak a dicsőségért cserébe.

Ment a két sógor másnap is vadászni, hívták csúfságból, gúnyolták is. Most is utánuk ment, de most aranyruhában, s aranylibát lőtt.

- Megveszitek-e? Nektek adom, hogyha ezt a két aranygyűrűt rásüthetem a feneketekre.

- A, semmi az! - Még erre is rálettek, csak elvihessék az aranylibát, ő meg, mire a másik kettő megjött, már az udvarban tett-vett.

- Ládd-e, udvari bolond, hogy mit hoztunk?

- Nem tudom.

- Hát nem is.

Harmadnap megint elmentek vadászni, gyémántos ruhát vett fel Nemtudomka, aranykacsát lőtt. Megint meghajoltak, megbámulták az aranykacsát, ő meg úgy kezdte, ahogy szokta:

- Nem veszitek meg? Nektek adom, hogyha hagyjátok a két szemfogatokat kihúzatni.

Összenéz a két sógor.

- Ha csak az kell! Egy aranykacsa megér annyit!

És amikor a sógorok megjöttek az aranykacsával, ő már az udvaron lézengett. Rákezdtek gúnyolódni véle:

- Tudod-e, mit hoztunk, te udvari bolond?

- Nem tudom.

- Nem is tudsz te semmit.

S vitték nagy büszkén az aranykacsát, ő meg azt mondja a feleségének:

- Felöltözzünk mindketten gyémántos ruhába, beköszönünk felséges apádhoz, hátha megkedvel bennünket, mert mégis furcsa az, hogy így haragban vagyunk.

Nagyot nézett a francia király, mert ilyen pompát ő még sosem látott. Nem merte megkérdezni, honnan jöttek, inkább a két vejét kezdte dicsérni, hogy vadakat hordanak haza.

- Hordanak, hogyha adnak nekik - felel rá Nemtudomka. Kiveszi a két gyűrűt a zsebéből, megkérdi a két fiatal királynét, nem ismerős-e nekik.

- A jegygyűrűnk! Hát hogy kerül ez máshoz? - meredtek a gyűrűkre. A két sógor kezdett már izzadni, mert a többi szégyen még hátravolt, a gyűrűk nyoma, a fogak helye! Mert biz mindenre sor került.

Nemtudomka meg akkor azt mondta a királynak:

- Én vagyok Nemtudomka. Királyfi, akivel a legkisebb lányodat tyúkólba zártad össze. Na, ezt az egy ítéletedet nem kell visszavonnod, mert nálunk boldogabb párt úgyse látsz. De vajon ti meg vagytok-e elégedve a híres férjetekkel? - fordult a sógornőihez.

- Dehogyan vagyunk! Ilyen hitványak többé nekünk nem kellene!

- Akkor pedig pusztuljanak a háztól! - fordult ellenük most már a király is.

A sógorok meg azóta is futnak, ha útközben valahol meg nem álltak.

JÁNOS VITÉZ

Volt egyszer egy legényke.

A határban találták. Nevet is összevissza adtak neki, mert a faluban minden házhoz eljárt, ki Jóskának, ki Gyurkának, ki meg Jankónak hívta, ahogy épp a szájukra jött.

De még így is csak felnőtt valahogy, s amint végre nagyocská lett, már legénykorba ért, talált egyszer az egri várnál a földben egy vaskardot. Elkezdett vele hadonászni, és végtére úgy gondolta, hogy ő már nem fél a világon senkitől, elindult hát a karddal világot próbálni.

Ment, mendegélt országokon keresztül éjjel-nappal, és egy nagy víz partjához ért.

Ott meg egy óriás nagy ember állta az útját. Megrettent, de a viláért nem mutatta. A nagy ember meg odaszól neki, hogy rögtön rálép, menten agyontapossa, hogy mer ő itt mászkálni, mikor ez az ország az óriások országa?! Éppen őt állították ide örködni!

Közben a legényke bátorsága is megjött, meg a vaskard is nála volt, úgy gondolta, dehogy fél ő ettől a rettentő nagy embertől. Belevágja a lábába a kardot, s jöjjön, ha tud, utána!

Az óriás meg egyre fenyegetőzött, hogy rálép csakugyan, így hát összevesztek, oda kellett csapni az óriás lába szárára. Úgy elverte benne az inakat, hogy a nagy test megtántorodott, hanyatt zuhant a vízbe.

A legényke meg keresztülszaladt rajta, s átért a túlsó partra.

Nagy nyugodtan megindult a hegyek közt, már majdnem füttyörészni is rákezdett.

Hát, uram, teremtöm, hat óriás áll eléje, mintha a földből nőttek volna ki, s olyannak képzelje el őket, aki nem hallott róluk, hogy a szemük is akkora, mint egy-egy szérű volt, mikor még lóval nyomtattak,²⁹ a régi időkben.

Elmondta a legény, hogy ő világot próbálni megy a kardjával, de azok nem sokat törődtek ezzel, hanem meghívták magukhoz ebédre.

Nagy kösziklátat vagy miket nyeltek le, s addig nyelték a kösziklát, amíg elnehezültek, elaludtak az asztalra borulva, és a legényke elszökhett tőlük.

Azután, hogy az óriásnak be kellett volna menni a határról, ahol örködött, de nem volt híre-hamva se, elkezdtek keresni, hol marad, mit csinál ilyen sokáig, és megtalálták a nagy vízben hanyatt.

Elmondta, hogy egy Babszemjankó forma kicsi ember volt, aki az inait elvágta. Kutakodtak utána, de hiába, rég túl járt már az óriások országán, s éppen egy kerek erdőbe ért. Megy benne, mendegél, rá is esteledik. Olyan nagyon, hogy körben vágni lehetne a sötétet, s mindenféle állat bög, bömböl, sivít, morog a fák közt!

Gondolta, ő bizony nem hál itt, veszedelmes hely ez az erdő, valamilyen állat még meg találja enni. Inkább egész éjjel megy, valahová csak eljut.

Ahogy megy, máris lel egy kis házat. Bekopog, a kopogásra bentről valaki asszonyféle válaszol, kinyitja az ajtót is, és meglátja a vaskardos legénykét.

²⁹ Nyomtatás: csépelés

- Hogy kerültél te ide, gyermekem? - azt kérdi. - Hát az én fiam téged hogy nem vett észre? Az ha téged megtalál az erdőben, tán fel is fal! Ő a háromfejű sárkány, övé itt minden, itt nem járhat senki! Szerencséd, hogy nincs itthon, meg az is, hogy nem jön meg egyhamar. Itt van ez a kis csupor, vidd magaddal, mert ebben sárkányszír van. Kend meg magadat, s akkor egyetlen sárkány sem árthat neked! Hanem most már eredj másik országba, igyekezz ki a mi országunkból!

Ezzel a fiú tarisznyába tette a kis csuprot, és elindult vele.

Majd mikor úgy gondolta, hogy kiért a háromfejű sárkány országából, gondolta, megnézi már, a sárkányszír miféle. Csak olyan közönséges kinézete volt ott benn a csuporban.

Mindegy.

Megy tovább, csak mendegél, akkor látja, hogy messze egy hegy forog.

Csak nézi.

Hogy lehet, hogy rucalábon forogjon egy roppant óriás nagy hegy?!

Odamegy, ott csudálkozik, egyszer ahogy ott áll, bámészkodik, elébe áll egy öregember. Mondja, hogy máris menjen innen, mert ez a rucalábon forgó hegy a tizenkét fejű sárkányé mindenestül. Benn lakik a hegyben, s ott laknak vele a tündérek is. Mert ez Tündérország.

Ő meg azt találta felelni az öregnek, hogy a sárkány csak jöjjön! Akárhány feje van is, nem fél tőle. Megforgatta a vaskardját a levegőben.

Bámulta is az öregember, hogy mer egy ekkora legényke megbirkózni a sárkánnyal, mikor az a világon mindenkit letipor, ha útjába mer kerülni.

- Sose féljen, öregapám, hadd jöjjön az a sárkány! - forgatta a vaskardot a legényke. - Meglátjuk, ki fog ki a másikon!

Az öregember ezzel eltűnt, a legényke meg leült, a bögrét kivette a tarisznyából, és rendesen bekente magát sárkányszírral. Épp hogy végzett vele, hát hallja ám, hogy zúg a szél, meg bömböl. Látja, hogy a levegőből egy hatalmas szörnyeteg okádja rá a tüzet.

Itt a sárkány!

De a tüzet fújhatta, az őbenne semmi kárt nem tett, merthogy sárkányszírral kenekedett meg. Akkor aztán kihúzta a vaskardját, s mikor nekirontott a sárkány, kezdte a fejeit sorban levagdálni. Mutatóban maradt egy a nyakán, s már akkor a sárkány is megszólalt, hogy kímélje az életét, csak egy feje megmaradjon, s gazdaggá teszi.

De a legény fogta a vaskardot, s levágta az utolsó fejét is.

- Ne siránkozz! Te sem kegyelmeztél meg senkinek!

A hegy meg csak forgott tovább, nem állt meg.

Megjelenik megint az öregember, s mondja neki:

- Na, fiam, csakugyan igazad volt, mert csakugyan legyőzted a sárkányt. Látom, levágtad mind a tizenkét fejét. Mehetsz most már, ahová kedved tartja, de inkább menj be a forgó hegy belsejébe, meglátod, hogy mi minden van még a világon, milyen is Tündérország! Majd én szólok a hegynek, hogy álljon meg, az ajtaja kinyílik, s bemehetsz.

Úgy is lett.

Mondott az öregember valami érthetetlen nyelven valamit, s a hegy máris megállott. Az ajtaja kinyílt, s benn a legényke azt se tudta, hol is lehet, csak látta, hogy szebbnél szebb virágok vannak ott az útfélen. De azok mind leányok, gyönyörű szépen felöltözve, és a feje mindegyiknek virágból. Kinek nenyúljhozzám-virágból, kinek nefelejcsből, kinek meg százszorszépből. Még büdöskövirágból is! Sok tarkaság mindenfelé, megannyi gyönyörűség!

Ahogy az utat maga mögött hagyja, villogó nagy térségbe ér, mint az arany, gyémánt, ezüst, úgy világít!

A virágfejű lányok megindulnak ide, s amonnan jön is már a forgó hegy királynője. Hanem az volt aztán gyönyörű!

Amint odaért őhozzá, egy szót sem mert szólni a legényke, várta, hogy kérdezzék, mi járatban van itt. Elmesélte a királynőnek aztán, hogy ő csak kóborol a vakvilágban. Kicsi korában a határban léték, felnőtt valami nehezen, s mikor talált egy nagy vaskardot, elindult vele világot próbálni. Legyőzte a tizenkét fejű sárkányt, így jutott be ide.

Nagy fejszóvalva hallgatja a királynő. Hogy lehet, hogy a legényke legyőzte a sárkányt, hisz az ilyen meg amolyan erős, jól tudja, mert neki az ura volt. Nincs a világon, aki annak levagdálna a fejét egy vaskarddal, nincs a világon, aki attól ne féltene az életét!

- Nahát, én elbírtam vele.

Mondja a királynő, hogy menjenek most már a hegy elé, győződjenek meg róla, csakugyan igaz-e, amit állít.

Kimentek, s bizony vérben úszott minden, mert a sárkány roppant nagy állat volt ám a tizenkét fejével. És amint a királynő azt is látta, hogy mindegyik lenyesve, hogy a teste sem mozog már, azt mondta a legénynek, ha nincs otthon mátkája, menjen vissza övele a forgó hegy belsejébe, s legyen a tündérek királya.

Boldogan rá is lett, úgyse volt még tündérkirály soha, nyomorult volt világeletében. Itt meg adnak rá királyi ruhákat, megtisztelik, nagy ragyogás kíséri!... Ha jól emlékszem, most is ott lakik még abban a rucalábon forgó hegy belsejében a tündérkirálynő felesége mellett, és a hegy forog velük a világba.

VILÁGCSÚFJA

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egyszer egy részeges molnár, s volt annak egy szép lánya. Egyszer a király abba a városba került, ahol ezek laktak, s a molnár azt mondta neki:

- Van nekem egy nagyon szép lányom, aki a szalmából is aranyat tud fonni, jó pénzért eladom.

A király maga elé hívatta a lányt, sok pénzt adott az apjának érte, s elvitte magával.

Megtömetett a palotában egy nagy szobát szalmával, rokkát adott a lánynak, és megparancsolta neki, hogy reggelre mind fonja meg aranynak, mert ha nem, akkor a fejét veszi.

Nagyon sírt-rítt a lány, mert nem tudott ő a szalmából aranyat fonni, s félt.

Reggel felé aztán kinyílt az ajtó, s bejött egy kis törpe.

- Miért sírsz, édes lányom?

- Hogyne sírnék-rínék, mikor a király azt parancsolta, hogy ezt a szalmát mind fonjam meg aranynak reggelre, mert különben fejem veszi! De én ehhez nem értek!

- Hiszen ez nem baj, megfonom én, de lássuk, mit adsz érte.

Csakhogy nem volt a lánynál semmi, hát a kendőjét adta érte. A törpe meg leült a rokkához, és máris megvolt az egészszel.

Reggel aztán előjött a király, látta, hogy minden csupa aranyfonal, s még nagyobb szobát tömetett meg szalmával. Ekkor is bejött reggel felé a törpe, és a molnárlány gyűrűjéért megfont minden szalmát aranynak.

Harmadszorra a legnagyobb szobát tömette meg szalmával a király, a lány meg egész reggelig várt, de csak nem jött segítség. No de akkor mégis! Úgy sietett, hogy alig tudott lélegzetet venni. A lány meg már csak a ruháját tudta volna cserébe adni.

- Azt nem - mondja a törpe -, hisz az neked is kell, de ígérd meg, ha királyné leszel, az első gyereked nekem adod!

A lány meg azt gondolta, hogy sosem lesz ő királyné, beleegyezett, s a törpe megfonta a szalmát.

Reggel pedig már az udvari néppel jött a király, és feleségül kérte a molnárlányt, ki a sok minden mellé még szép is volt. Boldogan éltek együtt épp egy álló esztendeig, és azalatt a királyné meg is feledkezett az ígéretéről.

Született egy kisfia.

Egy hét múltán nyílik az ajtó, odamegy a törpe az ágyhoz úgy hajnal felé, s azt mondja, hogy jött a gyermekért.

Nagy rívást csapott erre szegény királyné, hogy ad kincset, bármit inkább, de annak más nem kellett, csak a gyerek. Megsajnálta viszont, s azt mondta neki:

- Három napot adok, hogy addig kitaláld, mi a nevem!

Megörült a királyné, és egész nap csak neveket tanult.

Hajnalban mind sorolja egymás után a törpének, de az már elunta.

- Nem igaz, nem igaz - mondta és eltűnt.

Így volt másnap is. Akkor sem találta ki, szörnyen aggódott is miatta.

Harmadnap aztán elküldte egy hűséges szolgáját az erdőbe a javasasszonyhoz, nem tudna-e neki tanácsot adni.

De a szolga csak este ért haza, mikor pedig délben meg kellett volna jönnie. Nem találta otthon a javasasszonyt, kifigyelt viszont valamit, amíg várakozott. Egy kis törpét látott táncolni a fán, amint egyre azt dalolja, hogy:

Hegyen-völgyön lakodalom,
a kis királyfit elhozom;
de jól jártam, hogy nem tudja,
hogy a nevem Világcsúfja.

A királyné, amint ezt meghallotta, nagyon megörült, megdicsérte, meg is ajándékozta a szolgáját a szemfülességéért.

A kis törpe meg jött hajnalban megint. Kezdte előbb találgatni a nevét a királyné, de aztán azt mondta neki:

- Hát mi vagy, ha egyik se vagy? Csak tán nem Világcsúfja vagy?

Nagyon mérges lett a kis törpe erre, annyira, hogy megnyílt a föld alatta, elsüllyedt, senki nem is látta többé. A palotában meg máig boldogan élnek, ha közben meg nem haltak.

A FÉLIG NYÚZOTT KECSKE

Volt egyszer egy ember. Ennek volt egy zsúpfedeles háza. Békésen élt a feleségével meg a kecskéjével. Mikor eljött az este, lefeküdt az ember, a kecske meg felmászott a tetőre mohát legelészni. Ahogy ott mászkált, potyogott a zsúp lefelé. Az ember már nagyon megunt, felkelt nagy méreggel, kiment, leszedte a kecskét a tetőről. Aztán mikor már nagyon sok éjjel nem tudott tőle aludni, elhatározta, hogy megnyúzza. Előkereste hát a bicskáját, kiment, lecsalogatta a kecskét a tetőről, elkapta a szarvát, a körtefához vezette, megkötötte, és azt mondta neki:

- No, kecske, most megnyúzlak, ezt tovább nem tűröm. Bűnhődj!

Hozzáfogott nyúzni a kecskét, de csak lassan hajnalodott, nem haladt a dologgal. Nézi a bicskáját, hát, uramfia, annak meg egy csepp éle sincs!

- Ezt meg kell köszörülni - morogja, s beindul a házba.

„Na - gondolta a kecske -, innen jó lesz megszabadulni. Nem jó dolog a nyúzás.”

Elkezdett kapálózni, addig ugrált, míg elszakadt a kötél. Uccu neki, fogta magát a kecske, és eliramodott, futott, amerre csak a lába vitte. Egyszer csak meglátott egy erdőt.

- Csak azt elérjem, ott már nem talál rám a gazdám!

Közben kijön a gazda a bicskával, meresztgeti a szemét, de bizony a kecskéjének hült helye. Káromkodott ám nagyon, az egyetlen vagyona szaladt el.

- Ugyan, apjuk, ne mérgelődjék, örüljön inkább, hogy megszabadult tőle - vigasztalta az asszony.

- Így van, anyjuk - gondolta meg ő is jobban a dolgot.

Közben a kecske elérte az erdőt, bebújt egy rókalyukba. Hű, meg is ijedt, észrevette, hogy nem üres a lyuk, de csak a kisorókák voltak otthon.

Dél felé árnyék vetődik a rókalyukra, beszél egy dühös hang:

- Ki van odabent? Nem megmondtam, hogy senkit be ne eresztek?!

Hanem a kisorókáknak nem volt idejük válaszolni, mert kiszólt a kecske:

- Én vagyok a szarvas kecske, fél oldalam le van szedve, csipi-csupi lábammal, fellöklek a szarvammal!

Megijedt erre a róka nagyon. El is inalt a háza közeléből, leült egy fatönkre sírni. Arra ment a nyúl, és nagyon elcsodálkozott, rókát még nem látott sírni. Megkérdezte hát halkan, hogy miért sír.

A róka elmondta keserves csuklások közt, hogy itt a félig nyúzott kecske. Megijedt erre a nyúl is, farát dobálva elszaladt a sűrűbe.

Nem sok idő múlva a farkas sétált a fatönk felé. Nagy szemeket meresztett, hogy meglátta a síró rókát. Odament hozzá, s a legszebb hangján megkérdezte tőle:

- Mi baj van, róka koma, talán bizony bántott valaki?

De hogy végighallgatta, mi történt, fának ment, úgy megijedt, csak futott, azt se nézte, merre.

Ettől aztán még jobban nekibúsult a róka. Gondolkodni kezdett, hogy mit tehetne.

- Megvan! A medve csak ki tudja zavarni, ő nagyon erős! - ugrott fel, és gyorsan elkaparta az ebédre szánt tyúkot, futott az erdő mélye felé.

Hanem mikor a medve meghallotta, miről van szó, természet meghazudtoló fürgeséggel nyargalt a sziklák közé.

Mit tehetett a róka? Újból sírva fakadt.

Meglátta a sündisznó.

- Ejnye, ejnye, róka koma, mi dolog ez, sírni?! Mondjad csak, mi baj van, ha tudok, segítek!

Nagy nyögdecselve előadta bánatát a róka.

- Hát csak ennyi? Ezen aztán hamar tudunk segíteni. Gyere, mutasd az utat, merre laksz.

Elindultak szépen lassan, pedig a róka már türelmetlen volt, csak hát a sün nem tudott sietni.

- Megérkeztünk - szólt végre a róka.

Akkor fogta magát a kis sün, összegömbölyödött, hirtelen legurult a rókalyukba.

Pár pillanat múlva éktelen mekegés hallatszott, aztán két szarv, a kecskefej, végül a farok is előjött a lyukból, s mindez sokkal gyorsabban tűnt el a fák között. Nagy idő múlva a sün is előmászott.

- Kiűztem - mondta diadalmasan csillogtatva apró szemét.

- Ej - álmélkodott a róka -, ez a pici kis állat hogy elbánt azzal a rettenetes valakivel! - Köszönetet akart mondani, de a sün már túl járt hetedhét bokron is. - Meg akartam pedig köszönni - mentegetőzött a róka -, nem tehetek róla, hogy elment!

Fogta magát, előásta a tyúkot, és boldogan látott az ebédhez a kölykeivel.

A LÓ, A DISZNÓ, A FARKAS, AZ ŐZ MEG A KISKAKAS

Egyszer volt, hol nem volt, valahol az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy ló. Kiöregedett a hámból, s azt gondolta, hogy elmegy világga. Az öreg disznó is vele tartott.

Búcsút mondtak a kapufélfának, mentek, mendegéltek, estére olyan hatalmas erdőbe értek, hogy se szélét, se hosszát nem tudták belátni. Nagyön el is fáradtak. Mitévők legyenek? A disznó szállást kért rokonától, a vaddisznótól, aki szívesen vendégül is látta őket. Bementek a házba, ahol már terítve volt az asztal frissen szedett makkal. A ló kiment legelni, vacsora után meg mindnyájan lefeküdtek.

Reggel a vaddisznó ébredt fel elsőnek.

- Adjön isten jó reggelt!

A ló éppen a másik oldalára akart fordulni, de ahogy kinyitotta a szemét, a bokorban egy farkast látott! Már éppen szaladni akart, mikor a farkas szelíden megszólalt:

- Nem akarok én megenni senkit, csak azt a hitvány kis tapsifülest, ott ni!

Végre előkerült a disznó is, és a ló, a disznó meg a farkas nagy egyetértésben mentek, mendegéltek tovább. Este lett rájuk, de még mindig az erdőben voltak. Letelepédtek egy tisztáson, a farkas tüzet rakott, megsütötte a nyulat, a ló nekilátott legelni, a disznó meg makkolni ment. Reggel jött elő egy őzzel. Négyen mentek, mendegéltek tovább, a ló, a disznó, a farkas meg az őz. Mentek, mendegéltek, estefelé egy tóhoz értek, ott találkoztak egy szárnyaszegett kiskakassal.

- Hej, kakas komám, hát neked mi bajod van? - kérdi az öreg disznó.

- Biz engem le akart vágni a gazdasszony, de megszöktem előle.

- No, akkor állj közénk! - mondja a ló.

Öten ballagtak tovább, a ló, a disznó, a farkas, az őz meg a kiskakas. Alkonyat felé megszólal a kiskakas:

- Világosságot látok!

Nosza, ott termettek mindnyájan, hát, uramfia, egy magas házat találnak!

Bentről láрма, zshivajgás hallik. Tanakodnak, mitévők legyenek. Azt mondja a farkas:

- Álljunk egymás hátára, s a legfelső benéz az ablakon. Úgy is tettek, a kiskakas már kiáltja is fentről:

- Zshiványok laknak itt!

- Ijesszük meg őket! - tanácsolta a disznó. Erre olyan lármát, zenebonát csaptak, hogy a zshiványok fejvesztetten menekültek be az erdőbe, meg sem álltak a tízezer esztendő fáiig. Lett nagy öröm az állatok közt, jól belaktak az otthagyt ételből, aztán ki-ki alvóhelyet keresett magának.

A farkas az ajtó mögé feküdt, a disznó a disznóól elé, az őz a házajtóba, a ló a szénakazal mellé, a kiskakas meg felszállt a háztetőre.

A zshiványok közben azon tépelődtek, hogy mitévők legyenek. Akadt egy bátor közülük, aki vállalkozott rá, hogy megnézi, elmentek-e már azok a furcsa valakik. Elindult, be is ment a házba, de kijönni már keserves volt, mert a farkas belekapott a combjába, az ajtóban meg az

őz taposott a lábára. Szaladt volna a disznóólhoz, ott a disznó vette agyarra, a széna mellől meg a ló rúgott akkorát rajta, hogy keresztülesett a kazlon. Éppen kezdett tápázkodni, mikor a kiskakas akkorát kukorékolt, hogy ijedtében összerogyott.

Másnap találtak rá a többiek, dőlt a panasz belőle:

- Mentem a házba, megszúrtak késsel, kijöttem, ráléptek a lábamra, hogy kettéhasítanak! Szaladtam a disznóólba, nyársaltak karóval, fordultam a boglyához, fellöktek doronggal! Tapogatom magamat, erre egy szörnyeteg nagyot visít... Jaj! Jaj! Jaj! Jaj! Itt a világ vége! Fussunk, csak hasra ne essünk!

Tán még most is futnak, ha meg nem álltak.

A KECSKE

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kecske. Ez a kecske találkozott a farkassal. Azt mondja a farkas:

- Most én megeszlek. Borzasztóan éhes vagyok.
- Ne egyél meg, farkas koma, inkább elhozom neked a három fiamat. Úgyis nagyon rosszak.
- De be ne csapj, mert baj lesz! - egyezett bele a farkas.

Hazament a kecske, a három gidájának egy-egy kukoricacsövet tett a szájába, és rájuk parancsolt, hogy így jöjjenek a farkas elé.

Az meg ráfordult a kecskére:

- Soká hoztad őket!
- Hagyd el, farkas koma! Olyan rosszak, hogy az előbb is felfaltak egy farkast, annak a csontján rágódnak még mindig.

A farkasnak se kellett ennél több. Úgy beszaladt a sűrűbe, hogy azóta se látták. A kecskemama pedig boldogan ment haza három kicsinyével.

A TENGERINÁDPÁLCÁS DIÁK

Volt egyszer, hol nem volt egy pár cseléd s azoknak egy fiúgyermekük. Amikor a gyerek felnövekedett annyira, hogy az iskolát elhagyta, azt mondta az anyjának, ő elmenne szerencsét próbálni. Az anyja váltig nem akarta, de látta, hogy nem bír vele, hát tarisznyát tett néki.

A fiú meg beért egy nagy erdőbe, s jól benn járt már, mikor látja, hogy tizenkét szekér jön véle szembe, megrakva tengerinádvesszővel. Odaérnek, köszön, felkiált az első béresnek, hogy adjon neki egy tengerinádvesszőt.

- Válasszál, fiam, amelyet akarsz - biztatta a béres.

De a tizenkét szekérről sem talált olyat, amilyen kellett volna. Elköszönt, és ott hagyta őket. Ment, mendegélt, az erdőből kiért, ment hetedhét országon keresztül, s elért a tenger széléhez. Ott bámészkodik összevissza, hát két tengerinádat lát egyszerre felnőni! Azonnal tudta, hogy az egyik jó lesz puskának, a másik meg kardnak. Odament, levágta.

Hanem a tengerinádak tövében volt egy királyi palota, ő meg beszédbe eredt a királykisasszonnyal, annyira, hogy megkérdezte tőle, nem számít-e férjhez menni. Azt felelte erre a királykisasszony, hogy férjhez menne ő, csak nem kap olyan vőlegényt, akinek éppannyi pénze volna, mint neki, másformához nem adja az apja.

Ezzel aztán a legény el is búcsúzott, útnak indult magányosan.

Ment, mendegélt tovább, s addig ment, míg beért egy városba. Éppen vasárnapi nap volt, mentek a templomba a népek. Ő is bement, de éppen olyan helyre talált ülni, ahol a király fia ült. Annak azonnal feltűnt, mennyire hasonlít rá a diák, s mikor kijöttek a templomból, meghívta a palotába ebédre.

Az öreg király épp kinn sétált a palota előtt, a királyfi meg is kérdezte tőle:

- Apám, melyikünk a maga fia?

- Te vagy - azt mondja -, megismerlek az öltözetedről. De másképpen aligha tudnám megmondani.

Ebédnél rendesen ki is kérdezte a diákot, honnét jött, kicsoda, hová indult. Végül azt mondta, ne kóboroljon már tovább, maradjon velük, fiává fogadja, testvér nélkül úgysem ér sokat az ember.

Együtt nevelkedett hát a két fiú, s minthogy nemcsak egyformák, hanem egyidősek is voltak, egyszerre kellett volna házasodniuk is. De ők csak utaltak egymásra, hogy:

- Házasodj meg, testvér!

- Házasodj te meg!

Egyszer aztán azt mondja a királyfi:

- Az a baj, hogy nekem tizenkét szekér pénzem van, s az apám csak olyan lányt enged elvenni, akinek ugyanennyi lenne a hozománya.

- Tudok egy olyat. Csak azt nem tudom, hozzád menne-e.

Megbeszélték a dolgot, s odahajóztak a tengerinádak tövébe, a királyi palotához. Úgy gondolták, hogy a királyfi bemegy, a diák meg kinn marad, megvárja, mire ment a királyfi a lánykéréssel.

Ki is jön a királyfi azzal, hogy egy szekér pénzzel többje van a lánynak, nem adják hozzá.

- Akkor megszöktetjük. Menj vissza elköszönni, én meg a küszöbhez állítom a hajót, aztán ha a királykisasszony rálép, megindítom, és már itt sem vagyunk!

Úgy is lett, addig búcsúzkodtak, addig beszélgettek, hogy egyszer csak leléptek a küszöbről, s mire a királylány szétnézett, messze benn voltak már a vízen, kénytelen volt velük maradni.

Éjjel, ahogy a diák őrzi a hajót, kiáltást hall fentről, s látja, egy griffmadár szól le hozzá:

- Tengerinádpálcás diák! Viszitek a királykisasszonyt, de nem tudjátok, hogy kinek! Mert mikor kiértetek a víz szélére, ott jártatják a király szürke csödörét. Az megugrik majd a királyfival, és szörnyet hal, mikor leesik! De ha elmondod ezt valakinek, márványkövé leszel térdig!

„Majd én vigyázok a királyfira” - gondolta a tengerinádpálcás diák.

De megint csak lekiált a madár:

- Tengerinádpálcás diák! Viszitek a királykisasszonyt, de nem tudjátok, hogy kinek! Mert mikor a lakodalom javában áll, az új pár kísétál majd a kertbe. Az öreg királynak van egy régi katona szolgája, egy bokorból nyulat les, s nem a nyulat lövi le, hanem a királyfit! De ha elmondod ezt valakinek, márványkövé leszel kötésig!

„Majd én vigyázok a szolgára, hogy ilyet ne tehessen” - gondolta a tengerinádpálcás diák, de a madár harmadszor is lekiáltott:

- Tengerinádpálcás diák! Viszitek a menyasszonyt, de nem tudjátok, hogy kinek! Mert mikor a lakodalom elmúlik, a királyfit megöli a tizenkét fejű sárkány, a feleségét meg elviszi magával! De ha ezt elmondod valakinek, márványkövé leszel tetőtől talpig!

Ezzel ki is értek a víz szélére, felköltötte a szerelmeseket, kísétáltak a hajóból, és tényleg ott jártatták a csödört!

A királyfi rögvest fel akart rá ülni, dicsekedett a mátkájának:

- Nézd meg, úgy lovagolok, mint a szélvész!

A diák meg a tengerinádpuskájával hirtelen lelőtte a csödört.

- Ejnye, testvér, mért hozol rám szégyent?! - hökkent meg a királyfi.

- Hallgass, mert ha én nem volnék, te sem volnál! - szólt rá amaz.

Ezzel aztán felmentek a kastélyba, megmutatták a menyasszonyt az öreg királynak, hogy szép ugyan, de egy fillérje sincs, mert megszöktették. A király nem haragudott érte, összehívta a hercegeket, grófokat, bárókat, tartott javában a lakodalom, csak a tengerinádpálcás diák szomorkodott. Egyre azt leste, az új pár hol, merre járkal, s mikor látta, hogy kimennek a kertbe, ő is felkapta a tengerinádpuskáját, s ment utánuk. Látja ám, hogy az öreg katona ott ül már a bokorban. Mit tegyen? Lelőtte.

- Nagyot hibáztál, mert ezért apám erősen megharagszik! Kedves régi szolgája volt, bajod lesz belőle! - hüledezett a királyfi.

De ő megint csak azt felelte rá:

- Hallgass, testvér, mert ha én nem volnék, te sem lennél már!

És mivel igen szerették egymást, nem mondták el, hogy esett a dolog, azt állították mind a hárman, hogy a katona magát ölte meg.

Elmúlt a lakodalom, a temetés is, végezte mindenki a dolgát, de a tengerinádpálcás diák olyan szomorú volt, hogy a királyfi megkérdezte tőle: megbánta tán, hogy néki kommandálta³⁰ a királykisasszonyt?

Azt felelte, dehogy bánta ő meg, épp csak az a kérése, hogy lehessen velük egy szobában egy ideig. Várta, amit a griffmadár harmadszor kiáltott. Ott virrasztott az asztalra borulva.

Alighogy elütötte az éjfél, nagy szél kezdett fújni, mert jött a sárkány. Megverte az ajtót, a diák meg kiszólt:

- Ki dörömböl?

- Nyiss ajtót, mert a tizenkét fejű sárkány!

Odamegy az ajtóhoz, de csak annyira nyitja meg, hogy egy fejét dugja be egyszerre a sárkány, ő meg levágja a tengerinádkardjával. Három feje maradt, mikor beengedte, hogy végezzen vele. Gödröt ásott az ágy alá a karddal, oda elkaparta, aztán, mint aki jól végezte dolgát, visszaült az asztalhoz, s elaludt.

A királyfi meg nézi reggel, hogy minden csupa vér, látja, hogy a diák is, erre már kiabálni kezd. Szaladnak a cselédek, szörnyülködnek. Jön az öreg király, az is. Felébresztették a diákot, s addig-addig faggatták, mi történt, hogy elmesélte, miért tett ő mindent úgy, ahogy tett. De máris márványkövé dermedten állt előttük, beteljesedett a jóslat.

Kegyetlen nagy bánat lett úrrá az országban, gyászt hirdettek, s a nép egyre gyászolt még, mikor a palotában aranyhajú ikrek születtek. Így aztán sírtak is, örültek is.

Ekkor jött az országba egy öreg koldus, aki megtudta, mi lett a diákkal, s indult a palotába máris.

- Király atyám, így meg így hallottam, igaz-e, hogy itt valaki kővé változott?

Erre úgy elkezdett mindenki sírni, hogy már nem is kellett mondaniuk semmit. Mikor meg a márványkövet is meglátta a koldus, csak elmondta, amit gondolt, aztán vagy megteszik, vagy sem. Mert az aranyhajú ikrek véréből változik vissza a kő.

Meggondolták a dolgot, s megengedték végül, hogy a koldus megvágja a gyerekek ujját, s a vérrel megkenje a márványkövet. Így változott vissza a kő százszor különbre, mint volt régen. Nagy volt az öröm!

A diákra a király rábízta minden kulcsát, a bizalmába vette.

Kilencvenkilenc kulcsot adott néki azzal, hogy az utolsót ne használja. Senki nem léphetett az utolsó szobába, talán emberemlékezet óta.

Ő meg egyre azon gondolkodott, mi lehet ott, miféle nagy titok, s egyre a kulcslyukon volt a szeme. De csak három kádat látott benn.

Egyszer, amint ott talál leskelődni, látja, hogy három kisasszony épp fürödni készül. Ahogy a legkisebbet meglátta, nagy szerelemre lobbant. Attól kezdve mindig várta őket, s épp ott volt, mikor megérkeztek hattyúmadár képében. Berepültek az ablakon, kibújtak a hattyúruhából, s fürdés közben így beszéltek egymáshoz:

- Ha most valaki idejönne, s eldugná a ruhánkat, sose tudnánk elmenekülni!

„Na - gondolta a diák -, legközelebb el is dugom a legkisebb ruháját, s itt tartom magam mellett!”

³⁰ Kommendál: ajánl, javasol

Úgy is tett. A két idősebb kimenekült az ablakon, a legszebb meg ott maradt ruha nélkül. Nem is ellenkezett, rálett, hogy felöltözik menyasszonyi ruhába, s hozzámegy a diákhöz feleségül.

Örült mindenki, összehívták megint a hercegeket, grófokat, bárókat. Egyik úr a másik kezére adta a menyasszonyt, csodálkoztak, hogy olyan könnyeden táncol. A menyasszony meg azt felelte mindig, hogy az igazi ruhájában táncolt különben is!

Mivel nem tudták, miről beszél, mindenki kérlelte a vőlegényt, hozza elő az igazi ruháját.

Erre már a menyasszony is megijedt:

- Ide ne hozd, mert átok van énrajtam, ha magamra veszem, akárhogy szeretlek is, el kell hogy hagyjalak!

De a diák megint nem tudta megőrizni a titkot, engedett a hercegek, grófok, bárók kérésének. A menyasszony a táncosa kezén egyszer csak megrázkódott, hattyúvá változott, és kimenekült a nyitott ablakon.

Szaladt volna utána a diák, de a magasból szólt csak vissza néki:

- Magas hegyen magas vár van, magas vár tetején egy fényes csillag, oda gyere el, ha látni akarsz! Isten veled!

A lakodalmas nép csak szörnyülködött, ő meg feltette magában, hogy utánamegy.

Túl járt már hetedhét országon, a lova is kidöglött alóla, de még házat nem látott, csak sík földet. Onnan meg erdőbe jutott.

De most mintha látna egy kunyhót!

Na, hála isten, ott valakinek csak kell már lennie, aki útbaigazítja!

Beköszön a házba, s egy öregasszonyt talált benn. Kérdezgette, nem tudja-e, hol van magas hegyen magas vár, magas vár tetején fényes csillag.

- Én biz nem tudom, kedves gyermekem - feleli rá az öregasszony -, hacsak a fiam nem tudja.

- Ki a kelmed fia?

- Az én fiam a Nap. Egész nap oda van napszámban.

- Aztán mikor jön haza?

- Majd estére - mondja az öregasszony.

Nincs más hátra, meg kell várni az estét.

Akkor haza is ment a Nap, s kérdi tőle az anyja:

- Fiam, tudod-e, hol lehet magas hegyen magas vár, magas vár tetején egy fényes csillag? Mert ez a jó ember oda menne, s nem tudja, hol keresse.

- Azt csak az én bátyám ha tudja.

- Ki volna az? - kérdezi a diák.

- A Szél.

- De merre, hol lakik?

- Menj az úton, míg egy másik ilyen kunyhót nem találsz, mint a miénk - igazította útba a Nap.

Na, reggelre oda is ért, ott is talált egy öregasszonyt, köszönt, és azt is megkérdezte, nem tudja-e, hol van magas hegyen magas vár, magas vár tetején egy fényes csillag.

- Én bizony nem tudom, hacsak a fiam nem tudja, a Szél. Egész nap oda van napszámban, este jön csak haza.

Kérdik este a Széltől, hol van magas hegy tetején magas vár, magas vár tetején egy fényes csillag. Mondja a Szél:

- De hiszen ott voltam ma is, és holnap is oda megyek. Te meg, ha oda akarsz jutni, menj mindenütt a guruló tövisbokor után!

Jó sokáig gurult ám a tövisbokor, jó sokáig szaladt utána, egészen a hegyig. De az olyan magas volt, fel se látott rá, csak azt látta, hogy víz fogja körül. A túlsó oldalán talált egy vízimalmot.

Bement, hogy a molnártól tanácsot kérjen.

- Hát, atyafi - mondta neki a molnár -, oda maga nem jut fel, hacsak egy hordóba be nem fenekelem. Mindennap jön egy griffmadár le lisztért, abban a hordóban felküldöm a liszttel.

Azzal befenekelte a hordóba, s kigörgette a malom elé.

Délfelé ereszkedett le a griffmadár, karma közé kapta a hordót, vitte felfelé, de nehéz volt, lassan haladt. A kisasszonyok odafenn kiküldték a szolgát, nézze meg, jön-e a madár a hordóval, kellene már a liszt! A szolgát azzal ment be, hogy jön, de nagyon lassan, másból kell ebédet csinálni.

Nagy sokára aztán a griffmadár letette a hordót a palota elé, begörgették a pitvarba, és hozzákezdték ebédelni. Ebéd közben töltögették a bort.

- Isten éltesen bennünket!

De a legkisebb csak sóhajtozott:

- Jaj, édes tengerinádpálcás diákom, ha én ezt a poharat neked adhatnám!

- Itt vagyok, adhatod! - felelt rá a diák a hordóból.

Szaladnak ki az emberi beszédre, nézelődnek, de sehol senki. Bemennek, megint csak töltik a bort, megint ugyanúgy járnak!

Na, ekkor már ő is ütötte a hordót odabentről.

Kiütötték gyorsan a hordó fenekét, a lisztől szépen megtakarították a diákot, s befejezték végre a lakodalmat. Odafent maradtak a magas hegyen, boldogan élnek a tündérfeleséggel máig is, ha azóta meg nem haltak.

AZ ÉGIG ÉRŐ FA

Volt egyszer egy cigány meg két szegény ember. Elmentek az erdőre fáért. Ahogy az erdőn szedik a fát, arról beszélgetnek, ki mit kívánna, ha hazaér.

- Nem bánnám - azt mondja az egyik -, ha meleg cipó várna az asztalon, meg egy tál kolbász.

- Én egy tál túrós lepényt szeretnék az asztalon látni - így a másik. - Hát te, cigány, mit kívánnál?

- Még vagy tizenkét gyereket.

Mennek hazafelé a fával, mennek az első házába, ott az asztalon a meleg cipó meg a tál kolbász! Mennek a másik házába, az asztalon egy nagy tál túrós lepény! Megijed erre a cigány, szalad haza, annyi gyereke van, minden sarokba jut belőle, le se tudja tenni a kalapját tőlük.

Haj, a cigány elbúsulja magát, kimegy az udvarra, felnéz az égre.

- Az ördög vinne el, amiért ilyet kívántam!

Abban a pillanatban meg is markolta egy füstös ördög, s már vitte is, úgy elvitte, mint a forgószelet.

Ott maradt az asszony a sok gyerekkel, azt sem tudták, az apjuk hol lehet.

Nőttek, növekedtek a gyerekek, azt kérdi egyszer a legkisebb:

- Anyám, te! Volt nekünk apánk valamikor?

- Volt hát, de eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

- Anyánk - azt mondja a gyerek -, én megkeresem az apánkat, ha a világ végén lelném is, még az égbe is felmegyek utána!

Feltarisznyázott, ment, mendegélt, hetedhét országot, az egész világot bejárta, sehol sem találta az apját. Ahogy éppen egy erdőben szédeleg, lát egy borzasztó nagy fát. A töve leért a pokolba, a hegye fel az égbe. A cigánygyerek csináltatott magának egy fejszét, belevágott a fába, mászott felfelé.

Az ég kapuja pedig zárva volt, Szent Péter állt előtte.

Azt mondja Szent Péter a cigánygyereknek:

- Mit akarsz te itt?

- Keresem az apámat!

- Itt a mennyországban? Mit keresne a te apád a mennyországban, te?!

A gyerek meg fogta a kalapját, és behajította.

- Jaj - azt mondja -, engedjen be, csak a kalapomat hoznám ki!

- Na, eredj, de gyere is rögtön!

A cigánygyerek meg hajigálta beljebb-beljebb a kalapot, míg egy nagy térre nem hajította. A tér közepén egy gömbölyű karosszék, mellette tizenkét gyalogszék állt. A középső az Istené, a többi az angyaloké.

Kapja magát a cigánygyerek, beleül a karosszékbe, látja is onnan az egész világot, de az apját sehol.

Jön haza az Isten, meglátja a cigánygyereket.

- Hej, te gézengúz, hol jársz te itt? Ki engedett be? Még hová nem ültél?!

Zavarták kifelé, ő meg gondolta, hogyha nincs az apja sehol máshol, hát a pokolban csak ott kell hogy legyen! Lejött a fáról.

Nagy lyuk volt a fa tövében, azon lement a sötétségbe, hát volt is ott ördög meg ördög épp elég. Az apja fűtötte nekik a kályhát, s egy királykisasszony adogatta néki a fát, azt is odafentről hozhatták ide.

Kérdik az ördögök:

- Mi kell, cigánygyerek?

- Tudjátok meg, az apámért jöttem!

- Az apádat nem adjuk ki.

- Na, ha nem adjátok ki, a lyuk alá építetek egy templomot, se ki, se be nem tudtok járni tőle!

Ezzel elkezdett lépkedni erre-arra.

- Mit csinálsz?

- Mérem a templomnak a földet!

Megijedtek az ördögök, de nem tudták, hogy mit csináljanak, mert a királyuk nem volt otthon. Végül kiadták az apját, vigye!

- Viszem, de adjátok a királykisasszonyt is.

- Azt már nem adjuk!

- Nem?!

Fogott egy ásót, kezdett ásni.

- Mit csinálsz?

- Ásom a templom fundamentumát!³¹

Megijedtek az ördögök, és erre kiadták a királykisasszonyt is.

Hazamegy az ördögök királya, Plutó. Körülnéz.

- Hol a cigány meg a királykisasszony?

Mondják az ördögök, mi történt.

- Hej - mérgelődik az ördögök királya -, nem tud az a cigánygyerek templomot építeni! Menj utána, buzogányos fiam!

Az meg vitte a mázsás buzogányt, mint egy szál vesszőt, annál is könnyebben, s utolérte a cigánygyereket.

- Add vissza a királykisasszonyt, vagy mérkőzzünk meg!

³¹ Fundamentum: alap

- Jól van, mérkőzzünk! - egyezett bele a cigánygyerek. - Aki ezt a buzogányt magasabbra hajítja, azé lesz a királykisasszony.

- De ha én győzök, te csak az apádat viheted! Dobd fel a buzogányt!

- Előbb te dobod fel!

Na, az ördög meg is lódította a buzogányt, hogy a csillagokat súrolta felfelé, s mikor jött lefelé, zengett az ég.

A cigánygyerek meg se bírta mozdítani, csak fogta, vakarta a fejét, nézett fel az égre.

- Mi a baj?

- Te - mondja az ördögnek -, az én bátyám kovács az égben. Mit gondolsz, ha feldobom hozzá, hasznát veheti?

- Szent isten, csak fel ne hajítsd! Mi lesz velem buzogány nélkül?! - ijedt meg az ördög, s visszaszaladt. Ezek meg ballagtak tovább.

- Mi van veled, te? - kérdi Plutó a buzogányost.

- Fel akarta dobni az égbe a buzogányomat, de nem engedtem neki.

- Te, hát nem bírta volna az feldobni az égbe, azért járt a szája olyan nagyon.

Eredj te utánuk, ostoros!

Mázsás volt a nyele az ostornak, félmázsás volt a kötele. Mikor elérte a cigánygyereket az ördög, rákiabált:

- Állj meg, cigánygyerek! Add vissza a királykisasszonyt!

- Nem úgy van az, előbb fogadjunk!

- Na, mibe?

- Aki nagyobbat cserdít az ostorral, azé a királykisasszony. Kezdd!

Cserdített is olyat az ördög, hogy a föld megrendült.

A cigánygyerek meg abroncsokat szedett elő, kezdte megabroncsolni a fejét. Az ördög csak nézte.

- Mit csinálsz?

- Olyat kongatok, hogy akinek nincs a feje megabroncsolva, azé széthasad.

- Jaj - azt mondja -, akkor abroncsold meg az enyémet is!

Ráhúzta a fejére az abroncsot, és az ostornyéllel ütötte-vágta a fejét.

- Jaj - rimánkodik az ördög -, inkább vidd el a királykisasszonyt is, csak a fejem ne hasadjon széjjel!

Ez is visszament, ezt is jól becsapta.

- Na, menj te, fiam, vasvillás! - parancsolta Plutó.

Az is beéri őket.

- Add vissza a királykisasszonyt! - kiált rá a cigánygyerekre.

- Nem, az nem úgy van, előbb mérkőzzünk meg!

Sűrű kerítés volt mellettük. A cigánygyerek fogott egy vasnyársat, az ördög a kétágú villával szurkotta túlról a kerítést, de hát a villa mindig akadt, a nyárs meg ugyancsak szurkálta az ördög hasát.

- Vidd a királykisasszonyt! - jajgatta az ördög, és visszament a pokolba.

Erre azt mondja Plutó:

- Na, szabó, most már te menj utána a cigánygyereknek!

Utoléri a szabó, ráparancsol:

- Állj meg! Add ide a királykisasszonyt!

- Odaadom, de előbb fogadjunk! Aki hamarabb megvarr egy nadrágot, azé lesz a királykisasszony!

- Jól van.

Bementek egy házba. Az ördög olyan hosszú cérnát húzott a tűbe, hogy minden öltésnél ki kellett a cérnával ugornia az ablakon. Bement, kiugrott, bement, kiugrott. A cigánygyerek meg öltögette a cérnát szaporán, gyorsan megvarrta a nadrágot. A szabó is hazaiszkolt a pokolba.

Akkor utánuk küldte Plutó a kondást:

- Eredj te most, kondás fiam!

Megy a kondás, a nagy fa tövéénél érte utol őket, s épp ott legelt egy konda is.

- Fogadjunk! - mondja a cigány fiú. - Az enyém minden göndör farkú, a tiéd minden sima farkú malac. Amelyikünk többet hajt el, azé lesz a királykisasszony!

- Jól van, kezdjük el hajtani!

Az ördög megfog egy disznót, épp egyenes farkú, örül is, de hiába, mert csak három egyenes farkút lelt, azok voltak betegek, a többi mind kunkori farkú volt. A cigánygyerek mind elhajtotta a disznót, azt a három beteg, koszos malacot hagyta csak ott neki.

- Na - azt mondja az ördög -, legyen hát tiéd a királykisasszony.

Ezzel fel is értek a felső világra, vitték a palotába a királykisasszonyt. Lett nagy dínomdánom, a cigánygyereket ellátták pénzzel, egy kocsi aranyat kapott, hogy építsen palotát maguknak.

Máig is él a tömérdek rajkó apjával, anyjával, ha meg nem halt azóta.

A KIRÁLYFI, AZ ALMA ÉS AZ ARANYHAL

Volt egy királynak három fia. Házasulandó volt mind a három, elindultak hát együtt feleséget keresni.

Ahogy mentek, mendegéltek, egy erdőben rájuk esteledett. Azon gondolkodtak, hol tudnának megaludni éjszaka, mikor egy kunyhóra leltek. Nagyon öreg asszony lakott benne. Kelletlenül fogadta őket, de ahogy kezdtek szépen beszélni hozzá, még vacsorát is készített nekik: hamuban sült pogácsát. Aztán helyet készített nekik éjszakára, hogy majd reggel megmutatja, merre menjenek tovább. A segítsége nélkül úgysem jutnak ki ebből az erdőből.

Ugyan milyen erdő lehet ez?! Kezdték rosszat sejteni a királyfiak, nem is tudtak aludni egész éjjel, de reggel csak megették a pogácsát megint, s megköszönték az útbaigazítást.

Mindhárman kaptak egy-egy aranyalmát is. Lelkükre kötötte az öregasszony, hogy sehol máshol meg ne vágják, csak víz mellett, de hogy miért, nem mondta meg.

Átaljutottak rendesen az erdőn, mentek tovább, s mind azon gondolkodtak, mi lehet az almában. Szólt is a legidősebb:

- Nem hiszek én az efféle beszédnek, babonaság! Megvágom az almát!

De a középső kérlelte nagyon:

- Ne tedd, nehogy elveszítsük az utat! Előbb-utóbb lelünk vizet, s felvágthatod.

Mentek, így beszélgettek hármasan, s megint egy erdőig jutottak. Akkora volt, hogy kikerülni nem lehetett. Jól benn jártak, mikor megették a maradék pogácsát, s úgy megszomjaztak rá, hogy hárman háromfelé kezdtek vizet keresni.

A legkisebbnek volt legtöbb esze.

- Nem lehet, hogy hárman háromfelé induljunk, s elveszítsük egymást!

Együtt kell maradnunk!

De mielőtt bármit tehetett volna, a legidősebb kettévágta az almáját.

Abban a percben egy gyönyörű szép királykisasszony ugrott ki belőle, és így kiáltott:

- Adj vizet, mert szomjan halok!

Bánta már a királyfi, hogy ilyet tett. Nem tudott segíteni rajta, meghalt a szép királykisasszony. Eltemették, s szomorúan mentek tovább.

Fáradtak voltak, álmosak, a legöregebb vissza akart fordulni, de a középső sem bírta tovább, kettévágta az almát. Ugyanúgy járt, ahogy a másik, így hát ők elkészöntek az öccsüktől, visszafordultak, az meg ment tovább. Sajnálta a testvéreit, s eközben alig vette észre a patakot. Leült melléje, felvágta az almát, de aki kiugrott belőle, az volt ám a szépséges királylány!

- Adj vizet, mert szomjan halok! - kérte a királyfit.

Meg is itatta első szóra, s nézte, nem győzött betelni a látásával.

- Hát most mitévők legyünk, gyönyörűm, hogy vigyelek magammal?

Amennyit nekünk menni kell hazáig, azt te ki nem bírod! Csak van itt valahol valami város, hintót veszek, s azon viszlek haza. Addig itt ez a nagy lombos fa, felültetlek rá. Le ne jöjj, akárki hív, míg érted nem jövök!

Hamarosan talált is egy várost, a legszebb hintót vásárolta meg, s robogott vele a patakhoz.

De baj esett, mert amíg odajárt, egy cigányasszonyt vitt arra az útja. Lehajolt inni, s a patakban meglátta a királykisasszonyt. Előbb azt hitte, magát látja, s elkezdett csodálkozni, hogy milyen gyönyörű. De hamar rájött, hogy valaki mást lát. No, gondolta, akkor lecsalja onnét, s ő ül fel a helyébe. Sikerült is, amit akart, lecsalta, kikérdezte, és a patakba lökte.

Csakhogya királylány nem fulladt a vízbe, aranyhal lett belőle. A gonosz meg fenn ült a fán, várta a hintót a királyfival.

Kis idő múlva meg is érkezett, még hozzá olyan szép ruhát hozott, amilyen egy aranyalmából lett királykisasszonyhoz illik. Csupa selyem, csipke volt, csupa gyöngy! S felkiáltott a fára:

- Már itt vagyok! Nem jöttem-e soká?

- Jaj, dehogynem! Dehogynem! Azt gondoltam, meg is halok, úgy összeégetett a nap! Megcsúnyultam miattad!

A sok beszéd után leszállt a cigányasszony a fáról, felvette a gyöngyös ruhát, és robogtak hazafelé.

A királyfi két testvére közben már megnősült, s hogy meglátták a cigányasszonyt fenn a hintón, megnyugodtak. Ez sem szebb az övéknél. Nem irigykedtek az öccsükre, hogy tovább bírta türelemmel önáluk.

Járt a királyi udvarban egy nagyon vén favágó, aki nagy messziről hordta a fát. Egyszer favágás közben szomszjasan a patakra hajolt, meglátta az aranyhalat úszkálni. Megfogta, hazavitte, s örvendezve mutatta a feleségének.

- Nem találod ki, mit hoztam! Egy szép kis aranyhalat!

- Hiszen ez csakugyan szép - mondja a felesége. - Vétek nekünk megenni, adjuk a legkisebb királyfinak, a felesége biztos örül majd!

De mikor a cigányasszony meglátta a halat, rögtön gyanút fogott. Követelte, hogy tisztítsák meg, s ügyeljenek, nehogy egy pénze is elkallódjon! A nagy vigyázás mellett egy aranypénz mégis a királyfi ajtaja elé hullott, s másnap reggelre gyönyörű nagy fa nőtt ki belőle.

A cigányasszony rögtön tudta, hogy az a fa halpénzből termett, kérte az urát, hogy vágassa ki. Addig-addig, nem volt mit tenni, szólni kellett a favágónak.

Ahogy nagy fejcsóválva vágta kifelé, a nagy fa közepéből kiesett egy szép kis fafedő! Na, gondolja, jó lesz az asszonymnak a zsíroscsupor tetejére, úgylis akart rá egy fedőt.

- Nézd csak - azt mondja -, mit hoztam megint!

Rátették a zsíroscsupor tetejére.

- Nem jönnél ki velem az erdőre? - mondja másnap az öregember a feleségének. - Nagyon sok fát vágtam tegnap, segítenél összehordani.

Kiballagtak együtt az erdőre, s úgy elszaladt az idő, máris este lett, menni kellett haza. Ám amíg ők oda voltak, a kis fedő legurult a csupor tetejéről, visszaváltozott királykisasszonnyá, s hozzákezdett vacsorát készíteni. Mikor kész volt vele, megterítette az asztalt, s visszagurult a kemencére, a csupor tetejére.

Az öregek meg ámultak-bámultak, azt gondolták, tán az aranyhalért a királyfi felesége főzte a vacsorát. De hogy másnap, harmadnap is ugyanígy jártak, felmentek a palotába, s megköszönték a királyné szívességét. De nagyon elrestellték magukat, mert a cigányasszony rájuk pirított - még hogy ő főz vacsorát nekik!

Márpedig ők másra nem tudtak gondolni.

Másnap meg, ahogy mennek az erdőbe, azt mondja az öregasszony:

- Te apjuk, visszamegyek, hátha tetten érem, aki nekünk a vacsorát főzi!

Amikor aztán benyitja az ajtót, látja, hogy egy igen szép lány nyújtja a tésztát. Az öregasszony azt sem tudta, hová legyen a megrökönyödéstől.

- Kedves anyám, ugye, nem sejtette, ki főzi a vacsorát? Én voltam.

- Bárki légy, gyermekem, bármit is mondasz, azt sem tudom, hogy kerültél ide!

Aztán hogy estig hallgatta a lányt, s az öreg is hazajött közben, megtanácskozták, mint lehetne beszélni a királyfival, hogy a cigányasszony ne fogjon gyanút. Gondolták, legjobb lesz, ha csak azt mondják el a királyfinak, ami velük történt: egy kis fafedőből lányuk lett, de olyan szép, hogy csodájára járnak a szomszédok.

Na, gondolta a királyfi, ezt már ő is megnézi.

Hát amint belép, ott találja a szépséges szép királykisasszonyt, aki az almából kiugrott!

Hintóba ültette, és máris összehívta a tanácsosait, hogy döntsenek a cigányasszony dolgában, mert ő nem képes ránézni sem. Azok aztán csináltattak egy hordót, körös-körül szegekkel teliverték, abba ültették a cigányasszonyt. S miután befenekelték a hordót, belegörgették a patakba.

A palotában meg nagy lakodalmat csaptak, traktálták a népet, hetedhét országra szóló muzsika. Tán még most is szól, csak mi már nem halljuk.

A KISKAKAS MEG A KIRÁLYNÉ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kiskakas a világ végén.

Olyan szegény volt az istenadta, majd éhen veszett.

Gondolkodott nagyon, mitévő legyen, csak hogy nem jutott semmire a nagy gondolkodással. Kiment a szemétdombra, és kukorékolni kezdett.

Meghallotta ezt a királyné a palota ablakából, s lement a palota elé, hogy megnézzze, ki lehet. Látja, hogy egy szép kiskakas. Megörült neki, csalogatta, de a kiskakas nem nagyon igyekezett befelé. A végén aztán csak bement, s a királyné aranyból építtetett neki ólat, ezüstülőkével.

Ült is rajta egy napig.

Hanem másnap már kereste a szemétdombot, s hogy nem találta, nagyon szomorú lett. Olyan szomorú, hogy kukorékolni sem akart.

Megsajnálta nagyon a királyné, kiengedte az útra kapirgálni.

A kiskakas örömeben olyat kukorékol, hogy a palota tulipánjai egyszerre kinyíltak, aztán uccu, vesd el magad, szaladt minél messzebb a palotától egy másik világvégi szemétdombig.

A királyné sírt-rítt, de hogy kiríttta magát, elküldte a szolgát, keresse meg, hová lett. Ment a szolgát, rá is akadt a kiskakasra a szemétdombon, éppen nagyokat kukorékol, örült, hogy lehet kapirgálni. Csak hogy a szolgát addig csalogatta kukoricával, míg megfogta, s vitte vissza a palotába.

A királyné máris gyémántlajtorját csináltatott az ezüst helyébe, hogy még jobban kedvét keresse, de a kiskakas átrepült a kerítésen, szaladt újabb szemétdomb tetejére kapirgálni, kukorékolni.

Addig kukorékol, míg jött egy zivatar, s a villám agyoncsapta.

Ha a kiskakast a villám agyon nem csapta volna, az én mesém is tovább tartott volna.

TÜCSÖK

Volt egyszer egy szegény kis suszter. Tücsöknek hívták, és annyi gyereke volt, mint a rosta fenekén a lyuk, még eggyel több is.

Ej, gondolta szegény feje, mit csinál ő ennyi gyerekekkel, elmegy, elpusztítja magát!

Ahogymeg a suszter, mendégél hetedhét országon át, egy városba ér. Ott meg az van kiírva a várra, hogy egy tudóst hat véka aranyért felfogad a király.

No, gondolta, tudós még soha nem volt, de neki úgymint mindegy! Mondja a kapusnak, mi járatban volna, a királyhoz akar elszegődni.

- Szerencséd lesz, biztos fel is fogadnak, mert a királykisasszony gyémántköves aranygyűrűje elveszett. Ha kideríted, hol keressék, kíséretet is adnak a hat véka aranyhoz!

Vitte is egyből a király elé.

- Vigyázz, mit vállalsz! Ha a gyűrű mégsem lesz meg, nem vagy igazi tudós, a fejedet vétetem! - figyelmeztette a király a susztert.

- Felség, én a fejem nyugodtan kezedbe ajánlom, de amíg nem eszem, a gyűrű sem mutatkozik meg előttem!

- Rendben van - bólint a király. Bezárták egy nagy szobába, hogy enni hozzanak neki.

„Ej - gondolja -, megszámolom, hányféle itt az étel!”

Hozza is a levest a szobalány, ő meg rámondja:

- Egy!

Néz a szobalány, mert a gyűrűt hárman dugták el, és az egyik tényleg ő volt.

Szól a szakácsnénak.

- Majd én viszem a paprikást neki, hadd látom, tényleg tud-e a dolgról - mondja a szakácsné.

Tücsök meg számol tovább:

- Kettő!

Megijed a szakácsné is:

- Szent isten, csakugyan tudja!

Küldik az inast a tésztával, s az is mit hall:

- Három!

Tényleg mindent tud, nagy tudós, de hát ők most mit tegyenek? Bementek a suszterhoz, és megvallották:

- Tudós uram, mi loptuk el a gyűrűt a kisasszonyunktól.

- Fő, hogy bevallottátok - mondta Tücsök. - Hozzátok most ide a gyűrűt, a többi az én dolgom!

Futottak, ahogy bírtak érte, ő meg egy kis darab kenyérbe gyúrta, és a morzsával együtt kiszórta az ablakon a pulykáknak. A pulykák közt volt egy öreg kan pulyka, lenyelte a gyűrűt kenyerezetül. Ezzel rendben volt minden, a kis suszter tapsolt, hogy vigyék a király elé.

- Felséges atyám - azt mondja a királynak -, a gyűrűt a királykisasszony hagyta el séta közben, és egy kan pulyka nyelte le, annak a begyében keressék.

- Ha ez igaz - azt mondja a király -, a hat véka arannyal együtt katonákkal kísértetlek haza, de ha tévedtél, tudod, mi következik!

Meglett a gyűrű. És a király másnap kiméretett hat véka aranyat, hintóban, a saját katonáival kísértette haza.

Igen ám, de ahogy mennek hazafelé, egy tisztt leugrik a lováról, megáll pihenni.

A mezőn felfogott a markában egy tücsköt, s azt mondja neki:

- Na, tudós uram, mondja meg csak, mi van a kezemben!

Megijed a kis suszter. Most mi lesz? Mondja magának:

- Ej, Tücsök, most vagy ám bajban!

A tisztt elérte, ámul egy nagyot, kiengedi markából a tücsköt.

Így menekült meg.

Eddig a mese.

A NAGYGAZDA FIA

Mikor még kisgyerek voltam, apám elküldött a malomba. Befogtam hat ökröt, felraktam a zsákokat a szekérre, és ahogy hajtok, az ökrök megállnak vizelni. Annyit vizeltek, az egész utat elöntötték, nem tudtak továbbmenni. Kaptam-fogtam magam, a zsákokat leszedtem a szekérről, és az ökrök helyébe befogtam, azokat meg feltettem a zsákok helyére. Így jutottunk el aztán a malomba.

Amíg a molnár örölte a búzát, gondoltam, felmászok a malom előtt a fára eprezni. Ott eprezgetek, egyszer megcsúszik a lábam, beleestem a fa odvába. Nem baj, van otthon apámnak egy jó kis fejszéje, elszaladtam érte, kivágtam magam az odúból.

A molnár még mindig örölt, visszamásztam eprezni.

Akkor látom, hogy egy csapat sült seregély repül arra az ágra, ahol állok! Teleraktam a gatyám korcát velük, hogy majd hazaviszem őket, de azok ezt nem várták meg, ők vittek engem! Felrepültek velem!

Ott repültünk valami víz felett, ahol éppen asszonyok mostak. Ahogy megláttak, kiabálni kezdtek:

- Ó, Jézus, de nagy madár!

Én meg úgy értettem hogy: dobd le a gatyád!

Kioldottam a gatyamadzagot, a seregélyek kirepültek, én meg vízbe pottyantam. A farom két partja kicsapta az összes vizet, a vízzel együtt a rengeteg békát, a falubeliek szekérszámra hordták haza, mégsem fogyott. Arra jött egy cigánylegény, az úgy telerakta az ingét, mind elvitte egyszerre.

Eddig volt, mese volt.

A KIRÁLYFI MEG A VERES VITÉZ

Hol volt, hol nem volt, ott, ahol a világnak már nem messze a vége, volt egy ország, aztán ennek az országnak egy királya, a királynak meg volt egy fia. Csak felesége nem volt, mert amikor a fia született, a királyné meghalt. A királyfit dajkák nevelgették, mikor meg nagyobbacska lett, a vitézek közt csetlett-botlott, ezek aztán mindenféle nem neki való dologra tanítták.

Elég az hozzá, hogy már a király is belátta, ez nem lesz így jó. Rászánta magát, hogy újból megházasodik, anya nevelje a gyereket inkább.

A számítás jó volt, de szerencséje nem volt hozzá. A második asszony keményszívű mostoha lett, addig-addig, hogy a királyfit kitudta a palotából is.

A külső udvarban, az istálló meg a lovak körül forgolódott, s nagyon megkedvelt egy aranyszőrű csödört. Gondozni is maga gondozta, etette, itatta, aljazta, vakarta, kefélt, s az is nagyon szerette a gazdáját. Ha felült a nyergébe, szállt vele, mint a madár, de más emberfiát nem tűrt meg a hátán.

Hanem egyszer furcsa dolog történt.

A királyfi épp egyedül volt vele az ólban, és az aranyszőrű csödör megszólalt. A királyfinak szeme-szája elállt az ámulattól. Sose hallott olyat, hogy ló emberi nyelven szóljon.

- Ne félj, ne gondolj semmi rosszra, táltos ló vagyok, ki beszélni tud, ha bajban van a gazdám!

- Én, bajban?

- Úgy bizony - mondja az aranyszőrű csödör. - A mostohád az életedre tör. Ő magának akarja az országot az apád után. Nyergelj fel, fogd a legélesebb kardot, tegyél tarisznyát, töltsd meg a kulacsot, aztán induljunk! Addig megyünk, míg hozzád való feleséget nem találunk, aki szeret majd, és gondol veled.

Megfogadta a szavát a királyfi, felnyergelt a legaranyosabb szerszámmal, gondolta, lánykérőbe mennek, sárga nyereggel, daróctakaróval nem indulhatnak. Ő maga selyemingbe, gatyába öltözött, bársonymentébe, szűk bársonynadrágba, szattyántarisznyát, díszes kulacsot kötött fel a nyeregkapára. Csillogtak-villogtak a napsugárban, mikor a királyi vár kiskapuján kinyargaltak. Azért ott, hogy a mostoha nehogy meglássa őket.

Csak hogy az mindent észrevett. Kiadta a parancsot az ajtónálló vitézének, aki tette neki a szépet titokban, hogy nyargaljon a királyfi után, aztán ahol beéri, tegye el láb alól.

Igen ám, de az aranyszőrű csödör hol járt már akkor! Hetedhét országon, az Üveghegyen is túl!

Éppen egy nagy birodalom határához érkeztek. Eddig szépen sütött rájuk a nap, de itt koromsötét volt.

- Hej, kedves lovam, lámpást nem hoztunk, így meddig jutunk itt a vak éjszakában?

- Mindjárt látunk mi, kedves gazdám, várj csak. Kijebbnit nyitom a szemem egy kicsit!

Lett is olyan világosság körülöttük, mintha lámpást gyújtottak volna. No meg, gondolták, majd csak meg is virrad, de teltek-múltak a napok a sötétben.

Végre aztán, hogy egy városba értek, s a kulacsot meg kellett tölteni, megkérdezte a csaplárost, miféle átok ez a sötétség.

- Jó vitéz - mondta az -, te messziről jöhetsz, hogy hírért sem hallottad a bajunknak. Tán a Veres vitézt sem ismered, aki hatalmas és kegyetlen ember, gonoszsággal teli. Az a baj, hogy ez a Veres vitéz szemet vetett a királyunk egyetlen lányára, s hiába kéri, nem adják hozzá.

- Aztán nem akadt egy bátor sem, aki ezt a Veres vitézt kettészelve?

- Akadt bátor, és nem is egy, de nem tudnak hozzáférközni.

- Hogyhogy nem tudnak? - néz rá a királyfi.

- Úgy, hogy ő maga a rézmezőn, ezüstmezőn túl, az aranymező legszélén lakik, s mire addig eljutna valaki, a három csődör agyonrúgja.

De a királyfi csak csóválta a fejét.

- Merre esik innen a három mezeje? - tudakolta.

Jól szemügyre vette a csapláros, s azt mondta neki:

- Tán csak nem akarsz te is rátörni?

- De bizony!

- Nehogy megtedd, messziről jött vitéz, gyenge ifjú vagy, nagy kár lenne érted!

- Elpusztulni bizony én sem akarok, kedves bátyám, de a Veres vitézt kettébe hasítani annál inkább.

Addig-addig, hogy a csapláros megmutatta az utat a Veres vitéz mezőire felé.

A királyfi felpattant aranyszőrű táltosa nyergébe, s ott voltak egy szempillantás alatt. Alig álltak meg a rézmező szélén, a rézcsődör felkapta a fejét, nagyot nyerített, és a levegőbe szagolt. Ágaskodott, hogy egy ugrással ott teremjen a táltos mellett, és lovasával együtt agyonrúgja.

Igen ám, de nem sejtette, kikkel keveredett harcba, és nagyon elvétette a dolgot. A táltos mellé ugrott, s a királyfi lecsapta a rézcsődör fejét. Mindenki tudta már abban a percben, maga a Veres vitéz is, mi történt, mert a csillagok szépen kiragyogtak.

Ők meg átnyargaltak a rézmezőn, megálltak az ezüstmező szélén, ahol az ezüstcsődör legelészett. Azonnal tudta, hogy ezek ölték meg a társát.

„Se irgalom, se kegyelem - gondolta magában -, négy patkós patámmal az ezüstföldbe taposom őket!”

Csak hogy ő is elvétette a dolgot, s előbukkant a hold is.

Hogy a holdat meglátta a Veres vitéz, kevésen múlt, hogy a guta meg nem csapta. A királyfi meg átnyargalt az ezüstmezőn, s ott állt az aranymező szélén.

Nem sokat vártak, mert az aranycsődör nekiment, messziről nyerítette:

- Gyertek csak, hogy az aranyföldbe tapossalak benneteket!

De a táltos visszanyerített:

- Várj csak! Megéred még, hogy a te véred issza fel az aranyföld!

És alighogy elbántak vele, kisütött a nap.

Mi tagadás, a híres Veres vitéznek most inába szállt a bátorsága, és magára csukta hirtelen a várat. De a táltos beugratott az udvarba, s kénytelen volt kijönni egy nagy, hosszú karddal. Ott szelte ketté a nadrágja fenekéig a királyfi a saját udvarán.

- Na, ez már többet nem lesz ártalmára senkinek, kedves gazdám - húzódott el a Veres vitéz mellől a táltos -, de lássuk már a szép királykisasszonyt, akit megszabadítottál!

Nem érkeztek váratlanul, dehogy, tárt kapukkal fogadták, lakomával az idegen királyfit. A nép, a király máris megszerette. A királylány meg olyan szerelmes lett, bele is pusztul tán, ha nem veszi maga elé a nyeregbe, ha a lakodalomról még csak szó sem esik! De hát megszerette ő is, és örömmel vitte haza magával.

Úgy félúton lehettek, amikor azt látják, hogy egy lovas poroszkál velük szembe, igen ágrólszakadt kinézetű, mint aki már ki tudja, mióta kóborol.

- Nem látták errefelé a királyfit?

Erről jöttek rá, hogy senki más, mint a mostoha kedvenc katonája, csak már nagyon elgyötörte az út őt is meg a lovat is, madárijesztőnek se kellenének. Azt sem tudta, kivel beszél, az esze sem volt nagyon a helyén, mondták neki, csak egyenesen menjen, mindig az egyenes út visz legtovább!

A mostoha meg, hogy meglátta a táltost bejönni a várba, menekült kifelé a kiskapun. Máig menekül, hogyha közben be nem érte a katonáját, s kunyhót nem építettek maguknak valahol.

A király pedig örült a fiának, átadta neki a királyságát, s boldogan élnek talán még ma is.

A BOLOND SZERENCSEJE

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király. Egyetlen lánya volt, és azon tanakodott a feleségével, kihez is kéne adni. Kihirdette végül, hogy ahhoz adják, aki olyat tud hazudni, amit a király sem hisz el.

Ment is oda boldog, boldogtalan, de hiába hazudoztak, a király mind elhitte, mindre azt mondta:

- Nagy a világ, megeshetett ez is.

Meghallotta ezt két szegény legény, akik testvérek voltak, s ők is elindultak szerencsét próbálni, pedig az egyik okos volt, a másik meg bolond, amolyan félnótás szegény.

Útközben találtak egy lyukas serpenyőt, ez átlépte, amaz felvette. Aztán találtak egy fadugót is. A bolond felvette, hogy azzal majd bedugja a serpenyőt, s abban főzik a lakodalmi csigalevest.

Előbb a bátyja állt a király elé. Azt hazudta, hogy az ő apjának olyan óriási nagy szénaboglyája van, hogy mikor a kötelet átdobták rajta a villával, olyan sokáig volt a villa a levegőben, hogy egy madár fészket rakott rá, kiköltötte a fiókáit, és el is szálltak, mire a túloldalon leért.

A király végighallgatta, és azt mondta erre is:

- Nagy a világ, megeshetett ez is.

- Nahát, még ezt is elhitte! - nézett nagyot az okos legény.

Máris ment be a bolond. Nevették, kérdi tőle a király:

- Mit akarsz azzal a lyukas serpenyővel?

Azt mondja rá a bolond:

- Az igaz, hogy lyukas, de itt a dugó. Bedugjuk, s ebben főzzük a lakodalmi csigalevest.

Nevették, de nem bánta, mondta tovább:

- Legelőször a királykisasszonynak mondanék valamit!

- Mondjad, bolond, csak mondjad!

- Azt mondanám, hogy az apja itt a legnagyobb tolvaj, és ő maga is megéri a pénzét!

- Hazudsz, ez már biz isten nem igaz! - kiáltott rá mérgesen a király.

- Na, ha nem igaz, akkor máris menyasszony a lánya, főzhetjük a csigalevest!

A király meg mást már nem tehetett, beleegyezett a házasságba, s boldogan élnek mind, ha meg nem haltak.

Tetejélen színben van egy rozsdás fejsze, aki mesém nem hiszi, az faragjon véle!

CIGÁNYFURFANG

Az egyszeri cigány elszegődött dolgozni a maga kenyérére. De nagyon lapos tarisznyával ment ki a mezőre. Nem is nagyon ártott a dolognak.

Mikor eljött a dél, a gazda tüzet rakott a bogrács alá, szalonnát aprított bele, s hozzáfogott a főzéshez, a cigány meg csak nézte, nyelte a nyálát. Egyszer csak észrevette a gazda tarisznyáját a szekéren, kicsent egy darab szalonnát belőle.

Meglátja a gazda, rákiált:

- Hé, more, az áldóját! Hiszen te a magad kenyérére szegődtél!

- Az ám - mondja a cigány -, de nem a magam szalonnájára!

A gazda hagyta, hadd lakjon jól. Hanem aztán megkérdezte tőle:

- Hát aztán hogy is hívnak téged?

- Engem úgy hívnak, hogy: ha jóllaktál, hazafelé! Gazduramat hogy hívják?

- Engem meg úgy, hogy: utána az esztekével!³²

A cigány megcsóválta a fejét.

- Jaj, nagyon összeillik a nevünk!

Nem is mert megszökni.

A másik cigány meg elment a templomba.

Úgy gondolta, hogy ő bizony nem húzódik hátra az oszlopok mögé, hanem középre ül, mert látni akar mindent. Így aztán beült nagy begyesen a bíró székébe.

Amint a bíró is benyitja a templomajtót, látja, hogy ott ül a cigány az ő helyén. Mit csináljon most? Bemenjen, és ott egyezkedjen vele?

Nem ment be, hanem az ajtónyílásból intett az ujjával neki, hogy menjen ki.

A cigány észrevette, de csak intett a fejével, hogy nem megy.

Mit volt mit tenni, kinn maradt a bíró, de mikor a cigány előkerült, felelősségre vonta:

- Nem tudod te, hogy mikor én így intek az ujjammal, az azt jelenti, hogy gyere ki?

- Hát bíró uram nem tudja, hogy amikor én így intek a fejemmel, az azt jelenti, hogy nem megyek?

³² Eszteke: vasvégű bot a jószág ösztönzésére (ösztöke)

A NAGY FA

Egyszer volt egy király. Annak az udvarán volt egy fa, de olyan magas, hogy a gyümölcsét még sosem látta. Kihirdette, hogy ha valaki hozna le belőle, neki adná a lányát feleségül.

Jelentkezett máris egy ácsfiú.

Adtak neki egyheti élelmet meg két fejszét, ő meg elindult fel a fára.

Mikor elérte az első gallyat, talált rajta egy falut, a szélső házban egy hetvenhét éves embert. Kérdi tőle:

- Mi járatban vagy?

Elmondja az ácsfiú, hogy gyümölcsöt akar szedni.

- Pihenj meg éjszakára, majd reggel továbbindulsz.

Úgy is lett. Megint kapott egyheti élelmet, mehetett felfelé.

Egy hét múlva elért egy másik gallyat, azon város volt, és a szélső házban lakott a hetvenhét éves öregember apja. Az is kérdi tőle:

- Mi járatban vagy?

Elmondja neki is, hogy gyümölcsöt akar vinni, s az azt mondja:

- Eredj be a város legközepébe, ott lakik a lányom, az majd ad neked gyümölcsöt.

De az asszony is csak azt mondta:

- Pihenj meg, jó korán felkelünk, s adok.

Reggel meg így szólt:

- Én most elmegyek a lányommal a templomba. Itt van tizenhárom szoba kulcsa, tizenkettőt addig takaríts ki. De a tizenharmadikat ki ne nyisd, akármilyen szépen kérlelnék is bentről!

Úgy is lett, az asszony a lányával el is ment a templomba, ő meg hozzáfogott takarítani. De a tizenharmadik szobából olyan szépen rimázkodtak, hogy „eresszél ki, meglásd, megszolgá-lom”, megszánta a síró-rívó valakit, és kinyitotta az ajtót.

De a tizenkét fejű sárkány volt odabenn, s mikor jött haza az asszony a templomból, a lányát ellopta mellőle.

Haragudott nagyon az asszony, mondta az ácsfiúnak, míg a lányát elő nem keríti, nem ad neki gyümölcsöt.

- Jól figyelj! Van kinn a mezőn három csapat ménesem, egy arany, egy ezüst, egy pedig közönséges. Amelyik lovat akarod, azt fogod ki belőle, de hazahozd a lányomat!

Ki is ment az ácsfiú, választott a közönséges ménesből lovat, vágatott rajta a sárkány után.

A lányt a sárkány kertjében találta.

- Gyere, viszlek haza, mert érted jöttem! - mondta neki.

- Nem ér az semmit - feleli a lány -, úgyis utolérnek!

S csakugyan, mikor felültek a ló hátára, a sárkány lova ordítani kezdett.

Jön ki a sárkány.

- Hogy a kutyák egyék meg a húsd! Hollók igyák meg a véred! Nincs mit egyél, nincs mit igyál, hogy így ordítosz?!

- Van mit egyek, van mit igyak, de viszik a szép gazdasszonyomat!

- Ha még egy mázsa liszt pogácsáját megeszem, utolérjük?

- Utol! - mondja a ló.

- Ha még egy mázsa dohányt elpipálok, utolérjük?

- Utol!

Ezeket mind megcselekedte, felült a lóra, az meg ugrott egyet, s utol is érte őket.

Azt mondja a sárkány az ácsfiúnak:

- Még egyszer ezt megteheted vélem, de harmadszor vége az életednek!

Az meg nagy szomorúan eleresztette a lovat, fogott másikat az ezüstménesből, vágatott vissza a sárkány kertjéhez.

Mondja a lánynak:

- Érted jöttem!

- Hasztalan, úgyis utolérnek!

- Csak nem érnek, ez már futósabb ló!

Aztán, hogy elindultak, a sárkány lova máris lármázni kezdett.

Jön ki a sárkány.

- Kutyák egyék meg a húsd! Hollók igyák meg a véred! Nincs mit egyél, nincs mit igyál?!

- Van mit egyek, van mit igyak, de viszik a szép gazdasszonyomat!

- Ha még két mázsa liszt pogácsáját megeszem, utolérjük?

- Utol!

- Ha még két mázsa dohányt elpipálok, utolérjük?

- Utol!

Mikor ezekkel végzett, akkor ült csak fel a lovára, s alig ugrott kettőt a ló, utolérte őket. Mondja a sárkány:

- Harmadszor megfoglak, vége az életednek!

Az ácsfiú nagy szomorúan állt a mezőn, és az aranyménesből kifogta a legfutósabb lovat.

Harmadszor is felültette a lányt a lóra, s elvágatott vele.

El sem indultak, máris rákezdte a sárkány lova az ordítást.

Jön ki a sárkány.

- Kutyák egyék meg a húsd! Hollók igyák meg a véred! Nincs mit egyél, nincs mit igyál?!

- Van mit egyek, van mit igyak, de viszik a szép gazdasszonyomat!

- Ha még három mázsa liszt pogácsáját megeszem, utolérjük?

- Utol!

- Ha még három mázsa dohányt elpipálok, utolérjük?

- Utol!

Mikor ezeket mind megcselekedte, felült a lovára, az meg alig ugrott hármat, utolérte őket.

- Na, te ácsfiú, megfogtalak, látod, harmadszor is! De mert te engedél ki, nem bánthalak. Többé a szemem elé ne kerülj!

Az ácsfiú meg szomorúan elengedte az aranylovát, gyalogosan ballagott tovább.

Éppen egy erdőn ment keresztül, s észrevett egy kis egeret, aki nagy-nagy kétségbeesve ott szaladgált, nem lelte az egerlyukat.

Az ácsfiú megfogta, odavitte.

Azt mondja a kis egér erre:

- Na, te szegény fiú, amiért jót tettél velem, húzzál ki három szál szőrt a bundámból, kösd a zsebkendőd sarkába. Aztán ha te is nagy bajban leszel, dörzsöld meg, és én is a segítségére sietek!

„Ugyan mit tud nekem egy kis egér segíteni?” - gondolta a fiú, de a három szál szőrt mégis kihúzta az egér bundájából, és belekötötte a zsebkendője sarkába.

Megy tovább, hallja, hogy nagyon ordít egy farkas. Törbe esett, azt kéri, szabadítsa ki onnan.

Ahogy kiszabadította, azt mondja neki a farkas:

- Mivel te jót tettél velem, húzzál ki három szál szőrt a bundámból, kösd a zsebkendőd sarkába! És ha te kerülsz bajba, dörzsöld meg, akkor majd én segítek!

„Ugyan mit tudsz nekem segíteni?” - gondolta az ácsfiú, de azért kihúzta a három szál szőrt a farkas bundájából, s belekötötte a zsebkendője sarkába.

Tovább vándorolt az erdőben, és látja, hogy egy holló két ág közé szorult, onnan rimánkodik:

- Szabadíts ki!

Kiszabadította, s azt mondja a holló neki:

- Húzzál ki három szál tollat a szárnyamból, kösd a zsebkendődbe, és ha bajba jutsz, dörzsöld meg, én majd megsegítlek!

Így ért el egy öregasszony házához.

- Mi járatban vagy? - kérdi az öregasszony.

- Beállanék cselédnek.

- Jól van, én felfogadlak, de nálam három nap az esztendő. Ha azt kitöltöd, annyit fizetek, amennyit kérsz, ám ha nem sikerül, madárrá változtatlak! Itt van ebben a kalitkában kilenc madár, ezek mind emberek voltak, akik nem töltötték ki az esztendőt. Pedig nincsen nálam sok dolog. Van három lovam, azokat kell kivinni legeltetni.

Másnap az öregasszony sült hamuban pogácsát, s álomport tett bele. Ő meg vitte a három lovat legeltetni, nem is sejtette, hogy az öregasszony lányai. Levette a kötőféket róluk, széteresztette őket a mezőn, aztán mikor megette a pogácsát, szépen elaludt tőle. Sehol nem voltak a lovak, mikor este felébredt! Kereste, nem találta őket, eszébe jutott az egér, megdörzsölte a szőrét. Ott termett azon nyomban.

- Mi bajod van, te szegény fiú? Tán a lovakat keresed? Sose búsulj! Az egerlyukból kizavarok három kis egeret, s ahogy jönnek kifelé, vedd a fejükre sorban a kötőféket!

Úgy is lett. Az eger beszaladt a lyukba, hallatszott a föld alól valami dübörgés, jöttek is az egerek sorban kifelé. A fiú fejükre vetette a kötőféket, s máris visszaváltoztak lóvá! Akkor aztán nagy büszkén ráült a legöregebbre, úgy ment velük haza.

- Na, öreganyám! Itt vannak a lovai!

- Derék fiú vagy, eredj be vacsorázni!

Ő meg elővette az ostort, s jól megverte a lovakat.

- Kutyák! Megszerettétek a lovászt. Azért nem szöktetek meg tőle.

- Jaj, dehogyis, öreganyám, csakhogy többet tud, mint maga!

Másnap megint süttött pogácsát hamuban, még több álomport tett bele. De hogy este megverte a lovakat, s a legidősebb épp hasas volt, elvetélt reggelre.

- Temesd el a csikót a dudvában, aztán mehettek! - mondta a fiúnak a vénasszony.

Mikor ezzel végzett, a mezőn szétengedte a lovakat, megette a pogácsát, s hiába igyekezett fennmaradni, csak elaludt. Későre járt, mikor felébredt, és a lovakat kezdte keresni. Eszébe jutott a farkas, megdörzsölte a szőrét, és az máris ott termett előtte.

- Na, te szegény fiú! A lovakat keresed? Sose búsulj! Látod azt a nagy csapat birkát ott? A közepében három magyar birka van, közéjük megyek, kiugratom őket, te meg a kötőféket tedd gyorsan a fejükre!

Úgy is lett, a birkák visszaváltoztak lóvá, ő meg felült a legöregebbre, vitte nagy büszkén őket hazafelé.

- Itt vannak a lovai, öreganyám!

- Derék fiú vagy, eredj be a házba, edd meg a vacsorát!

Ő meg megint megverte a lányokat, szidta őket:

- Kutyák, megszerettétek a lovászt!

- Jaj, dehogyis, de többet tud, mint öreganyám!

Harmadik nap estig megint elvesztek a lovak, de a legény már nem is kereste őket, megdörzsölte a holló tollát, s az is ott termett menten.

- Na, te szegény fiú! A lovakat keresed, ugye? Sose búsulj, megvannak azok! Látod az égen azt a három csillagot? Majd én felszállok, s lerúgom őket, te csak a kötőféket vedd rájuk, mind elváltozik! Az öregasszonynak meg azt mondd, nem kérsz egyebet a három napért, csak a döglött csikót a dudvából. Bármit is mond, ne hagyj neki békét, s azt se engedd, hogy a csikót megsimítsa, inkább üss a kezére!

Úgy lett, ahogy a holló mondta.

Vállára vette a csikót, és vitte, amíg a vállán egyre nehezebb lett. Egyszer aztán már nem bírta tovább, lehajította. A csikó megrázkódott, hatlábú táltos lett belőle. Azt mondja neki emberi szóval:

- Eddig te hoztál, most már ülj a hátamra, én viszlek tovább. Viszlek a sárkány kertjébe, s elhozzuk tőle a lányt!

Mikor odaértek, a sárkány épp aludt, a lány meg a kertben szomorkodott. Mondja neki az ácslegény:

- Gyere, most már hazaviszlek innen!

- Maradjunk, úgyis utolérnek.

De csak felültek a ló hátára, a sárkány lova meg rúgkapált, ordított utánuk.

- Kutyák egyék meg a húsd! Hollók igyák meg a véred! Nincs mit egyél, nincs mit igyál?! - ébredt fel a sárkány.

- Van mit egyek, van mit igyak, de viszik a szép gazdasszonyomat!

- Ha még négy mázsa liszt pogácsáját megeszem, utolérjük?

- Utol, ha megszakadok is!

- Ha még négy mázsa dohányt elpipálok, utolérjük?

- Utol, ha megszakadok is!

Erre már csak felült a lóra, vágatni kezdtek. Vágtatás közben a sárkány lova nyerített egyet, a hatlábú táltos visszanyerített s megállt.

- Miről beszélgettek? - kérdi az ácsfiú.

- Azt mondtam neki, hogy vesse le a sárkányt. Azóta már agyon is rúgta.

Nyolc lába volt a sárkány lovának, hamar beérte őket. Az ácsfiú átült rá, és vitte haza a lányt.

- Megjöttünk, néném.

- Derék fiú vagy, most pihenj meg, holnap adok gyümölcsöt.

Kapott is almát, körtét meg barackot. Felét mindjárt egy kendőbe kötötte, s ledobta a királynak üzenetképpen.

Épp arra járt egy királyfi, megtalálta, vitte a királynak, hogy itt a gyümölcs, adja hozzá a lányát!

Javában állt a lakodalom, mikor az ácsfiú a két táltossal meg a fejszével visszatért a fáról.

Mindjárt rájött ám a gazemberségre!

- Milyen volt a fa tetején? - kérdi ott a násznép előtt a vőlegényt, de az nem tudott semmit válaszolni.

Ő aztán elmesélte, milyen harcokat vívott a sárkánnyal, mutatta a gyümölcsöt is. Na, felbőszült erre a király, és a csalót ló farkára köttette, úgy húzatta végig a városon. A lányát meg az ácsfiúnak adta. A hatlábú táltos a lányáé lett, a nyolclábú meg a vejéé, úgy éltek tovább.

A VILÁG LEGSZEBB ASSZONYA

Azon a földön, ahol valamikor Ádám és Éva élt, ott, ahol a tehenek még vadon élnek, ott élt egy gyönyörű szép leány. Ugyanazon országban élt egy királyfi is, akit ugyancsak nógatott az apja, hogy miért nem nősül már meg.

Végül megunt a sok nógatást a királyfi, és elhatározta, hogy feleségül veszi a világ legszebb lányát.

El is indult hetvenhét barátja hetvenhétfelé, sok szépséges leányzót láttak, de olyan szépet egyet sem, mint az Ádám-Éva földjén élő leány. El is ment ő háztűznézőbe hozzá, és mikor meglátta a világ legszebb lányát, menten kiverte a szerelem hidege tőle. Az is igaz, hogy a leány is beleszeretett a királyfiba, úgyhogy mindjárt csaptak a palotában olyan lakodalmat, amelyet azóta sem látott a világ.

Hanem a palota mellett állott egy földkunyó is, s abban egy vén boszorkány lakott, aki minden titkát tudta a világszép asszonynak, s lakodalom után is elment a királyné hozzá látogatóba. A vénasszony csak ámult-bámult, mert a sok selyemben, bársonyban százszor szebb volt, mint eddig. Dicsérte is három álló óra hosszáig, hanem aztán egy jó nagyot sóhajtott és elhallgatott.

A szép királyné meg kérlelni kezdte, mondaná el, miért hallgat olyan nagyon.

- Hát csak azért, drága úrnőm, mert tudom, hogy ha sokáig együtt éltek az uraddal, úgy nem te leszel végül a világ legszebb asszonya.

- Hogyan? - hüledezett e szóra a királyné.

- Hát csak úgy, hogy ha lányod talál születni, az bizony ezerszer is szebb lesz, mint te vagy. Ezért hallgattam én el.

- Ó, néném, neked igazad van! - gondolt a királyné is a dologba. - Mit tanácsolsz? Én mindent megteszek, csak maradjak a világ legszebb asszonya!

- Tudod mit? Adok neked egy kenőcsöt, ezzel kend be a szádat! De vigyázz, mert méreg van benne! És ha az urad megcsókol, ettől halálnak halálával fog meghalni.

Meg se borzadt az ifjú királyné, hanem követte a gonosz vén boszorkány tanácsát, és bizony özvegy lett belőle. Mikor aztán maga maradt, megfogadta, hogy soha senkihez nem megy férjhez többé.

De hiába.

Teltek-múltak a hetek, hónapok, amikor észreveszi ám, hogy ketten vannak! Fut ijedten a boszorkányhoz menten, hogy mitévő legyen.

A vén boszorka meg adott egy tükört neki, és azt mondta, hogy kérdezze a tükörtől, ki a legszebb a világon. És ha azt mondja a tükör, hogy van más, aki szebb, az csak a születendő gyereke lehet. Akkor máris szóljon neki, és ő elteszi láb alól.

Alig ért haza a tükörrel a királyné, máris kérdezgette:

- Ki a legszebb a világon?

A tükör pedig azt felelte rá:

- Nincs nálad szebb, csakhogy lesz nemsokára, aki tenálad is százszor különb.

Hej, szaladt a boszorkányhoz panaszkodni.

- Semmi baj! - mondta a vén boszorka. - Szülessen meg, aztán eltesszük láb alól!

Telt az idő, a világszép királyné lebetegedett, s olyan gyönyörű szép kislányt hozott a világra, amilyen se azelőtt, se azóta nem volt soha. Mondta is a tükör:

- Szép vagy, úrnőm, nagyon szép, de a kislányod ezerszer szebb nálad.

Vitte is rögtön a vén banyához. Az meg csak elcsodálkozott a szépséges gyermekén.

- No, most nézz ide! - mondta, s azzal a pólyás gyerek szemébe köpött. - Ez a leányka hamarosan olyan ocsmány lesz, hogy magad sem ismerd rá!

De azt várhatták, hogy ocsmány legyen, mivel még szebb lett. S ezt látva a királyné megennyhült, s mégis megkegyelmezett egyetlen gyermekének. De ahogy végre felcseperedett, nem bírta tovább látni, milyen szép. Oda is adta a vénasszonynak, hogy vigye, égesse el, amott az erdő!

Boldogan ment a kislány, mert azt hitte, gombát szedni indultak az erdőbe, hanem mikor meglátta, hogy a boszorka meggyújt egy szénakazlat, és bele akarja rángatni őt a tűzbe, akkor már kiabált!

Meghallották ezt a zsványok, kiszedték a vénasszony kezéből az ijedtségtől félholt kisleányt, és elvitték magukkal. Alig tudták életre kelteni. Mikor végre felébredt, takaros, tiszta kis házban találta magát, a zsványok ott álltak körülötte, nagy suttogva a szépségét dicsérték.

- Hol vagytok? - kérdezte.

- Ne félj semmit, szép leány. Itt vagy a legjobb helyen a világon. Ne félj, itt senki nem mer bántani, s ha akarod, itt is maradsz velünk.

- Maradok bizony. Otthon engem úgysem szeret senki, itt legalább gondoskodom majd rólatok.

- Azt már a világért sem, szép leányzó! Szerzünk mi, hogyha kell, cselédeket! Te a házunk ékessége leszel, hogy örüljön mindenki, aki rád néz!

Eközben meg a világszép királyné ugyancsak elunta magát. Unalmában elővette a tükör, és megkérdezte tőle:

- Ki a legszebb a világon?

- Szép vagy, úrnőm, nagyon szép - válaszolt a tükör -, de a leányod bizony ezerszer szebb!

Hű, de mérges lett erre a szép asszony! Ment is a boszorkányhoz számon kérni, hogy miért él a leány.

- Egy kis baj történt, de csak bízd rám! - motyogta a boszorka. - Van egy tervem, nem menekül a kezemből ezúttal!

Átváltozott, és máris útnak indult daliás kereskedő képében, hogy meglelje a leányt, és elveszejtse. De biz a szíve elfacsarodott mégis, mikor meglátta. Ilyen szépet nem szülnék másikat! Azt is látta, hogy királylány módjára sétálgat a virágok közt, és gyűrűk csillognak minden ujján, s éppen abban gyönyörködik. Odament hozzá, s megcsókolta a ruhája szélét, engedelmet kért, hogy olyan gyűrűt húzhasson az ujjára, amelyik minden betegségtől megvédi. Mit sem sejtett a leány, hagyta, hogy felhúzza ujjára a gyűrűt. És amikor beért a házba, összeesett, nyomban meg is halt.

Délfelé szállingóztak haza a zsványok, majd kővé váltak, amikor meglátták a halott leányt. A cselédek szidták össze, miért nem vigyáztak rá eléggé. Majd meg tanakodni kezdtek, hogyan lehetne, hogy ezután is láthassák, s a végén szereztek egy üvegekoporsót neki.

A cselédség meg öltözteti sírva, s a gyűrűket egy pillanatra lehúzzák a kezéről, hát a leány mosolyogva felül, s azt mondja:

- Ejnye, de elaludtam! Olyan furcsát álmodtam, mintha meghaltam volna!

Felderül a képük! Tódulnak vissza a zsványok is, elhajítják a gyűrűket, s olyan vidámságot rendeznek, csak úgy porzik!

Másnap megparancsolják ám a cselédeknek, hogy vigyázzanak, de jobban, mint eddig! Idegent még a közelébe sem engedhetnek, mert így lesz meg úgy lesz!

Vigyázhattak ám azok, újra előjött a banya jóképű cselédlánynak öltözve, pirosan, mert a tükör megint azt válaszolta a királynénak, amit máskor szokott:

- Szép vagy, nagyon szép, asszonyom, de a leányod ezerszer szebb tenálad!

Ezért aztán újra elzavarta a királyné, hogy most már csináljon valamit.

A cselédek meg elhitték neki, a zsványok fogadták fel őt is, hogy örökké a lány mellett legyen.

- Megyek is, aztán máris felöltöztetem a kisasszonyunkat! - jelentette ki, s ezzel sarkon fordult.

A leány is hitte minden szavát, hagyta, hogy öltöztesse, s annak rendje-módja szerint hozzáfogott a fésüléséhez is. És mintha csak ügyetlen volna, megszúrta egy hajtűvel, ott is hagyta a hajtűt a hajában, és kiment. A királyleány meg csak egyet kiáltott, s meghalt ülve a széken.

Megijedtek a házban a cselédek, kezdtek már gyanakodni, de hiába kutakodtak az új cseléd után, az már túl járt az erdőn.

Este megjönnek a zsványok, látják a szép leányt az üvegekoporsóban, elfacsarodik a szívük, s viszik koporsóstul a kedvenc virágai közé.

Éppen jött fel a hold, és rávilágolt az üvegekoporsóra. Olyan szép volt a halott leány benne, hogy ahhoz fogható a világon sincs!

A szomszéd ország királyfija éppen arrafelé vadászott, látja, hogy valami igen fénylik ott a virágok közt. Kíváncsi lesz, közel megy, és belenéz az üvegekoporsóba.

- Uramisten! Hogy ez micsoda szép leány!

Egyetlen pillantás elég volt arra, hogy a királyfi beleszeressen.

- Ha halott is, én elviszem magammal! És ha sikerül feltámasztanom, elveszem feleségül - sóhajtotta.

Jócskán hajnalodott már, amikor hazajutott vele a palotába. Köpenye alatt vitte fel szobájába az üvegekoporsót. Ott sírt felette reggelig, könyörgött Istenhez, hogy támassza fel, de a szép leány bizony halott maradt. Így ment ez hosszú ideig. Egyszer aztán a szomszéd, verekedős természetű király hadat üzent az apjának.

- Fiam, én már öreg vagyok, tenéked kell menned helyettem a háborúba - mondta a vén király.

Búsult is a királyfi, hogy ott kell hagyni a halott kedvesét, de hát mit volt mit tenni, elbúcsúzott mindenkitől, a koporsótól is, szóltak a kürtök, menni kellett.

Alig tűnt el a had, a három húga belopózott a bátyjuk szobájába. Feltűnt nekik, hogy mindig szomorú, s ki akarták deríteni, miért. Fel is dúltak mindent, és a függöny mögött megtalálták az üvegkoporsót. Hej, csodálkoztak a halott nagy szépségén! De csudamód nem is irtóztak tőle, kivették szépen az üvegkoporsóból, s mint egy bábuval, játszottak vele. Aztán addig fésülgették a haját, hogy a fésű beleakadt a hajtűbe, kihúzták vele, hát csodák csodája, felébredt a halott leány!

Lett nagy öröm erre a palotában, az öreg király is azt mondta, hogy ha már ilyen szerencsésen fordult ez a dolog, menyéül fogadja a szép leányt.

Megjött a királyfi is győztesen, de amikor meglátta elevennek holt kedvesét a palota lépcsőjén, nem érdekelte már a győzelem! Hívták a papot, hozták a menyasszonyi fátyolt, s még aznap olyan lakodalmat ültek mindannyian, hogy azóta sincs vége.

HUNCUT A BÍRÓ

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy huncut bíró. Volt több is, de én csak ennek a történetét tudom, s mindét úgysem győzném elsorolni.

De ez a huncutok közt is huncut volt. Cselédséget nem tartott, hogy ne kelljen fizetni nekik, s ha valami munka akadt, kihajtotta rá a falu népét. Sosem fizetett egyebet, mint hat napra a hetediket. Még azt sem mindig, volt, hogy vasárnap is dolgoztatott. Ha meg valaki ellenkezett, deresre húzatta.

Egyszer is az történt, hogy kivitte a falu népét almát szedni.

Óriási nagy kertje volt, tele almáival, nem ám egy-két sor, hanem egész erdő. És még azt is kidoboltatta, hogy mindenki hozzon tarisznyát magával, mindenki a maga kenyerén dolgozik, ő senkit fel nem hizlal!

Ismerték már a faluban, milyen „jó ember”, mégis úgy gondolták, esznek almát, ha megéheznek, nyomtató lónak sem kötik be a száját. Senki nem vitt tarisznyát.

Igen ám, de annyi volt a pallér, kisbíró, mint a kutyában a bolha, nem lehetett azoktól almába harapni, pedig hegyeket hordtak össze belőle a kert végében.

„Megállj - gondolták az almaszedők -, ha nem hagysz enni, eldugunk belőle!”

Így aztán a legények bokában elkötötték a gatyaszárat, megrakták a szép piros almából rendesen. A lányok meg az ing derekát rakták meg. Mikor aztán rájuk esteledett, s nem volt holdvilág, hogy dolgozhattak volna, odaállt a kertkapuba a bíró megvizitálni³³ őket. De hát nem látott almát náluk.

Majd az egyik lányt, ahogy jól megnézi, felakad a szeme.

- Hát te?! A mindenségit a világnak, hisz te állapotos vagy! Micsoda szégyen! Feküdj csak végig a deresen! Hé, te! Csapjatok rá huszonötöt!

Erre a többi lány is meggondolta a dolgot, eldobálta az almát.

Épp egy legény következett. Azt is nézi a bíró.

- Hát te?! Mindig panaszkodtok, hogy nincs kenyér, kevés a kereset! Mégis olyan dalmahodott³⁴ vagy majdnem, mint én! A lábad beillenék oszlopnak a tornácomra, a farod egész saroglyára való! Elfér rajta a mogyoróvessző! Hé, verjete rá vagy ötvenet!

Így aztán a legények is eldobálták az almát.

Hanem most már azt mondta a falu, hogy csak sok, ami sok! Nem szenvedik szó nélkül a bíró gazemberségét, panaszt tesznek ellene. A megbotozott leány meg a legény menjen a főispán elé!

Hallgatja őket a főispán, csóválja a fejét, jól néz ki, ha ezt a király meghallja!

Hogy egy falusi bíró is királykodik! Ígérte, hogy utánanézt, kivizsgálja a dolgot töviről hegyire. De azt ő sem ígérte meg, hogy nem üzen a bírónak előre mindenről. Merthogy komája volt a bíró.

³³ Megvizitál: ellenőriz, megvizsgál

³⁴ Dalmahodott: testes

Megérkezett az ötös fogaton, a falu még mindig almát szedett, de a bíró kidoboltatta, hogy ne hozzon senki elemózsiát, mindenki a vendége. Birkát vágatott, muzsikásokat vitetett a kertbe.

- Mulassatok, fiaim, lányaim! Egyetek almát is, ha jólesik! Nem sajnáltam én tőletek soha!

Így aztán a követséget járt legényt meg lányt megint deresre húzták, amiért hamisan vádaskodtak a derék bíró ellen. Úgy bizony!

Hanem a huncut bíró éjjel sajnálta már, amit meettek az almaszedők.

- Belepusztulok ebbe a tékozlásba! - sopánkodott, s a bajra ki is találta már az orvosságot. Mondta a bírónénak: - Várj csak, anyjuk! Van a falu alatt egy nagy halom, elhordatom a nyavalyásokkal, s a helyébe szőlőt rakatok velük!

Úgy is tett, másnap reggel kihajtotta a népet, még az iskolás gyerekeket is. Kidoboltatta, hogy tarisznyát tegyenek, senki ne merjen számítani arra, hogy a bíró kosztján ingyen húst szed magára!

„No - gondolták -, biz így van ez, kutyából nem lesz szalonna soha.”

Mentek ásóval, kapával, lapáttal, nekiestek a dombnak.

- Addig hordjátok, míg el nem fogyott! - adta ki a parancsot a bíró, és hazament.

Akkor még nem gondolta a falu, de a bíró se, hogy a földet ásogató emberek hét nagy rézüst aranyat találnak a halom gyomrában.

Látja a bíró, dél sincs, ezek meg már szállingóznak haza!

Kiszól nekik a községháza tornácáról:

- Hé, a halommal mi lesz?

- Hordja el, aki szőlőt akar!

A bíró hanyatt vágódott mérgében, megüti a guta, ha hirtelen eret nem vágnak rajta. Csak nézegetett té s tova, mi lett ezekkel, mitől nyílt fel így a szemük?! Még ráadásul az egész nép felkerekedik, másik faluban vesznek házat, földet, kertet maguknak!

Ő meg szép lassan elszegényedett.

Pusztá faluban bíróskodni nem zsíros hivatal.

Az sem maradt, aki eret vágjon rajta, mikor megtudta, mennyi pénzt találtak, míg ő a községháza tornácán pipázott.

Így lett vége.

Nekem sincs mit mondanom róla.

A ZÖLD DISZNÓ

Egyszer volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren is túl, volt egy király. Volt egy fia, de az nagyon gonosz volt, mert mindent megtehetett, ami csak eszébe jutott.

Örökké a sötét erdőt járta, öldöste a madarakat, vadakat, egyszer még egy rőzsészedő anyókára is rákiáltott, hogy az majd szörnyethalt:

- Kitakarodj ám az erdőmből azonnal! Kutyákkal itatom fel a véred, ha azonnal ki nem takarodsz innen!

Az meg rimánkodással akarta megbékíteni:

- Jó királyfi, hét napja nem fűtöttem, meghalok a hidegtől! Ezt a rőzsét úgysem használok semmire.

Hát még rá is vert érte.

- Na, királyfi, verjen meg az isten! Zöld disznó képében túrjad az erdőt, míg egy királykisasszony meg nem csókol!

És halljatok csodát: megrázkódik a királyfi, s ahogy van, fertelmes zöld disznóvá változik, a palota hatalmas disznóóllá, a sok aranyos minden szalmává!

A szomszéd királynak pedig volt egy igen szép lánya, akit az apja mindenkinél jobban szeretett. Ő is egyetlen gyerek volt, mint a gonosz királyfi, mégis csupa jóság. Pedig semmi kérését senki soha meg nem tagadta néki sem.

Egyszer is azt kérte az apjától, hadd kocsikázhasson a sötét erdőben, s még erre is rálett a király. Intett a kocsisának:

- Jóska! Fogd be a négy szürkét!

Benn az erdőben aztán nagyot zökkent a hintó. Üti-veri Jóska a négy lovat, de a hintót mozdtítani sem tudják. Leszállni sem lehet, a hintó ajtajáig feljött a sár, egy pocsolyában akadtak el. Ülni kell, várni, míg a sár felszárad.

Egyszer csak valami nagy zörgést hall a király, s ahogy kinéz a hintó ablakán, kapja máris a puskáját. A többi, az inas, a kocsis is csak jelre vár.

De a királykisasszony is észreveszi ám a zöld disznót, rimánkodni kezd:

- Édesapám! Ne lőjék meg! Hátha tud segíteni rajtunk!

A disznó nem is látja a puszkákat, egyenest a hintónak tart, jó messziről rákezd:

- Rőf rőf, kedves király uram! Kihúزم én a hintót, ha a lányod feleségül adod hozzám!

A király majd szörnyethalt.

- Néked adjam?! Inkább itt veszek hintóstul, lovastul!

Aztán, bölcsebben, alkudozni kezdett:

- Húzz ki a fele királtságomért!

Csakhogy a zöld disznó nem alkudott.

- Jól van - mondta ki végül a király -, nem maradhatunk itt a pocsolyában.

A zöld disznó meg kitolta a hintót a jó útra, a szürkék elvágattak.

Nevettek is nagyokat a hintóban:

- Ez sem ér utol bennünket!

De rosszul gondolták, mert a disznó bement az ólba, előhúzta a talicskát, és indult nagy nyikorogva:

- Nyif, nyaf, nyuf, feleségért megyünk!

És így addig ment, mendegélt, míg a kastély kapujához nem ért. A kocsis jól bezárta a kaput, de a zöld disznó kopogtatni kezdett.

- Király uram, nyittasd ki a kaput, hadd vigyem el a feleségemet!

- Lányom, menned kell - mondta a király -, a király szava szent, s én balgán neki ígéretelek. De sose félj, megszabadítalak tőle!

A zöld disznó a talicskába ültette a királykisasszonyt, indult is az erdőn át vele.

- Nyif, nyaf, nyuf, feleséget viszek.

Megálltak az ólnál a talicskával.

- Rőf rőf rőf, kedves feleségem, szállj ki a hintóból, itthon vagyunk a palotában!

Bementek, és leültek a szalmára.

- Rőf rőf rőf, kedves feleségem, vess ágyat nekünk!

A királykisasszony sírt-rítt, de a zöld disznó egyre hajtogatta:

- Rőf rőf rőf, vess ágyat, kedves feleségem!

Nem bírta már hallgatni, felugrott, összerendezte a szalmát, a zöld disznó lefeküdt, ő meg betakarta a csipkekendőjével. Gondolta, ha elalszik, elszőkik mellőle. De az egyre mondta még a magáét:

- Rőf rőf rőf, csókolj meg, kedves feleségem!

Addig-addig, hogy odahajolt hozzá, képen csókolta, de az iszonyattól el is ájult szegény.

Arra ébredt, hogy csupa ragyogás minden körülötte, aranyos ágyban fekszik, és mellette szépséges királyfi mosolyog.

- Ugye, azt hitted, hogy a disznóólban, a zöld disznó mellett fekszel?

Elmesélte, hogyan lett zöld disznóvá, hogyan fogadta meg, hogy gonoszságot nem művel soha többé. Csengetett, hogy fogják be a hintóba a négy fehér lovat, viszi apjaurához a királykisasszonyt, ne gyászolják tovább. Úgy vágattak, hogy a patkó alatt szikrázott a föld!

- Nem fogadnak vendéget, gyászol az egész ország - szólott ki Jóska, a kocsis.

De a királykisasszony bekiáltott:

- Nézz csak ki, Jóska, nem én vagyok-e, akit gyásztok? Vezess az apámhoz!

Lett nagy öröm! Jaj, pedig a király nagyon rossz bőrben volt, szegény! De hogy meglátta az ő kedves lányát, azt se tudta, mit tegyen örömeiben.

- Hát a zöld disznó hova lett?

- Ott kinn áll, azt várja, hogy behívjad.

- Várhatja!

- Csak hogy nem disznó már, hanem királyfi. Hívass papot, hogy adjon össze minket!

Örült a király, de a két ország is, hogy szerencsésen fordultak a dolgok. Három napig evett-ivott mindenki. Jóska kocsis úgy jóllakott a lagzin articsókával, azóta se tud ételre rágondolni. Eddig volt, fuss el véle!

MARAD A HÁZBAN A RÉGI REND

Élt egyszer egy fiatal házaspár.

Szomszédjukban egy özvegyasszony lakott, aki irigykedett az asszonyra, mert a szomszéd nem az ő lányát választotta.

Egyszer, mikor az ember hazafelé jött a földről, megszólította:

- Te mindig csak dolgozol, a feleséged meg itthon pletykál. Mért tűröd?

„Na - gondolta az ember -, majd lesz itt rend!”

Felesége a kiskapuban várta, ahogy szokta, de ő rá se nézett.

Bement a házba, az asztalon már ott gőzölgött a frissen főtt kása, de ő meg sem kóstolta.

Szegény asszony nem tudta eltalálni, mi van az urával, megkérdezte hát tőle:

- Mi baj van, édes uram?

Az meg jól leszidta az asszonyt, s kijelentette:

- Holnap te mégy ki szénát gyűjteni!

Az asszony ráhagyta. Másnap korán kelt, elsorolta, mit kell csinálni itthon:

- A tehenet megfejed, aztán enni adsz neki. A disznókat megeteted, a kotlót kiviszed, a tojásokat betakarod. Kiköpülöd a tejfelt, aztán a gyereknek is enni adsz. Végül megfőzöd az ebédet, és kihozod nekem. Kinn majd tovább sorolom, hogy mit kell csinálnod estig.

Az ember úgy gondolta, alhat még egy kicsit, s jó magasan járt a nap, mikor felébredt. Szalad kifelé, és látja, hogy a disznók kitörtek az akolból, mind feltúrták a veteményt! Ijedtében az asztalon lévő rizskását öntötte oda nekik. Aztán rohant tehenet fejni, de még meg se fejt, mikor felébredt a gyerek, s rákezdte a bögést! Gyorsan letette a sajtárt, futott, hogy megetesse, de a tehén közben felrúgta a sajtárt, és kiborult a tej. Hej! Mérges lett nagyon, úgy fejbe vágta szegény párát, hogy az menten összerogyott.

- Hű, a mindenségit! A kotló biztosan leszállt a fészekről, a tojás meg nincs betakarva!

Szalad a kamrába, elkapja a rémülten lármázó állatot, kidobja az ablakon. Most meg nem talál semmit, amivel a tojásokat letakarhatná. Gondol egyet, ráül a tojásokra.

De a kotlót nem győzte várni, felállt a tojásokról, hogy behozza, és ahogy hátranéz, látja, hogy üres a kotlófészek! Jobban megnézi, hát a tojások mind a nadrágjára ragadtak!

- A tejfelt is ki kell köpülni! - jut az eszébe. - A tejfeles üveget felkötöm a hátamra, és amíg főzök, szépen vaját köpülök belőle.

Indul is, hogy vizet húz az ebédhez, de ahogy lehajol, a tejfel a nyakába csurog, onnan a kútba.

- Egye fene! Legalább nem kell bajlódnom véle!

Mikor visszamegy, hallja ám, hogy bög a tehén. Körülnéz, hol talál hamar egy kis füvet neki. A háztetőn lát egy keveset. Na, jól van, fog egy kötelet, ráhurkolja a tehén nyakára, a másik végét leengedi a kéményen, majd a derekára köti. Húzza teljes erőből. Egy darabig ment is a dolog, de a tehén visszaesett, őt meg a kéménybe rántotta.

Az asszony a szénagyűjtésben nagyon megéhezett, nem győzte várni az étellel az urát, fogta magát, és hazament.

Mindjárt látta a nagy rendetlenséget, csak az urát nem találta sehol. Gyorsan elvágta a tehén nyakán a hurkot, s ahogy visszamegy a házba, észreveszi az embert a nagylábosban! Beleesett a kéményből. Nevethetnékje támadt az asszonynak, pukkadozva kérdi:

- Hogy kerültél oda, édes uram?

Az meg csak annyit bírt kinyögni:

- Tudod mit, édes feleségem, marad a házban a régi rend!

HOPPON MARADT KÉRKEDŐK

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy gazdag ember. Uzsorából gazdagodott meg. Valamelyik károsult egyszer felgyújtotta az egyik tanyáját, hogy csak a pernye maradt belőle.

Bánkódott miatta rettenetesen, de még a papja is csak azzal vigasztalta, hogy a tanyatűz semmi ahhoz képest, ami odalenn a pokolban várja. Változzon meg, ha tud!

- Igen, de akkor miből él meg a három fiam? - kérdezte magától a gazdag ember.

Addig gondolkodott, míg kisütötte, hogy mesterségre adja őket.

A nagyobbikat katonának, mert az nagyon nyalka. A középsőt kovácsnak, mert az elbírja a kalapácsot. A kicsire meg rámondta, hogy: „Jó leszel, fiam, borbélynak!”

A három fiú nem bánta, mert egyik sem kedvelte a paraszti munkát.

A nagyobbik úgy gondolta, könnyebb lesz sétálni, a kardot villogtatni, a másik kettő meg úgy, hogy addig sem kell kapálni, kaszálni, amíg az inasesztendő tart.

Telt-múlt az idő, a gazdag ember, ahogy öregedett, egyre azon járt az esze, hogy szabaduljon meg a pokolbéli tűztől, amit a pap emlegetett.

Bezzeg a három mákvirág fia nem gondolkodott semmin! A huszár mulatott, a kovács meg a borbély a lányok körül legyeskedett.

Egyszer aztán kapják a levelet, hogy menjenek haza, mert haldoklik az apjuk, látni szeretné őket.

Haza is ment mind a három, gondolták, megkapják az örökséget, s még szebb lesz a világ.

Kérdi az apjuk a katona fiától:

- Na, kedves Fiam, milyen katona lett belőled?

Kihúzza magát a fiú.

- Hő, kedves apámuram, nincsen a császárnak még egy ilyen katonája, mint én vagyok! A minap is a parádén ért bennünket egy irtózatoss zápor. Bőrig ázott az egész regiment, csak én maradtam szárazon, mert kirántottam a kardom, és olyan sebesen forgattam a fejem felett, hogy elvertem magamról az esőt!

- Jól van, fiam, örülök, hogy ilyen derék katona lettél - bólintott rá az apja.

Aztán kérdezi a középsőt:

- Hát te, kedves fiam, hogy állsz a mesterséggel?

- Hő, kedves apámuram, nincs egy másik ilyen kovácslegény a Rézig! Azon túl meg már nem is laknak! Tegnap is elnyargalt a műhely előtt egy fényes hintó, négy ló előtte. Lekiált róla egy fene nagy úr, hogy nincs ideje megállni, követségbe megy a császártól, de a patkókat ki kéne cserélni. A mester csak kaparta a fejét, de én megpatkoltam a lovakat futtukban. Meg se kellett állniuk!

- Sokra vitted a mesterségben, fiam! - bólintott erre is az apjuk.

A fiatalabbik is ott áll a bátyjai mellett, szépen megfésülködve, kipomádézva.

- Hát te, kedves fiam, érted-e a mesterségedet?

- Hogy értem-é? Mi sem bizonyítja jobban, mint hogy tegnap fogadásból egy nyulat futtában kopaszra nyírtam, borotváltam! Egy vágást sem ejtettem rajta!

- Jól van - az öreg erre is rábólint.

Elgondolkodik a hallottakon, aztán így szól:

- Látom, fiaim, mind a hármótoknak jó kenyér van a kezében, megéltek ti már a jég hátán is. Én pedig megválthatom magamat a pokolbéli tűztől.

Hívatta a papot, és minden vagyonát a szegényekre hagyta.

A három fiú meg kénytelen volt megélni a mesterségéből.

.oOo.